

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1947.

Andra kammaren.

Nr 32.

Onsdagen den 2 juli.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

*Svar på
interpellation.*

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Nilsson**, som anförde: Herr talman! Kammarens ledamot herr Holmberg hemställde i en motion till riksdagen förra året om proposition med utredning och förslag för byggandet av väg från Sädvaluspen till Graddis.

I sitt utlåtande över motionen hemställde statsutskottet att densamma icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Utskottet förutsatte emellertid samtidigt att Kungl. Maj:t skulle ägna frågan fortsatt uppmärksamhet.

Herr Holmberg har nu till mig riktat frågan, om det efter 1946 års riksdagsbeslut rörande vägen Sädvaluspen—Graddis vidtagits några åtgärder, som ge mig möjlighet att inom en nära framtid förelägga riksdagen förslag i ärendet.

Jag vill då först erinra om att tanken på anläggande av en mellanriksväg från Sädvaluspen i Arjeplogs socken till Graddis i Nordlands fylke i Norge är mycket gammal. Av en utredning, som länsstyrelsen i Norrbottens län i samband med framställningar om anslag till väganläggningen gjort, framgår nämligen bland annat följande:

I den huvudsträckning, som denna väg skulle få, har sedan gammalt färdvägen mellan Arjeplogs socken å ena sidan och de norska grannkommunerna Junkerdalen och Saltdalen å andra sidan gått. Redan 1869 upprättades ett förslag till väganläggning från västra änden av det stora sjösystemet i Arjeplog till Graddis, och 1899 erbjödo sig statsmakterna att på statens bekostnad anlägga vägen under villkor, att de väghållningsskyldiga i Arjeplog åtog sig det framtida vägunderhållet. Då de icke förmådde detta, förföll emellertid frågan den gången.

Önskemålen om vägens byggande höllos emellertid vid liv, och under år 1938 ingav länsstyrelsen i Norrbottens län en framställning till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen om utverkande av anslag för ändamålet. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen tillstyrkte denna framställning hos Kungl. Maj:t. I 1939 års statsverksproposition föreslogs emellertid intet anslag för ändamålet. Dåvarande departementschefen ansåg nämligen, att knappheten på medel icke gjorde det lämpligt att för de närmaste åren binda sig för de avsevärda utgifter, som företaget skulle medföra, samt förklarade sig anse, att väganläggningen, om den skulle ske, borde uppskjutas till tider av arbetslöshet.

Senare framställningar i ämnet, gjorda 1939 och 1945, ha av Kungl. Maj:t lämnats utan åtgärd. Motiven härför torde kunna sägas i huvudsak vara densamma som de i nyssnämnda statsverksproposition angivna.

Svar på interpellation. (Forts.)

Enligt de förslag, som finnas upprättade för anläggning av väg från Sädvaluspen över Örnberg till riksgården, skulle väglängden bli omkring 71 km. Så sent som i slutet av 1945 uppskattade väg- och vattenbyggnadsstyrelsen kostnaderna för anläggningen till minst 4 milj. kronor. Sedan dess ha vägbyggadskostnaderna ytterligare stigit. Vägen skulle alltså draga mycket stora kostnader.

För vägens byggande ha i huvudsak följande motiv åberopats. Talrika släktförbindelser existera mellan befolkningen i de svenska och norska gränsgårderna på ifrågakvarande avsnitt. I västra delen av Arjeplogs socken finnas omkring 100 000 ha skogsmark, från vilka virket icke kan avsättas till den inhemska industrien på grund av den långa flottningen. För virket skulle, om dess förädling skedde i orten, finnas god avsättning i Norge, om vägen kommer till stånd. Likaledes skulle export av tjära, kol och jordbruksprodukter kunna ske. Från eller via Norge skulle transport av vissa livsmedel till de inre delarna av Norrbottens län kunna ske billigare än via hamnar vid Bottniska viken. Vidare skulle vägens tillkomst möjliggöra närmare undersökning av vissa Bolidens gruvaktiebolag tillhöriga malmfyndigheter, vilka möjligen skulle visa sig brytbara. Slutligen skulle vägen bli av betydelse såsom turistled.

De anförda motiven för anläggning av en mellanriksväg, förbindande det svenska vägnätet i Arjeplogs socken med det norska, kunna synas många och starka. Emellertid erfordras enligt min mening betydligt mera ingående utredningar om nyttan av vägen, innan det är möjligt att taga ställning till frågan, huruvida den bör komma till stånd. Detta så mycket mera som det är fråga om en betydande kapitalinvestering. Överhuvud taget synes en väg av ifrågakvarande karaktär, som icke avses tillgodose någon befintlig bebyggelse av nämnvärd omfattning, icke böra komma till utförande med mindre det kan ledas i bevis, att de nedlagda kostnaderna kunna vinnas åter därigenom, att transporter förbilligas och traktens naturtillgångar kunna tillvaratagas.

I närvarande stund är läget — såsom för kammaren väl är känt — sådant, att tillgången på arbetskraft i landet är så knapp, att på alla områden även mycket angelägna byggnads- och anläggningsarbeten måste tills vidare anses. Om och när denna situation förändras så finnes en mycket stor reserv av färdigplanerade arbetsobjekt, vilkas angelägenhet är klarlagd. Jag nödgas därför på interpellantens fråga lämna det svaret, att jag icke finner skäl att för närvarande vidtaga åtgärder för åstadkommande av en grundligare utredning av frågan om väganläggningen från Sädvaluspen till norska gränsen och alltså icke heller att inom närmaste tiden av riksdagen äska anslag till en sådan väg. Skulle emellertid situationen främst på arbetsmarknaden bli gynnsammare kommer frågan i ett annat läge.

Vidare yttrade:

Herr Holmberg: Herr talman! Jag skall be att till herr statsrådet få framföra mitt tack för svaret på min interpellation rörande mellanriksvägen i Norrbotten. Tyvärr var statsrådets besked så litet uppmuntrande som det överhuvud taget kunde vara. Jag kan inte underlåta att uttala min förvåning över att statsrådet inte ens funnit skäl att överväga en utredning, vilken man ju dock så sent som i fjol hade vissa förhoppningar på.

Hittills har det egentligen inte från något håll ifrågasatts att vägen skulle få utomordentligt stor betydelse. Såväl svenska som norska myndigheter ha intagit en mycket bestämt positiv hållning i frågan, och till grund för denna

Svar på interpellation. (Forts.)

inställning ha legat undersökningar av olika områden inom näringslivet och av andra omständigheter, som skulle påverkas i gynnsam riktning genom denna vägs tillkomst. Den skulle som bekant också bli den enda mellanriksvägen på Norrbottens hundramilagräns med Norge. Till jämförelse kan jag nämna, att det i sydligare delar, alltså söder om Västerbotten, finnas inte mindre än 20 sådana mellanriksvägar. Nu förklarar emellertid statsrådet, att man överhuvud taget inte på något sätt kan engagera sig för detta vägföretag, förrän det kan ledas i bevis att de nedlagda kostnaderna kunna återvinnas. Det är väl, såvitt jag förstår, inte så vanligt att man tillämpar så stränga räntabilitetsvillkor för ett vägbygge, och det är väl dessutom i ett fall som detta mycket skilda meningar om det ekonomiska värdet av de olika faktorer som komma att påverkas av vägen. Det är ju inte bara fråga om skogsavverkning o. d., utan dit höra ju också de allmänna kulturintressen, som komma att tillgodoses.

I fråga om exploateringen av de stora skogarna, som ju är ett av de väsentliga argumenten för vägen, förhåller det sig så att dessa för närvarande ligga outnyttjade, då flottningskostnaderna äro för höga och man inte kan få fram virket på annat sätt. Det är emellertid här inte bara fråga om virkets direkta saluvärde, utan det är också en nationalekonomisk angelägenhet på lång sikt med hänsyn till att våra skogstillgångar sina, särskilt i de trakter det här gäller. Ofta har ju nedläggande av driften aktualiserats vid små och stora industrianläggningar i Norrbotten på grund av råvarubrist.

Jag har ingenting att invända mot eventuell skepsis i fråga om vägens nytta, men när jag i likhet med alla kommunalmän i de berörda områdena, i likhet med domänverkets tjänstemän, som ha företagit en utredning om de skogliga förhållandena i detta område, i likhet med turistföreningen, i likhet med länsstyrelsen och i likhet med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som en gång har tillstyrkt detta bygge — när jag i likhet med alla dessa anser, att vägen skulle komma att få mycket stor betydelse, kan jag inte se att man kan få fram de bevis som statsrådet talar om, med mindre man verkställer en utredning om saken. Men en sådan utredning vill statsrådet, som framgått av svaret, inte företa, i varje fall inte förrän situationen på arbetsmarknaden blivit sådan, att man har tillgång på arbetskraft utöver vad som behövs till de redan planerade arbetsprojekten.

Jag medger naturligtvis, att arbetskraftsfrågan är en avgörande faktor i detta sammanhang, men om vägen har den stora betydelse, som jag tror att en utredning skulle visa, bör ju detta projekt få övervägas i jämförelse med andra planerade företag. Det kan ju visa sig, att angelägenhetsgraden för detta företag är större än för dem som redan äro planerade, och en utredning skulle i så fall leda till ett förnuftigare utnyttjande av tillgängliga resurser än vad som annars skulle bli fallet.

Dessutom ha ledande kommunalmän från de närmast berörda socknarna Arvidsjaur och Arjeplog — jag tror t. o. m. vid en särskild uppvaktning hos kommunikationsministern — förklarat, att det visst inte saknas arbetskraft i dessa socknar. Enligt en uppgift i pressen har delegationen framhållit, att det särskilt i Norrbottens inland finns mycket gott om arbetskraft, som framför allt höst och vår men även i viss utsträckning sommartid skulle kunna användas för vägbygge. Norrbottens landstings näringsutredning, som har företagit en mycket minutiös inventering av arbetskraftsförhållandena inom Norrbottens jordbruk, har också påvisat att här finns en mycket betydande arbetskraftsreserv, som lämpligen borde tillgripas för andra arbeten än dem som för närvarande stå till buds. På grund av särskilda förhållanden inom

Svar på interpellation. (Forts.)

jordbruket i Norrbotten och inom de näringsgrenar som äro förknippade med jordbruket, finns det nämligen, trots den allmänna bristen på arbetskraft, en mycket betydande arbetskraftsreserv i Norrbotten och säkerligen också i angränsande delar av Västerbotten, som skulle kunna användas för detta ändamål. Ett arbete som detta är ju heller inte av den art att det måste bedrivas kontinuerligt med en ständigt konstant arbetsstyrka, utan det skulle tvärtom med fördel kunna tillgripas som utfyllnad till de mera reguljära arbetstillfällena.

Det är emellertid lönlöst att försöka bilda sig en uppfattning om förhållandena på detta område genom att studera arbetsförmedlingarnas rapporter, därför att en arbetslöshet av detta slag överhuvud taget inte registreras i deras rapporter. Det skulle enligt min mening vara en av den statliga utredningens uppgifter att så konkret som möjligt söka fastställa hur det förhåller sig på detta område och med ledning av noggrant verifierade uppgifter om arbetskraftstillgången överväga, huruvida detta vägföretag skulle kunna sättas i gång eller inte. Bristen på arbetskraft har ju varit det förnämligaste argumentet mot att detta arbete skulle sättas i gång.

Herr talman! Trots statsrådets avvisande hållning till ortsbefolkningens begäran om i första hand en utredning, som skulle klargöra betingelserna för vägen, vågar jag uttala min förhoppning att statsrådet, med hänsyn bl. a. till vad jag här har sagt om arbetskraftsförhållandena, skall ta den ståndpunkt, han nu i sitt svar gav uttryck åt, under förnyad prövning. Det är nämligen alldeles obestriddigt, att det här torde finnas möjlighet att med utnyttjande av tillgänglig arbetskraft i de berörda socknarna sätta arbetet i gång. Hur snart man sedan skulle kunna fullfölja det blir naturligtvis beroende på de allmänna konjunkturerna, men jag tror att man bara med den nu tillgängliga arbetskraften skulle kunna få fram en arbetsstyrka på hundratals man enbart i socknarna Arvidsjaur och Arjeplog.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Nilsson**: Herr talman! Jag tyckte mig av herr Holmbergs anförande kunna utläsa, att han i alla fall är en realiteternas man. Med utgångspunkt från den kännedom, som han säkerligen har om de väldiga vägbehov som finnas i olika delar av landet, är jag övertygad om att han innerst inne också förstår, att det fyramiljonersprojekt, som det här är fråga om, i en landsdel vilken är mycket glest befolkad, måste läggas på is. Jag utgår således ifrån, att denna väganläggning, även om den lika väl som många andra i landet ur lokal synpunkt kan vara önskvärd, i alla fall tillhör de objekt, som man i nuvarande läge tvingas skjuta på framtiden.

Herr **Holmberg**: Herr talman! Jag förstår inte hur man så där a priori kan utgå från att detta projekt måste komma i efterhand jämfört med tidigare planerade företag, då ju statsmakterna ännu inte ha verkställt den utredning som borde ligga till grund för en sådan bedömning.

Jag har tidigare talat om arbetskraftsförhållandena, och jag skulle vilja hänvisa till den undersökning som Norrbottens landstings näringsutredning har gjort, av vilken framgår att Arvidsjaur och Arjeplog under utredningsåret 1943/44 bland den jordbrukande befolkningen hade sammanlagt 72 000 arbetslöshetstimmar, sedan man utnyttjat alla möjliga arbetstillfällen inom eget och andras jordbruk och i egna och andras skogar. Det räcker genomsnittligt till en arbetsstyrka på 240 man, och jag förstår inte, att det inte skulle vara tillräcklig anledning att verkställa en utredning om dessa förhållanden i syfte att på bästa möjliga sätt utnyttja dessa arbetslösa. Ett av

Svar på interpellation. (Forts.)

de effektivaste sätten att göra det tror jag är att anordna detta enligt min mening mycket viktiga vägbygge i trakten där dessa arbetslösa finnas. Det går ju nämligen inte att flytta på dem.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 2.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Nilsson**, erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Hedlund i Rådom frågat mig om jag vore i tillfälle att genom be-lysning av praxis eller på annat sätt redogöra för villkoren för enskild vägs förändring till allmän. *Svar på interpellation.*

Med anledning härav får jag till en början erinra om att den slutliga prövningen och avgörandet av dylika ärenden ankomma på väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, sedan först förberedande utredning och prövning skett hos vederbörande länsstyrelse. Därest dessa myndigheter icke äro ense, skall dock ärendet hänskjutas till Kungl. Maj:ts prövning. Den redogörelse, som jag i det följande kommer att lämna, avser den praxis, som nu tillämpas av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen på förevarande område.

1935 års vägsakkunniga ha i »Betänkande angående grunder för intagning av enskild väg till allmänt underhåll ävensom angående statsbidrag till enskilda vägar» (SOU 1939:1) framlagt förslag till bl. a. anvisningar till ledning vid prövning av ärenden av här ifrågavarande slag. Sedan detta förslag utarbetades, har sådan lagändring skett att icke endast väg, som provas nödig för den allmänna samfärdseln, må förändras till allmän, utan jämväl väg, som finnes vara till synnerligt gagn för det allmänna.

Nämnda förslag till anvisningar ligger i huvudsak till grund för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens prövning av hithörande frågor. Anvisningarna äro visserligen hållna rent allmänt, men annat torde icke heller vara möjligt, då det i de enstaka fallen vanligen är en kombination av ett flertal faktorer, som blir avgörande, och dessa faktorer därjämte måste tillmätas olika betydelse under skilda förhållanden.

De faktorer, som närmast inverka på frågan om en vägs förändring till allmän, äro:

- 1) trafikens art och omfattning,
- 2) storleken av den bebyggelse vägen betjänar,
- 3) vägens karaktär av genomfartsväg,
- 4) planerade allmänna vägar, som beröra den ifrågavarande enskilda vägen,
- 5) vägens karaktär av förbindelseväg från allmänna vägnätet till särskilda inrättningar och platser.

Vägens beskaffenhet påkallar också visst hänsynstagande, dock i allmänhet icke när det gäller att taga ställning till själva huvudfrågan, huruvida vägen skall intagas till allmänt underhåll eller icke, utan endast beträffande tidpunkten för beslutets verkställighet.

Till närmare belysning av de angivna bedömningsfaktorernas innebörd och betydelse må följande framhållas.

- 1) Trafikens art skall ha allmän karaktär (d. v. s. vägen skall trafikeras även av andra än väghållarna) och ha en omfattning, som åtminstone närmar sig motsvarande förhållanden på närliggande allmänna vägar. Såsom de sakkunniga även framhållit måste man vid bedömning av trafikintensitetens betydelse taga hänsyn till i vilken del av landet vägen är be-

Svar på interpellation. (Forts.)

lägen. Ofta åberopas i framställningar om förändring av enskild väg till allmän, att vägen trafikeras av mjölkbil, buss eller skolskjuts. Sådan trafik anses emellertid, åtminstone i den mån den huvudsakligen endast tjänar väghållarnas eget intresse, icke i och för sig utgöra tillräckligt skäl för förändring till allmän väg. I de flesta fall torde emellertid statsbidrag kunna utgå till underhåll av den enskilda vägen i fråga.

2) Att angivna praxis i fråga om storleken av den bebyggelse som bör finnas för att vägen skall anses ha allmän karaktär är vanskligt, då denna fråga oftast blir beroende av andra faktorer och — liksom i fråga om trafikens omfattning — vilken del av landet det är fråga om. Som regel torde en väg, som berör en bofast befolkning av minst omkring ett par hundra personer, kunna förändras till allmän, vilket dock icke hindrar att även vid mindre befolkning allmän väg kan vara behövlig, särskilt i de glest befolkade trakterna eller då andra faktorer påverka frågan. Av betydelse härvid är även bebyggelsens art och dess belägenhet i förhållande till det befintliga allmänna vägnätet. Förändring av en enskild utfartsväg till allmän väg anses sålunda i regel icke böra ske, där bebyggelsen huvudsakligen är belägen nära eller invid väg, som redan är allmän.

3) Inom tätbebyggda samhällen måste andra synpunkter läggas på hit-hörande frågor. De vägar, som i sådana fall komma i fråga som allmänna, äro — förutom vissa vägar till allmänna inrättningar eller dylikt — genomfartsleder samt uppsamlingsvägar (stamvägar), som sträcka sig genom större bebyggelseområden.

4) Stundom inträffar det att planer redan föreligga på byggande av en allmän väg med ungefär samma sträckning som en befintlig enskild väg. I allmänhet kunna ordinarie vägbyggnadsmedel icke disponeras för det planerade företaget inom avsevärd tid. Därest emellertid den enskilda vägen, vederbörligen iståndsatt och försedd med mötesplatser, bedömes kunna fylla den allmänna samfärdselns behov under överskådlig tid, anser man att vägen som en första etapp i vägnätets utbyggnad bör kunna förändras till allmän. Härigenom vinnes dels att den befolkning, som närmast är beroende av vägen, erhåller allmän väg på ett väsentligt tidigare stadium än eljest skulle vara fallet, dels att byggandet av den planerade vägen med minskad olägenhet kan ställas på framtiden.

5) 1935 års vägsakkunniga ha särskilt behandlat vägförbindelser med vissa inrättningar och platser. Härvid ha de sakunniga begagnat uttrycket »vägar, som från bygd eller från allmänna vägnätet leda till järnvägsstationer, hamnar etc.» Detta uttryckssätt torde emellertid kunna bli föremål för en tolkning, som icke avsetts. Varje enskild utfartsväg utgör givetvis en del av en vägförbindelse från de utmed vägen belägna gårdarna till kyrka, järnvägsstation, affärer m. m. Begreppet bygd torde i förevarande sammanhang åsyfta sådan bygd, som bör tillgodoses med allmän utfartsväg på grund av bygdens storlek. Vägar, som böra bli allmänna på grund av förekomsten av särskilda inrättningar eller platser, utgöra därför alltid vägar, som leda från det allmänna vägnätet till inrättningen eller inrättningarna i fråga. Väg till kyrka, järnvägsstation eller större sjukvårdsanstalt synes sålunda i allmänhet böra vara allmän. För andra inrättningar eller platser kan det vara tveksamt, om betydelsen är sådan att allmän väg bör finnas. I dylika fall torde flera samverkande skäl böra föreligga för att vägen skall kunna förändras till allmän väg. Sålunda anses väg icke böra förändras till allmän, om den endast leder till en sådan inrättning som t. ex. kommunalkontor, pastorsexpedition, provinsialläkarbostad, skola eller dylikt. Är vägen däremot gemensam för flera sådana inrättningar, torde förutsättningar finnas för att vägen skall kunna bli allmän.

Svar på interpellation. (Forts.)

Generellt gäller, att en väg måste befinna sig i ett för samfärdseln tillfredsställande skick, innan den blir allmän. Detta innebär bl. a. att vägen bör hava en bredd av minst 3,5 m och vara försedd med erforderliga mötesplatser. Exempel finnas visserligen på att smalare vägar även under de senaste åren blivit förändrade till allmänna, men det har då varit fråga om en kortare vägförbindelse till kyrka eller dylikt. Vägen bör vidare ha ett plan- och profilläge, som är godtagbart med hänsyn till trafiksäkerheten och möjligheten av maskinellt underhåll. Broar böra ha en bärförmåga, som svarar mot den allmänna trafikens tyngd. Vägbanan bör vara sådan att underhållskostnaderna icke bliva onormalt höga. Hitintills ha i flertalet fall fordrats iståndsättningsarbeten, för att vägen skall bliva i tillfredsställande skick. Äro dessa arbeten av större omfattning, skall frågan om deras utförande prövas i den för vägbyggnadsärenden angivna ordningen. I annat fall prövas vederbörande länsstyrelse, huruvida ordinarie vägbyggnadsmedel kunna beräknas bliva disponibla för ändamålet. Skulle så ej vara fallet, beredas väghållarna tillfälle yttra sig om de äro villiga att själva bekosta dessa arbeten eller — för det fall allmänna vägbyggnadsmedel icke kunna disponeras till hela kostnaden — en del därav. Detta är ofta till fördel för väghållarna, som därigenom kunna få sin vägfråga ordnad i ett långt tidigare skede än eljest skulle bliva fallet. Exempel finnas där väghållarna påtagit sig iståndsättningsarbeten av betydande omfattning.

I det föregående har framhållits, att frågorna om förändring av enskild väg till allmän vanligen äro beroende av ett flertal faktorer, varför några allmängiltiga regler icke kunna uppställas. Genom den centrala prövningen av dessa frågor samtidigt för hela landet torde dock förutsättningar finnas för en enhetlig bedömning, dock under iakttagande av i olika delar av landet rådande speciella förhållanden. Vissa divergenser finnas alltjämt mellan de olika länsstyrelsernas inställning till hithörande frågor, men gällande ordning för prövning av dessa torde medföra en fortsatt utjämning härutinnan.

Sedan januari 1944 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen meddelat beslut i sammanlagt 234 ärenden angående förändring av enskild väg till allmän. 140 framställningar ha bifallits och 94 avslagits. Över dessa beslut ha besvär icke anförts i något fall. Handläggningen av ett tjugotal ärenden har hänförs till den för vägbyggnadsärenden stadgade ordningen.

I det stora flertalet ärenden ha vederbörande länsstyrelse och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen redan från början haft i stort sett samma åsikt. I femton ärenden har emellertid sammanjämkning av ståndpunktstagandet måst äga rum. Detta har gällt såväl framställningar, beträffande vilka länsstyrelsen till en början förordat bifall, som sådana för vilka länsstyrelsen förordat avslag. Sammanlagt åtta ärenden av ifrågavarande art ha enligt gällande bestämmelser hänskjutits till Kungl. Maj:ts prövning.

Härpå yttrade

Herr **Hedlund** i Rådomb: Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för det utförliga interpellationssvaret.

Som bekant äro ju lagens bestämmelser om villkoren för enskild vägs inläggande till allmänt underhåll mycket allmänt avfattade och ge därför åtminstone den icke initierade en ganska svag ledning vid frågans bedömning. Det måste därför anses värdefullt att kommunikationsministern här så pass utförligt har klargjort, vilka villkor man i praktiken ställer för enskild vägs överförande till allmän. Det är blott på en enda punkt som jag för min del ställer mig frågande, nämligen när statsrådet i svaret säger, att trafikens art

Svar på interpellation. (Forts.)
är avgörande och att vägen måste trafikeras av även andra än väghållarna. Jag förstår naturligtvis, att om det är åtskilliga människor utöver de väghållningsskyldiga som verkligen begagna vägen, så utgör detta en särskild anledning till att intaga den till allmänt underhåll, men att stipulera detta som en nödvändig förutsättning för ett sådant intagande torde väl ändå vara att gå för långt. Låt oss antaga, att det är en stor bygd på ett halvt eller ett helt tusental människor, som använda en enskild väg, och att samtliga som använda den också deltaga i vägunderhållet. Skulle man av den anledningen att alla deltaga i vägunderhållet anse sig förhindrad att låta vägen bli föremål för allmänt underhåll i fortsättningen?

Jag skulle till sist beträffande utvecklingen på detta område vilja säga, att man får lov att göra klart för sig, att när det har anlagts enskilda vägar av mera betydande längd har det inneburit en stor uppoffring för dem som ha deltagit i byggandet och att det alltjämt innebär en ganska stor belastning av deras hushållning att underhålla vägarna i fortsättningen. Om man vidare gör klart för sig att det vanligtvis är nödvändigt för den gemensamma folkhushållningen att dessa människor bo kvar på sina bostadsorter, tror jag att man kommer fram till att det kan vara nödvändigt att avlyfta den belastning i deras livsföring, som vägunderhållet utgör, och att man därför i långt större utsträckning än vad som hittills skett kommer att se sig nödsakad att intaga enskilda vägar till allmänt underhåll. Jag vet att det just nu kan finnas vissa svårigheter i fråga om arbetskraft, när det gäller iordningställandet, men arbetskraftsfrågan är liksom allt annat en avvägningsfråga mellan olika angelägna uppgifter, och för de människor, som det här gäller liksom också för landet i dess helhet med hänsyn till angelägenheten av att invånarna bo kvar, är det en mycket viktig sak att vägunderhållningsbesväret icke kommer att åvila deras privata hushållning.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.

Svar på fråga. Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Weijne**, som anförde: Herr talman! Herr Swedberg har frågat mig följande:

»Är herr statsrådet i tillfälle att lämna upplysning om anledningen till att skolöverstyrelsens för mer än ett år sedan offentliggjorda beslut att till försvarets läroverk i Uppsala överflytta lektorn vid högre allmänna läroverket för flickor i Örebro, Sten A. V. Eriksson, ännu ej blivit verkställt?»

Det ärende, herr Swedberg åsyftar, har icke varit föremål för något beslut från skolöverstyrelsens sida. Den 8 juni 1946 hemställde emellertid skolöverstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte förordna, att lektor Eriksson skulle från och med den 1 juli 1946 transporteras till försvarets läroverk. Överstyrelsens framställning föranledde emellertid enligt beslut den 20 december 1946 icke någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Detta beslut fattades på föredragning av statsrådet och chefen för försvarsdepartementet.

Anledningen till att Kungl. Maj:t inte biföll skolöverstyrelsens framställning torde ha varit den, att Kungl. Maj:t fann, att den tjänst vid försvarets läroverk, som överstyrelsen ville att lektor Eriksson skulle förflyttas till, inte lämpligen borde tas i anspråk för ändamålet. Man ville också avvakta utvecklingen och se om inte förhållandena i Örebro skulle bli bättre efter vad som förevarit. Jag kan tillägga, att jag ämnar följa dessa förhållanden med uppmärksamhet och att jag, om det skulle visa sig behövt, är beredd att upptaga frågan om en förflyttning till ny provning.

Svar på fråga. (Forts.)

Härefter yttrade:

Herr Swedberg: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få uttala mitt tack för det snabba och klarläggande svaret på min fråga.

Jag beklagar att min fråga fick en icke alldeles korrekt formulering såtillvida att skolöverstyrelsens handläggning av ifrågavarande ärende icke ledde till direkt beslut om vederbörande lärares förflyttning utan endast till en hemställan till Kungl. Maj:t om sådan förflyttning. Min uppfattning att det här förelåg ett verkligt avgörande beslut delades för visso av en stor allmänhet här i landet och hörde samman med den kategoriska utformningen av de meddelanden i ärendet, som på sin tid publicerades och ganska flitigt kommenterades i pressen.

I interpellationssvaret till mig i detta ärende den 13 mars 1946 sade dåvarande ecklesiastikministern bland annat: »Inspektionsförrättaren slutar med att framhålla, att skolöverstyrelsen bör noggrant undersöka, huruvida inte läraren på ett eller annat sätt kan beredas en placering, där å ena sidan hans påtagliga förtjänster komma till sin rätt och å andra sidan risk inte föreligger för att missförhållanden uppkomma av det slag, som tidigare omnämnts.»

I svaret säges vidare: »I det aktuella fallet synes alltså förflyttning av läraren vara en möjlighet till lösning av den uppkomna konflikten, som bör övervägas.»

Redan då jag erhöll detta svar på min interpellation hade sådana utfästelser från skolöverstyrelsens sida gjorts, att jag ansåg mig ha anledning att uttala min tillfredsställelse över det snabba och, som jag förmodade, effektiva sätt, på vilket detta ärende handlagts. Nu måste i varje fall jag för min del beklaga, att Kungl. Maj:t icke fann möjligt eller lämpligt att bifalla skolöverstyrelsens hemställan. Den handläggning detta ärende nu har fått kan knappast vara ägnad att stärka den auktoritet, som jag tror att det vore väl om skolöverstyrelsen ägde. Däremot kan det befaras, att handläggningen av ärendet på ett icke önskvärt sätt kommer att stärka mindre lämpliga lärares ställning i deras förhållande till elever och målsmän.

Jag inser fullt väl, att ärenden av denna art äro mycket vanskliga att handlägga, men jag måste nog anse det ganska tveksamt, om detta ärende nu har fått sin lyckligaste lösning. Jag delar helt förre chefens för ecklesiastikdepartementet uppfattning, att i det aktuella fallet förflyttning av läraren synes vara en lösning av konflikten. Jag är emellertid tacksam för den klarhet angående ärendets handläggning, som svaret ger, och jag är alldeles särskilt tacksam för herr statsrådets förklaring att han med uppmärksamhet ämnar följa ärendet i fortsättningen och att han, om det visar sig nödvändigt, är beredd att på nytt överväga förflyttning av vederbörande lärare. Jag tror nämligen att offentliggörandet av denna herr statsrådets förklaring kommer att ha en välgörande inverkan i det speciella fallet och måhända också i en del andra fall.

Jag ber att få tacka herr statsrådet för svaret.

Herr statsrådet Vougt: Herr talman! Då det beslut, som här åberopas, nämligen Kungl. Maj:ts beslut att lämna skolöverstyrelsens framställning rörande förflyttning av lektor Eriksson till försvarets läroverk utan åtgärd, har fattats på min föredragning, kanske det är lämpligt att jag något anger de skäl, som jag har haft för min ståndpunkt.

Jag vill då säga, att vad skolöverstyrelsen har föreslagit var en tvångsförflyttning av lektor Eriksson från läroverket i Örebro till försvarets läroverk

Svar på fråga. (Forts.)

i Uppsala. Det torde vara väl bekant att en tvångsförflyttning av en ämbetsman, en tvångstransport av en lärare, är ett ingripande som icke bör företagas annat än då synnerligen starka skäl föreligga. I detta fall protesterade vederbörande själv med all kraft mot en tvångsförflyttning. Han framhöll, att han vid det läroverk, där han var sysselsatt, hade byggt upp en institution av betydelse i sitt ämne, och han menade vidare, att vid försvarets läroverk — och däri torde han ha rätt — icke fanns utrymme för lika mycket initiativ och arbete som det i hans tidigare gärning varit möjligt för honom att utveckla.

Med ledning av denna lektor Erikssons protest mot en tvångsförflyttning uttalade försvarets läroverks styrelse i sin tur, att styrelsen bestämt avrådde en förflyttning mot lektor Erikssons egen vilja. Sedan är det sant att lektor Eriksson tog tillbaka sin vägran att låta sig tvångsförflyttas och ändrade sin ståndpunkt. Men hans första ståndpunkt uppfattade jag så att det sannolikt skulle bli besvärligheter, om han förflyttades till läroverket i Uppsala.

Vidare vill jag framhålla, att försvarets läroverk är en läroanstalt med en alldeles särskild ställning. Som kammaren väl har sig bekant är det en läroanstalt för unga män, som utan att ha normal studentexamen skola läsa sig till underofficerare, officerare och vissa andra befattningar inom försvaret. Det är unga män, som komma från de djupa leden, som ofta ha att kämpa med ganska stora svårigheter, när det gäller att nå sitt mål, och som inte sällan komma till läroverket vid jämförelsevis hög ålder. Deras tid är synnerligen dyrbar, och detta medför att försvarets läroverk i alla avseenden måste vara tiptop. Det är ett alldeles felaktigt betraktelsesätt, om någon skulle ha den uppfattningen, vilket jag är övertygad om icke varit fallet för skolöverstyrelsens del, att försvarets läroverk skulle vara en lämplig avstjälningsplats för lärare, som inte passa på andra håll.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4.

Omorganisation av hushållningssällskapen m. m.

Föredrogs särskilda utskottets utlåtande, nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av hushållningssällskapen m. m. jämte i ärendet väckta motioner.

Genom en den 21 februari 1947 dagtecknad proposition, nr 76, vilken hänvisats till särskilda utskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt, i statsrådet samma dag hållet protokoll över jordbruksärenden, föreslagit riksdagen att godkänna de grunder för hushållningssällskapens organisation och verksamhet, som enligt berörda statsrådsprotokoll förordats av föredragande departementschefen.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

I: 242 av herr *Åman m. fl.*,

I: 246 av herr *Beck-Friis*,

I: 257 av herr *Domö m. fl.*, i vad den gällde i propositionen behandlade frågor,

I: 258 av herr *Gränebo m. fl.*, i vad den gällde i propositionen behandlade frågor,

I: 259 av herr *Sundelin*,

I: 260 av herr *Näsgård m. fl.*

I: 261 av herr *Isaksson m. fl.*,

I: 262 av herr *Bergh, Ragnar*,

Omorganisation av hushållningssällskapen m. m. (Forts.)

I: 263 av herr *Beck-Friis m. fl.*,

I: 264 av herr *Beck-Friis m. fl.*,

II: 371 av herr *Nilsson* i Varuträsk *m. fl.*, likalydande med motionen nr 242 i första kammaren,

II: 378 av herr *Svensson* i Ljungskile,

II: 389 av herr *Skoglund* i Doverstorp *m. fl.*, likalydande med motionen nr 257 i första kammaren, i vad den gällde i propositionen behandlade frågor,

II: 390 av herr *Svensson* i Grönvik *m. fl.*, likalydande med motionen nr 258 i första kammaren, i vad den gällde i propositionen behandlade frågor,

II: 391 av herr *Karlsson* i Stuvsta *m. fl.*,

II: 392 av herr *Kyling m. fl.*, likalydande med motionen nr 261 i första kammaren,

II: 393 av herr *Dickson*, likalydande med motionen nr 264 i första kammaren,

II: 394 av herr *Larsson* i Karlstad *m. fl.*, likalydande med motionen nr 263 i första kammaren,

II: 395 av herr *Svensson* i Ljungskile *m. fl.*, likalydande med motionen nr 259 i första kammaren, samt

II: 396 av herrar *Persson* i Norrby och *Stenvall*.

Utskottet hade uppdelat sina uttalanden i anledning av propositionen i fyra huvudavdelningar med rubrikerna Allmänna synpunkter på hushållningssällskapens organisation och verksamhet, Allmänna grunder för hushållningssällskapens organisation. Befattningar hos hushållningssällskapen samt Statsanslag till hushållningssällskapen. Utskottet hade sedermera, under återopande av vad utskottet under de särskilda avdelningarna anfört och under förmälan att uttalandena i propositionen, i den mån de icke där särskilt berörts, icke föranlett någon erinran från utskottets sida, hemställt,

A. att riksdagen måtte godkänna de grunder för hushållningssällskapens organisation och verksamhet, som i utlåtandet angivits,

B. att dels motionerna I: 242 och II: 371, likalydande, I: 246, I: 259 och II: 395, likalydande, I: 260, I: 261 och II: 392, likalydande, I: 262, I: 263 och II: 394, likalydande, I: 264 och II: 393, likalydande, samt II: 378, II: 391 och II: 396, i sin helhet, dels motionerna I: 257 och II: 389, likalydande, ävensom I: 258 och II: 390, likalydande, i vad de gällde i propositionen behandlade frågor, måtte, i den mån motionerna eller ifrågavarande delar av desamma icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Vid utlåtandet hade fogats ett flertal reservationer.

Under avdelningen *Allmänna synpunkter på hushållningssällskapens organisation och verksamhet* hade utskottet bland annat anfört:

»Vad först angår frågan om hushållningssällskapens blivande arbetsuppgifter vill utskottet erinra om att utskottet i sitt utlåtande i anledning av propositionen nr 75 angående riktlinjer för den framtida jordbrukspolitiken m. m. för sin del tagit ställning till frågan om gränsdragningen mellan hushållningssällskapens och de i sagda proposition föreslagna lantbruksnämndernas arbetsuppgifter. Detta ställningstagande innebär, att sällskapen i fortsättningen böra omhänderhålla verksamheten för rationalisering av jordbrukets driftförhållanden, medan lantbruksnämnderna böra handhålla verksamheten för yttre och inre rationalisering av jordbruket, och att sålunda den verksamhet på sistnämnda område, som hittills bedrivits av sällskapen, bör

Omorganisation av hushållningssällskapen m. m. (Forts.)

överflyttas till lantbruksnämnderna. Utskottet finner under sådana förhållanden ej skäl att i anledning av vad i motionerna I: 257 och II: 389, I: 258 och II: 390 samt II: 378 och II: 391 anförts angående fördelningen av arbetsuppgifterna mellan sällskapen och nämnderna här ånyo ingå på detta spörsmål. Utskottet vill i stället här allenast understryka att sällskapen redan på driftsrationaliseringens ävensom på undervisnings- och upplysningsverksamhetens område ha ett mycket vidsträckt arbetsfält, där de kunna göra insatser av utomordentligt värde för jordbruket, och att det därför trots nyssnämnda överföring av vissa rationaliseringsärenden till lantbruksnämnderna säkerligen ingalunda i fortsättningen kommer att föreligga någon brist på arbetsuppgifter för sällskapen.»

I en av herr *Tjällgren m. fl.* under detta avsnitt fogad reservation hade uttalats, att i förevarande stycke av utskottets utlåtande bort utgå den mening, som började med »Utskottet vill» och slutade med »för sällskapen».

Under avdelningen *Allmänna grunder för hushållningssällskapens organisation* hade utskottet yttrat bland annat följande:

»Den fråga rörande hushållningssällskapens organisation, som tilldragit sig den största uppmärksamheten, gäller grunderna för utseende av ledamöter i hushållningssällskapets förvaltningsutskott. Enligt utskottets mening saknas anledning att frångå den ståndpunkt som riksdagen år 1944 intog i denna fråga. I likhet med departementschefen finner utskottet emellertid det ändamålsenligt, att sällskapets sekreterare och motsvarande befattningshavare hos lantbruksnämnden skola vara självskrivna ledamöter av förvaltningsutskottet. Utskottet kan alltså icke tillstyrka de yrkanden angående sammansättningen av förvaltningsutskottet, vilka framstälts i motionerna I: 258 och II: 390, I: 260 och II: 396 ävensom I: 264 och II: 393, utan vill i stället förorda vad härom föreslagits i propositionen. Med anledning av vad i motionerna I: 260 och II: 396 anförts angående förfaringsättet vid valet av de ledamöter, som avses skola utses av landstingen, vill utskottet understryka, att utskottet finner det angeläget att landstingen vid val av ledamöter och suppleanter i sällskapets förvaltningsutskott skola söka tillse, att olika meningsriktningar och intressegrupper bliva representerade. Såsom i propositionen framhållits synes man emellertid kunna utgå från att så kommer att ske vid dessa val liksom vid andra liknande val inom landstingen. Utskottet finner därför i likhet med departementschefen särskild föreskrift om att ifrågavarande val skola ske efter proportionell metod icke erforderlig, och avstyrker förty de motionsvis framställda yrkandena härom.»

Beträffande denna avdelning av utskottets utlåtande hade reservationer avgivits:

1) av herrar *Tjällgren, Heiding, Gustafson* i Vimmerby och *Johansson* i Norrfors, vilka ansett att det ovan återgivna yttrandet av utskottet bort hava följande lydelse:

»Vad angår sammansättningen av hushållningssällskapets förvaltningsutskott har utskottet intet att erinra mot det i propositionen framlagda förslaget, att Kungl. Maj:t skulle utse ordförande samt att sällskapets sekreterare och lantbruksdirektören skulle vara självskrivna ledamöter i förvaltningsutskottet. Däremot finner utskottet i överensstämmelse med den uppfattning, som uttalats i motionerna I: 258 och II: 390, den i propositionen intagna ståndpunkten, att landstingen skulle utse vissa ledamöter i sällskapets förvaltningsutskott, icke förenlig med uppfattningen, att sällskapen böra bibe-

Omorganisation av hushållningssällskapen m. m. (Forts.)

hålla sin karaktär som lokala sammansättningar av jordbrukare. Utskottet anser i stället det ur alla synpunkter riktigast och ändamålsenligast, att sällskapen själva skola utse samtliga ledamöter i förvaltningsutskottet med undantag för ordföranden och de självskrivna ledamöterna. Om den nu av utskottet uttalade uppfattningen vinner riksdagens bifall, kommer tydligen det i motionerna I: 260 och II: 396 berörda spörsmålet angående sättet för landstingens utseende av ledamöter i sällskapens förvaltningsutskott att bortfalla. Därest det emellertid skulle beslutas, att landstingen skola utse vissa ledamöter i sällskapens förvaltningsutskott, bör det föreskrivas, att dessa val skola ske proportionellt.»

2) av herrar *Mannerskantz, Carl Sundberg, Isaksson, Staxäng och Larsson* i Karlstad, vilka ansett ifrågavarande stycke böra lyda:

»Vad angår sammansättningen av hushållningssällskapens förvaltningsutskott kunna de i propositionen angivna reglerna härför enligt utskottets mening icke anses förenliga med önskemålet, att hushållningssällskapen böra behålla sin karaktär av lokala och fria sammanslutningar. Om detta önskemål skall bli uppfyllt, vilket utskottet anser angeläget, bör i stället förvaltningsutskottens majoritet få väljas av sällskapens lantbruksombud. I överensstämmelse med den uppfattning, som uttalats i motionerna I: 264 och II: 393, anser utskottet därför, att hushållningssällskaps förvaltningsutskott bör bestå av ordförande och 12 ledamöter. Ordföranden och en ledamot böra utses av Kungl. Maj:t. Vidare bör landstinget utse tre och lantbruksombuden sex ledamöter, varjämte verkställande tjänstemännen inom sällskapet och lantbruksnämnden böra vara självskrivna ledamöter av utskottet.»

Under avdelningen *Befattningar hos hushållningssällskapen* hade utskottet gjort uttalanden av den innebörd, att hushållningssällskapens sekreterare borde erhålla en löneställning motsvarande civila avlöningsreglementets lönegrad A 28, konsulenter löneställning motsvarande A 23 och kamrerare löneställning motsvarande i vissa fall A 20 och i andra fall A 18.

Utskottet hade vidare, bland annat, anfört följande (fjärde stycket å s. 38 i det tryckta utlåtandet):

»Vad i propositionen anförts angående tidpunkten för den nya lönereglerns ikraftträdande och förfarande vid övergången till densamma har ej givit utskottet anledning till erinran. Utskottet finner sålunda ej anledning förorda att, på sätt yrkats i motionerna I: 263 och II: 394, i fråga om tillgodoräknande av tidigare tjänstgöring vid placering i lönegrad skola tillämpas andra grunder än dem, som i motsvarande avseende fastställts för skogs-vårdsstyrelsernas personal.»

Reservationer hade avgivits:

1) av herrar *Tjällgren, Heidng, Gustafson* i Vimmerby och *Johansson* i Norrfors, vilka förordat, att sekreterare skulle liksom lantbruksdirektör erhålla löneställning motsvarande lönegrad A 29 och samtliga kamrerare löneställning motsvarande A 20;

2) av herrar *Mannerskantz, Carl Sundberg, Isaksson, Staxäng och Larsson* i Karlstad, vilka framställt enahanda förslag beträffande sekreterar- och kamrerarbefattningarna ävensom för konsulenter föreslagit löneställning motsvarande lönegraden A 24, varjämte dessa reseranter yrkat att utskottets uttalande om hem- och fiskerikonsulenterna skulle givas i reservationen angiven lydelse;

Omorganisation av hushållningssällskapen m. m. (Forts.)

3) av herrar *Sundelin* och *Svensson* i Ljungskile, vilka förordat, att sällskapens sekreterare skulle erhålla en löneställning, motsvarande lönegrad A 29;

4) av herrar *Staxäng* och *Larsson* i Karlstad, vilka ansett, att utskottets ovan intagna yttrande i fjärde stycket å s. 38 bort ha följande lydelse:

»Vad i propositionen anförts angående tidpunkten för den nya löneregleringens ikraftträdande har ej givit utskottet anledning till erinran. Vad däremot angår förfarandet vid övergången till densamma anser utskottet, i överensstämmelse med den uppfattning som uttalats i motionerna I: 263 och II: 394, att tjänsteman hos hushållningssällskap bör för placering i löneklass äga tillgodoräkna sig den tid, varunder han före den 1 januari 1948 oavbrutet innehaft motsvarande tjänst hos hushållningssällskap.»

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av herr **Andersson** i Löbbo, som anförde: Herr talman! Med avseende å föredragningen av särskilda utskottets utlåtande nr 6 får jag hemställa, att detsamma må företagas till avgörande på det sätt, att först föredragas *avdelningsvis* utskottets uttalanden under de olika med fetstil utmärkta huvudavdelningarna i utlåtandet, varefter utskottets hemställan föredrages; att texter till utskottsuttalanden ej må behöva uppläsas; samt att vid behandling av den del av utlåtandet, varom först uppstår överläggning, denna måtte omfatta utlåtandet i dess helhet.

Denna hemställan bifölls.

I enlighet härmed företogs först till behandling avdelningen med rubriken *Allmänna synpunkter på hushållningssällskapens verksamhet och organisation*. Därvid anförde:

Herr **Larsson** i Karlstad: Herr talman! Jag ber att till en början få uttrycka min tillfredsställelse över att frågan om hushållningssällskapens omorganisation äntligen står inför sin lösning. Jag tror, att denna tillfredsställelse ganska allmänt delas av både hushållningssällskapen och deras befattningshavare.

De största fördelarna den nya organisationen kommer att medföra äro de förbättrade ekonomiska betingelser, som tillkomma sällskapen. Sällskapens företrädare kunna nu ha rätt att hoppas, att sällskapens verksamhet framdeles skall kunna bedrivas under mindre tryckta ekonomiska förhållanden än vad hittills ofta och för många av sällskapen varit fallet. Därigenom komma sällskapen också att i stort sett befrias från de hittills nästan ständigt aktuella och ganska irriterande lönefrågor, vid vilkas lösning sällskapen ha haft att göra en ömtålig avvägning mellan å ena sidan mycket behjärtansvärda krav från de anställda på rimlig ersättning för den ständigt växande arbetsbördan och å andra sidan sällskapens ofta mycket starkt begränsade ekonomiska möjligheter. — Därtill kommer att befattningshavarna, som tidigare mången gång haft, jag tror det är berättigat att använda uttrycket, urusla löner, nu tillförsäkras en åtminstone i stort sett nöjaktig löneställning.

Då staten övertager en så stor del av det ekonomiska ansvaret för sällskapens verksamhet, få sällskapen givetvis finna sig i att också statens medbestämmanderätt ökas.

Tillfredsställelsen med den förestående reformen skulle emellertid ha varit fullständigare, om densamma icke medfört fullt så många och så djupt ingri-

Omorganisation av hushållningssällskapen m. m. (Forts.)

pande förändringar i sällskapens hittillsvarande verksamhet. Man måste fråga sig, om dessa ingrepp verkligen äro nödvändiga.

Hushållningssällskapen ha alltsedan sin tillkomst för snart 150 år sedan alltid varit besjälade av ett ärligt och målmedvetet uppsåt att gagna lanthushållningen. Under de första 50 à 100 åren av sällskapens tillvaro voro bristerna på jordbrukets område så pass stora och framträdande, att det var en tacksam och lätt uppgift att påvisa lönande reformer. Men sällskapen saknade i regel de ekonomiska förutsättningarna för den undervisnings- och upplysningsverksamhet de hade till syfte att bedriva. De fingo till en början reda sig med årsavgifter och gåvor som enda inkomstkälla. Men intresset för verksamheten liksom offerviljan bland sällskapens ledamöter voro på den tiden mäktiga drivkrafter. Sällskapen lyckades också tämligen snart utverka statsbidrag för vissa speciella åtgärder, men först i mitten av 1850-talet fingo de regelbundna statsbidrag till sin verksamhet. Det var i samband med 1855 års förordning om tillverkning och försäljning av brännvin som hushållningssällskapen tillerkändes en femtedel av avgifterna för minuthandel och utskänkning av brännvin, »att förvaltas och användas till ändamål, som för länet nyttiga voro».

Det brinnande intresset för lanthushållningens förkovran, som utmärkte sällskapen, tog sig uttryck i en mångfald initiativ, såsom uppvisningar av husdjur och jordbruksredskap, tävlingar i plöjning och andra arbeten, utlämnande av lån och bidrag till olika slags förbättringsåtgärder o. s. v.

Varje sällskap vidtog de för det egna området enligt sällskapets bedömande mest angelägna åtgärderna. En mångfald olika uppslag blevo sålunda försökta runt om i landet. Om ett dylikt försök slog väl ut och gav gynnsamma resultat, dröjde det ej länge förrän även andra hushållningssällskap upptogo samma verksamhet, och de mest lyckade åtgärderna spredos på så sätt ganska snart över hela landet. Som exempel kunna nämnas nötboskapspremieringarna.

Statsmakterna ägnade dessa experiment ett välvilligt intresse, och så småningom kommo regelbundna årliga statsbidrag att ugå till fiskevärd, premiering av hästar och nötkreatur liksom senare även bidrag för anställande av vissa undervisare (konsulenter) och för kontrollföreningsverksamhet samt slutligen även till ett flertal andra ändamål.

Genom hushållningssällskapens verksamhet ha sålunda statsmakterna till ett för staten mycket billigt pris fått praktiskt utexperimenterade många ändamålsenliga stödåtgärder på jordbrukets och husdjursskötselns områden och kunnat verksamt stödja en utveckling, som burit en synnerligen rik frukt i form av mångdubblad livsmedelsproduktion till ovärderligt gagn för hela samhället.

Genom remisser till hushållningssällskapen fingo statsmakterna även en noggrann kännedom om lanthushållningens tillstånd och behov genom tiderna. Hushållningssällskapen voro i äldre tider ett allmänt forum för främjande av lanthushållningen. De voro under en lång tidsperiod på en gång jordbrukets undervisare och målsmän och fyllde dessa sina uppgifter på ett efter den tidens förhållanden både förnämligt och framgångsrikt sätt.

Men i samma mån som statsmakterna började lämna allt fler bidrag till sällskapens verksamhet kringgärdades bidragsmedlen av allt strängare bestämmelser. Sällskapen blevo i allt högre grad ett slags administrativa organ för staten. Befattningshavarna fingo i växande omfattning ägna sin tid åt planlägningsarbeten för förmedling av statsbidrag och statslån. Trots en utomordentligt sträng sparsamhet med sina medel och trots i många fall otroligt låga löner till befattningshavarna kunde icke sällskapen anställa nya sådana i samma takt som nya arbetsuppgifter lades på sällskapen. Resultatet

Omorganisation av hushållningssällskapen m. m. (Forts.)
härav blev en minskad initiativförmåga. Därtill kom, att jordbrukarna i de under de senaste decennierna kraftigt framväxande ekonomiska och fackliga föreningarna fingo nya organ, varigenom de kunde göra sig gällande. Samtidigt framväxte ett flertal lantbruksundervisningsanstalter, som i ökad omfattning övertogo undervisningsverksamheten på jordbrukets område.

Allt detta är naturligtvis en utveckling, som i och för sig är utmärkt bra och helt i linje med hushållningssällskapens strävanden. Men det kan icke hjälpas att hushållningssällskapens ställning därigenom blev alltmera präkär. Ingen har emellertid sökt bestrida värdet av deras insatser. Tvärtom har det från olika håll fällts många berömmande ord därom. Även utskottet säger i sitt nu föreliggande utlåtande, att hushållningssällskapen böra bibehållas och även behålla sin karaktär av lokala sammanslutningar. Detta är mycket bra och väcker inga gensagor. Men nog kan man undra, om icke sällskapens nuvarande ganska ömtåliga ställning skulle ha motiverat ett något varsammare ingrepp än det här föreslagna, om man verkligen avser att för framtiden bevara dem som organ för jordbrukarnas frivilliga samarbete.

Det är alldeles självklart att såväl hushållningssällskapen som deras befattningshavare även i sällskapens nya gestalt komma att uppbjuda hela sin förmåga att både uppehålla sina gamla traditioner och fullgöra de uppgifter som bli dem pålagda till lanthushållningens främjande. Jag vill bara för fullständighetens skull understryka detta. I vad mån detta skall lyckas kommer att bero icke bara på arten av de nya uppgifterna utan även på sällskapens och främst deras förvaltningsutskotts sammansättning samt sist men icke minst på den kår av befattningshavare, som sällskapen kunna behålla resp. förvärva.

Att man inom kretsar som stå hushållningssällskapen nära icke känner enbart tillfredsställelse inför det förslag, som nu förelagts riksdagen till antagande, är sant, och det må också omvittnas vid detta tillfälle.

Vad som i förslaget medför den största förändringen i hushållningssällskapens organisation är sättet för val av förvaltningsutskott. Att det allmänna på grund av statsbidragen till hushållningssällskapen önskar en viss medbestämmanderätt vid dessa val är kanske icke så mycket att erinra emot. Men nog tycker man att sällskapens valda ombud bort få bibehålla rätten att tillsätta en majoritet av sällskapens styrelse. Jag ansluter mig därför i detta avseende till det yrkande, som av herr Mannerskantz m. fl. framställts i reservationen nr 2) under avdelning B., till vilken jag yrkar bifall.

Även i fråga om sällskapens arbetsuppgifter blir förändringen i vissa avseenden genomgripande. Hushållningssällskapen borde väl egentligen icke beklaga sig över att deras arbetsbörda lättas, men saken är ju den, att man nu avskiljer sällskapens praktiska arbetsuppgifter, nyodling, täckdikning, betesförbättring, silo- och gödselvårdsanläggningar och dylikt, från den teoretiska undervisningen i bl. a. samma ämnen. Hur skola sällskapens konsulenter m. fl. framdeles kunna bibehålla resp. förvärva de praktiska insikter, som äro oundgängliga på alla de skilda områden där de skola lämna råd, om de icke själva få praktiskt syssla med samma uppgifter? Blir det då icke i många fall »skåpmat» de komma att servera?

När det gäller de fasta lantbruksundervisningsanstalterna, lantmanna- och lanthushållsskolorna, ha statsmakterna i klart medvetande om den praktiska erfarenhetens avgörande betydelse beslutat att dessa — även till mycket dryga kostnader — skola vara försedda med skoljordbruk. Detta är mycket tacknämligt, helst som det främst måste ske med tanke på lärarna, då som bekant eleverna bevista skolkurserna huvudsakligast under vinterhalvåret, när jordbruksarbetena enligt naturens ordning ligga nere åtminstone i landets norra och mellersta delar. Och ändock är att märka, att lära-

Omorganisation av hushållningssällskapen m. m. (Forts.)

ren vid en lantmannaskola för sin undervisning har väsentligt mindre behov av praktisk erfarenhet än en konsulent. Läraren måste på grund av skolämnenas omfång nöja sig med att behandla allenast allmänna grunder, under det att konsulenten som regel ställes inför speciella problem, med vilka jordägaren, trots sin praktik och lokalkännedom, kommit till korta. För att konsulenten då skall kunna ge ett råd, som är av värde för den frågande, måste han ha en vidsträckt praktisk erfarenhet, som han svårigen kan förvärva på teoretisk väg. Våra nuvarande äldre konsulenter besitta dylik erfarenhet, men hur skola nytillkomna förvärva sådan, sedan de hänvisats att till övervägande del syssla med kursverksamhet rörande jordbrukets driftsförhållanden?

Man bör inte heller förbise, att det för kursverksamhet finnes vissa gränser, som bestämmas av tillgången på deltagare i kurserna. För ett trettio-tal år sedan kunde en undervisningskurs i allmänna jordbruksämnen draga en fulltalig publik, beroende bland annat på den relativa sällsyntheten av sådana kurser på den tiden. Sedan dess har besöksfrekvensen vid dylika kurser med allmänna ämnen nästan helt upphört. Kursverksamheten har därför måst läggas om och förekommer numera huvudsakligast i form av demonstrationer, vilka i regel få en betydande anslutning under de tider av året, då jordbrukarna ha tid att delta.

Men i den mån man ute i länen får försöksgårdar och skoljordbruk, torde dessa komma att taga hand om demonstrationerna. De ha också alla förutsättningar att lyckas därmed; de ha egna lokaler för föreläsningar, de ha egen jord för gödslings-, bearbetnings-, såtids-, sort- och ogräsbekämpningsförsök, de ha egna jordbruksmaskiner (traktorer, tröskverk, bindare m. m.) att demonstrera, egna djur att förevisa o. s. v. Hushållningssällskapen varken ha eller kunna få något av allt detta. De måste vända sig till privata jordbrukare för att lägga ut sina demonstrationsförsök, för att demonstrera lånade maskiner o. d. Och allteftersom jordbrukarna få svårare att skaffa arbetskraft få de allt mindre möjligheter att mottaga försök, sköta och förevisa vad därmed sammanhänger. Den eventualiteten kan sålunda inte utslutas, att det med tiden kommer att bli allt svårare att uppehålla den verksamhet, som nu skall bli hushållningssällskapens huvuduppgift. Det får väl också anses vara ett slöseri med arbetskraft att icke i undervisningens tjänst utnyttja den erfarenhet, som lantbruksnämndernas konsulenter komma att förvärva under sitt praktiska arbete.

Placerar man därtill, som meningen är, hushållningssällskapens tjänstemän i lägre lönegrader än motsvarande befattningshavare i jämförliga tjänster på andra områden, försämrar man ytterligare sällskapens möjligheter att hävda sig. Allmänheten får då den uppfattningen, att de gamla organen, d. v. s. hushållningssällskapen, äro av lägre rang än de nya, d. v. s. lantbruksnämnderna, och ha mindre viktiga uppgifter än dessa. Detta skulle kanske i och för sig inte betyda så mycket — jordbrukarna lära sig nog snart att bedöma ett organ efter värdet av de tjänster det gör — men detta värde är i allra högsta grad beroende av kompetensen hos den befattningshavare, som kommer ut till jordbrukaren. Befattningshavare hos hushållningssällskap och lantbruksnämnd torde i stor utsträckning komma att rekryteras från samma håll, nämligen agronomkåren. Kan då det ena organet bjuda bättre villkor än det andra, blir väl en given följd att de dugligaste krafterna söka sig till och även erhålla de bättre platserna, och sällskapen få i så fall hålla till godo med det som lantbruksnämnderna kunna undvara.

Vad först angår sekreterare hos hushållningssällskap och lantbruksdirektör har i de tre första reservationerna under avdelning C yrkats, att dessa

Omorganisation av hushållningssällskapen m. m. (Forts.)
skola placeras i samma lönegrad. Då lantbruksdirektör genom riksdagens beslut redan placerats i lönegrad A 29, yrkas sålunda på denna placering även för sekreterare i hushållningssällskap. Jag ber att få ansluta mig till detta yrkande. Hushållningssällskapens ställning skulle säkerligen avsevärt försväras och försvagas, om de dugligaste sekreterarna av ekonomiska skäl skulle övergå till lantbruksnämnderna. Detta kan icke vara ett önskemål, om man verkligen vill bibehålla sällskapen i deras nuvarande ställning.

Vad så angår konsulenterna, varifrån såväl sekreterare i regel som även lantbruksdirektörer i någon mån torde komma att rekryteras, förefaller det uppenbart, att man måste bereda dem en någorlunda förmånlig ekonomisk ställning, om man önskar att begåvad ungdom skall inrikta sin utbildning på agronombanan. Varken lantbruksingenjör, lantmätare eller jägmästare har nämnvärt längre eller dyrare utbildning än en agronom. Men inom alla dessa kategorier äro befördringsmöjligheterna betydligt gynnsammare än på agronombanan. För att ett nödigt antal för konsulentverksamheten lämpliga ungdomar skola välja agronombanan synes den för jordbrukskonsulenter m. fl. föreslagna lönegraden, A 23, väl låg. Man bör inte heller glömma den påfrestande tjänstgöring en konsulent har, då han som föredragshållare med förkärlek kallas ut både lördagskvällar och söndagar, då jordbrukarna ha den bästa tiden att delta i sammanträden. — För egen del skulle jag alltså gärna se, att man ville placera konsulenter med agronomexamen i lönegrad A 26, som motionsvis föreslagits, men då jag icke hyser några förhoppningar om bifall till ett yrkande därom, får jag i stället yrka bifall till den av herr Mannerskantz m. fl. avgivna reservationen nr 2 under avdelning C, vilken reservation innebär, att samtliga jordbruks-, husdjurs-, maskin- och trädgårdskonsulenter skola placeras i lönegrad A 24. Ävenså biträder jag yrkandet i samma reservation, att samtliga kamrerare skola placeras i lönegrad A 20.

Ytterligare ett par lönefrågor måste jag få beröra. Den första gäller provisorisk löneförbättring för hemkonsulenter och fiskerikonsulenter. Beträffande dessa båda grupper befattningshavare föreslås, att de i avbidan på resultatet av pågående utredningar angående vederbörande tjänsters framtida anknytning skola tills vidare erhålla avlöning efter i huvudsak oförändrade grunder (prop. s. 67, utl. s. 38—39). Det förefaller som om riksdagen skulle begå en orättvisa genom att lämna dessa befattningshavare helt utanför vid den nu förestående löne regleringen för samtliga deras kollegor hos hushållningssällskapen. De ha själva ingen skuld till att dessa utredningar icke hunnit genomföras. Förhållandet förefaller så mycket mera orättvist som samtidigt för trädgårdskonsulent, om vars framtida verksamhet likaledes utredning pågår, föreslås en lönegrads placering, som innebär en löneförbättring av över 50 % i lägsta löneklassen. Jag får alltså i detta avseende hemställa om bifall till yrkandet i reservationen av herr Mannerskantz m. fl. nr 2 under avdelning C, vilket innebär att utskottets uttalande på s. 38—39: »Den na ståndpunkt — — — i levnadskostnaderna» erhåller den lydelse som anges i sista stycket av nämnda reservation (s. 50).

Den andra av dessa båda sista lönefrågor rör tjänstårsberäkningen vid övergången till den nya löne regleringen. Utskottet har där genom godtagande av propositionens förslag förordat ett system, som dels är ganska svårt att tolka, dels i sina konsekvenser medför påtagliga orättvisor mot äldre befattningshavare. Enligt de upplysningar jag lyckats få rörande systemets verkan, skulle t. ex. en jordbruksinstruktör, som är 50 år gammal och varit mer än 15 år i tjänst, jämfästas med en nybörjare i lönehänseende. Den äldre rutinerade tjänstemannen, som 1946 hade en årslön av 5 700 kronor

Omorganisation av hushållningssällskapen m. m. (Forts.)

inklusive tillägg, skulle få en löneförbättring av endast 18 %, under det att nybörjaren, som 1946 hade 4 500 kronor i årslön, får en förbättring av cirka 50 %. En sådan lönesättning kan inte undgå att väcka förstämning och olust i arbetet hos de äldre. Det kanske för kammarens ärade ledamöter låter ganska mycket med de anförda procenttalen för löneökningen, men jag ber då att få påpeka, att det här gäller en grupp löntagare, som mycket länge varit starkt eftersatt.

En annan följd av den föreslagna tjänstårsberäkningen blir den, att befattningshavare hos ett hushållningssällskap, som på grund av god ekonomi kunnat betala bättre löner än andra, skulle från början flyttas upp i högre löneklass, eventuellt den högsta i sin lönegrad, under det att en befattningshavare i samma tjänst och med samma antal tjänstår men anställd hos ett sällskap med sämre ekonomi skulle få börja i lägsta löneklassen, även om han har ett 20-tal tjänstår. Härigenom skulle den nu rådande orättvisan med löner efter vederbörande hushållningssällskaps ekonomi konserveras för ytterligare ett decennium. Jag vågar hoppas, att kammaren icke vill biträda ett förslag med dylika verkningar och hemställer för den skull om bifall till den av herr Staxäng och mig avgivna reservationen nr 4 under avdelning C.

Till sist ber jag att under förhoppning om bifall till föregående yrkanden och som konsekvens härav få yrka bifall jämväl till den av herr Manner-skantz m. fl. avgivna reservationen nr 2 under avdelning D, angående den ökning av statsbidraget, som skulle bli en följd av bifall till föregående yrkanden.

Häruti instämde herr *Staxäng*.

Herr **Sandberg**: Herr talman! Vad hushållningssällskapens blivande arbetsuppgifter angår så är den frågan på en viktig punkt redan avgjord, nämligen då det gäller gränsdragningen mellan hushållningssällskapens och de blivande lantbruksnämndernas uppgifter. Det är sålunda icke lönt att i nu förevarande sammanhang uppehålla sig vid denna sak i annan mån än att man kan passa på tillfället att uttala sitt beklagande över den utgång saken fått. Den inre rationaliseringen borde rätteligen ha tillhört hushållningssällskapens arbetsuppgifter.

Jag vill emellertid göra några korta deklARATIONER med anledning av föreliggande betänkande.

Den första punkt jag vill uppehålla mig vid gäller frågan om hemkonsulenternas ställning. Denna blir icke avgjord genom det här framlagda förslaget, utan frågan huruvida hemkonsulenterna i fortsättningen skola sortera under hushållningssällskapen eller lyda under landstingen hålles helt och hållet öppen. Departementschefen har emellertid uttalat sig oförbehållsamt i den riktningen, att hemkonsulentverksamheten skall överföras till landstingen. Jag vill passa på tillfället att i detta sammanhang tillkännagiva att jag för min del anser att det riktiga vore att när man går att närmare utreda frågan beakta det gamla och intima samband som finnes mellan hemkonsulentverksamheten och hushållningssällskapens verksamhet överhuvud taget. Särskilt råder ju ett uppenbart samband mellan hemkonsulenternas arbetsuppgifter och främjandet av hemslöjden. Denna senare sak skall enligt propositionen höra till hushållningssällskapens arbetsområden. Hemkonsulentverksamheten har tillkommit inom hushållningssällskapen och på initiativ från detta håll, och inga olägenheter kunna påvisas av den nuvarande ordningen. Jag vill bara i korthet säga, att jag tycker att man bör låta denna gren av undervisningsverksamheten — det är ju så att undervisnings-

Omorganisation av hushållningssällskapen m. m. (Forts.)
verksamheten kommer att utgöra tyngdpunkten i hushållningssällskapens arbete i framtiden — bli kvar inom sällskapen och ledas av dessa. Man har ändå plockat bort så mycket från hushållningssällskapen, att på denna punkt bör man låta det vara som det är, ty det är bra.

Sedan vill jag säga ett ord om sammansättningen av hushållningssällskapens förvaltningsutskott. Jag ansluter mig på den punkten till vad som anförts i reservationen nr 1) under B. av herrar Tjällgren m. fl. Jag anser nämligen att det bäst överensstämmer med hushållningssällskapens karaktär av enskilda sällskap att de själva få välja ledamöter i sina förvaltningsutskott. Jag kan inte se att något inträffat, som inneburit att sällskapen förverkat rätten att själva få välja sitt verkställande organ. Inflytande från det allmänna inom sällskapen kan i behövlig grad åstadkommas genom den kontroll som sker från den ledande statsmyndighetens sida liksom genom den allmänna revision, där även landstingen ha sin revisor.

Så några ord om ett par lönefrågor. I flera av reservationerna har man betonat, att den verkställande tjänstemannen inom hushållningssällskapen, sekreteraren, bör sättas i samma löneställning som motsvarande tjänsteman i de nya lantbruksnämnderna. Det är viktigt att så sker. Jag vill understryka, att jag tror att det skulle uppstå en skev och olycklig ställning dessa tjänstemän emellan, om de skulle placeras i olika lönegrader. Båda ha betydelsefulla uppgifter, och om man menar allvar med talet om att sällskapen, även sedan man plockat bort en del av deras arbetsuppgifter och överfört dessa till andra organ, ändå skola ha viktiga funktioner, bör man också se till, att man icke deklasserar dem genom att ställa deras främste tjänsteman i en lägre ställning än den som representerar ett organ av jämförlig art inom resp. län.

I fråga om jordbrukskonsulenternas lönegradsplacering kan jag ansluta mig till vad herr Larsson i Karlstad nyss yttrade. Jag vill sålunda i det avseendet stödja reservationen nr 2) under C.

Även vill jag understryka vad i den sistnämnda reservationen säges om möjligheten till statsbidrag till skäligen löneförbättring för hemkonsulenter och fiskerikonsulenter under den tid dessa tjänstemän vänta på ett definitivt ordnande av sina tjänsteförhållanden.

Med tillfredsställelse vill jag konstatera, att utskottet har gått in för att placera jordbruksinstruktörerna i en förmånligare löneställning än i propositionen föreslagits.

Till sist vill jag, herr talman, bara säga att det förefaller mig, som om herr Larsson skulle ha rätt i de synpunkter han anført beträffande tjänstårsberäkningen för de äldre tjänstemännen vid övergången till det nya systemet. Man måste väl ändå se till, att man icke skapar uppenbara orättvisor när det gäller tjänstemän, som ha en lång, välmeriterad tjänstgöring bakom sig. De böra icke vid övergången till det nya systemet sättas i en ofördelaktig ställning.

Herr **Andersson** i Löbbo: Herr talman! Då jag nu går att med några ord motivera utskottsmajoritetens mening i fråga om hushållningssällskapens omorganisation, ansluter jag mig till den ordningsföljd som tillämpas i utlåtandet beträffande de olika huvudavdelningarna och börjar med att säga ett par ord angående den första huvudavdelningen: »Allmänna synpunkter på hushållningssällskapens organisation och verksamhet».

Vad den saken beträffar behöver jag i stort sett icke säga någonting, då utskottsförslaget står i överensstämmelse med riksdagens beslut angående propositionen nr 75 om riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitikerna m. m. Det är ju tämligen klart, att riksdagen icke i dag kan fatta något be-

Omorganisation av hushållningssällskapen m. m. (Forts.)

slut som står i strid med det som då fattades rörande jordbrukets rationaliseringsproblem. Jag kan därför inskränka mig till att bara säga till herr Sandberg, att vad hemkonsulenterna beträffar utskottet för sin del icke tagit någon definitiv ställning till var de skola placeras. Men utskottet har icke ansett sig kunna i frågans nuvarande läge räkna med att de i fortsättningen skola lyda under hushållningssällskapen. Detta uttalande grundar sig främst därpå att utskottet självfallet icke kunnat, då det gällt uppgörande av lönestater och dylikt, utgå ifrån att hemkonsulenterna skulle hänföras under hushållningssällskapen. Frågan är dock fortfarande som sagt i viss mån öppen.

I fråga om avdelningen de allmänna grunderna för hushållningssällskapens organisation är det huvudsakligen om förvaltningsutskottens sammansättning som det råder delade meningar inom utskottet, och det är den saken som de olika reservationerna i huvudsak hänföra sig till. Beträffande förvaltningsutskottens sammansättning föreslås i propositionen och av utskottet, att förvaltningsutskotten skola bestå av 11 ledamöter. Ordföranden utses av Kungl. Maj:t, och som självskrivna ledamöter skola ingå hushållningssällskapets sekreterare och lantbruksdirektören. Övriga 8 ledamöter skola väljas till hälften av hushållningssällskapet och till hälften av vederbörande landsting.

Det föreligger olika bud från reservanterna. Dessa uppträda inte på någon enig linje. Bondeförbundsrepresentanterna föreslå att alla ledamöter utom ordföranden och de självskrivna ledamöterna skola utses av sällskapet. Dessutom anföra de, att för den händelse detta inte skulle vinna riksdagens bifall, bör valet av landstingens ombud i hushållningssällskapens förvaltningsutskott ske proportionellt. Högerreservanterna föreslå en utökning av antalet ledamöter i förvaltningsutskotten. Enligt deras förslag skulle utskotten bestå av 13 ledamöter. Beträffande ordförande och de självskrivna ledamöterna föreligger ingen meningsskiljaktighet på något håll. Högerreservanterna föreslå, att 6 ledamöter skola utses av hushållningssällskapet och 3 av vederbörande landsting. Jag ber att beträffande denna sak få framhålla, att jag inte tror, att denna fråga har den betydelse eller räckvidd, som reservanterna göra gällande. Nu är det ju så att riksdagen år 1944 har gjort ett principuttalande om att antalet ledamöter till lika antal skola utses av landstingen och hushållningssällskapen. Med hänsyn härtill räknar jag med att det inte finns någon anledning att anta, att riksdagen 1947 skall i det avseendet hysa en annan uppfattning än riksdagen gjorde hösten 1944. Då jag dessutom inte kan finna, att det föreligger någon risk för att några olägenheter skulle vara förenade med den av utskottet föreslagna anordningen och att de av reservanterna uttalade farhågorna på denna punkt äro svagt motiverade, har jag för min del stannat för Kungl. Maj:ts och utskottets förslag.

Vad beträffar bondeförbundsreservanternas yrkande om att proportionella val skulle tillämpas, när landstingen utse ledamöter i hushållningssällskapen, är jag inte fullt övertygad om att det skulle vara lyckligt med en sådan anordning. Det går väl nästan undantagslöst till på det sättet, när landstingen utse styrelser i olika inrättningar, direktioner eller någon annan organisationsform, att detta sker med hänsynstagande till de olika intressen, som äro representerade inom landstingen. Därvidlag tas även viss hänsyn till landstingens politiska sammansättning. Om det bestämt utsades, att landstingets val skulle ske proportionellt, är det möjligt, att politiska synpunkter skulle komma att anläggas i än större utsträckning än vad annars behövt bli fallet. Jag har funnit, att då landstingen utse ledamöter i styrelser, är det ofta så, att de med bortseende från partipolitiska synpunkter utse den, som

Omorganisation av hushållningssällskapen m. m. (Forts.)

ur landstingets synpunkt är mest kvalificerad för uppdraget. Någon risk för att det i det avseendet skulle begås mannamån tror jag sålunda inte föreligger, utan de önskemål reservanterna uttala komma enligt mitt förmenande att bli tillgodosedda genom bifall till utskottets förslag.

Härefter återstår bara att nämna några ord om ytterligare en huvudavdelning i utskottsutlåtandet, nämligen frågan om befattningshavarna hos hushållningssällskapen. Utskottet har därvidlag följt Kungl. Maj:ts förslag med ett undantag. Undantaget gäller lantbruksinstruktörernas lönegradsplacering. Utskottet har funnit den i propositionen föreslagna placeringen i lönegrad 10 alltför låg med hänsyn till jämförbara befattningar på andra håll och med hänsyn till de rätt krävande uppdrag, som lantbruksinstruktörerna komma att få. Utskottet har därför stannat för att föreslå, att de skola placeras i 12 lönegraden. Beträffande lönegradsplaceringen av övriga befattningshavare har utskottet tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag i alla delar. I det avseendet föreligga en hel rad olika bud från reservanterna. Jag kanske får ta de olika befattningshavarna i tur och ordning.

Jag börjar då med hushållningssällskapens sekreterare, som Kungl. Maj:t och utskottet föreslagit placerade i 28 lönegraden. De borgerliga reservanterna ha samtliga föreslagit 29 lönegraden. Vad ett par av dessa reservanter beträffar fästa de inte något större avseende vid om det blir 28 eller 29 lönegraden, men de anse att det bör bli samma lönegrad som fastställts för lantbruksdirektörerna. Och då dessa enligt riksdagens under förra veckan fattade beslut blivit placerade i 29 lönegraden, mena reservanterna att hushållningssällskapens sekreterare böra placeras i samma lönegrad.

I det avseendet hyser utskottet en annan uppfattning. Jag gör för min del gällande att det inte är lämpligt att hushållningssällskapens sekreterare och lantbruksdirektörerna bli placerade i samma lönegrad. Den motivering som anförts för att de skulle placeras i samma lönegrad är den, att dessa båda herrar komma att bli ledamöter dels i lantbruksnämnden och dels i hushållningssällskapens förvaltningsutskott. Jag ifrågasätter om inte den omständigheten snarare motiverar att de placeras i olika lönegrader. Jag är inte övertygad om att det är lämpligt att i detta fall ha två självskrivna ledamöter, hushållningssällskapets sekreterare och lantbruksdirektören, som äro fullständigt jämställda, utan det kan hända att det är lika bra och bättre att den ene befinner sig ett trappsteg högre. Och skall det vara någon skillnad, förefaller det mig självklart att lantbruksdirektören placeras högre. Hans uppgifter bli tvivelsutan mera vittomfattande och mera besvärliga och grannliga än de uppgifter, som åvila hushållningssällskapetets sekreterare. Då det inte är uteslutet utan tvärtom sannolikt, att i vissa fall hushållningssällskapets sekreterare kunna behövas såsom kandidater för de nya lantbruksdirektörsbefattningarna, tror jag att det skulle vara rent av olyckligt om riksdagen i detta fall följer reservanternas förslag och placerar dessa befattningshavare i samma lönegrad.

Jag kommer så till konsulenterna. Utskottet har för dem föreslagit 23 lönegraden, under det att vissa reservanter föreslagit 24 lönegraden. Jag finner efter utskottets behandling av frågan att det finns synnerligen goda skäl för att riksdagen stannar för Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, det vill säga placerar dem i 23 lönegraden. Det är nämligen så, ärade kammarledamöter, att om man rubbar på de cirklar som löneexperterna ritat upp, framför allt när det gäller de högre befattningshavarna, kan detta få konsekvenser på andra områden i sådan utsträckning, att man vid det tillfälle då beslutet fattas har en smula svårt att överblicka dem.

Det är nu bara en grupp kvar, nämligen kamrerarna. Kungl. Maj:t och

Omorganisation av hushållningssällskapen m. m. (Forts.)

utskottet ha ansett att dessa borde placeras i olika lönegrader beroende på omfattningen av det arbete, som kan antagas bli förenat med deras tjänst inom vederbörande hushållningssällskap. Förslaget innebär att sex av kamrerarna skola placeras i 20 lönegraden och tjugo i 18 lönegraden. Såväl högersnans bondeförbundets reservanter ha emellertid föreslagit att samtliga kamrerare skola placeras i 20 lönegraden. Då det emellertid är så att arbetsuppgifterna tvivelsutan komma att i betydande grad variera inom olika hushållningssällskaps områden, kan jag inte finna annat än att det finns goda skäl för den gradering, som Kungl. Maj:t och utskottet i det avseendet föreslagit.

Ja, herr talman, jag skall med dessa ord sluta mitt anförande. Jag tror att jag vågar mig på att göra det uttalandet, att den avvägning mellan olika synpunkter, som Kungl. Maj:ts och utskottets förslag innefattar, är en lycklig lösning av de här föreliggande frågorna. Och jag uttalar den förhoppningen att det beslut, som riksdagen i dag kommer att fatta, skall bli till gagn och lycka inte bara för den sak, som hushållningssällskapen äro satta att tjäna, utan även för hushållningssällskapen själva.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets hemställan i den del som nu är föredragen.

Herr **Larsson** i Karlstad erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Utskottets ärade ordförande fällde ett yttrande, som visar en principiell åsiktsskillnad mellan utskotts majoriteten och reservanterna. Han sade att sekreterarna i hushållningssällskapen av utskottet med avsikt placerats i 28 lönegraden, därför att en duglig sekreterare därigenom skall lockas att söka den bättre avlönade tjänsten såsom lantbruksdirektör, varigenom han kommer upp i 29 lönegraden. Det är just en sådan utveckling, som vi som hålla på hushållningssällskapen äro ytterligt angelägna att förebygga. Vi befara nämligen att om lantbruksnämndernas befattningshavare bli placerade i högre lönegrad komma nämnderna att taga de bättre tjänstemännen från hushållningssällskapen och därmed i mycket hög grad skada hushållningssällskapens verksamhet. Det är av den anledningen, som vi äro så angelägna om att få samma lönegradsplacering för befattningshavarna i dessa båda organ.

Som utskottets ordförande erinrade om har det i reservationerna framhållits, att det inte spelar så stor roll om det blir 28 eller 29 lönegraden; huvudsaken är att placeringen blir lika. Hushållningssällskapen vilja inte, att de bästa av deras befattningshavare skola av högre löner lockas från dem till lantbruksnämnderna.

Jämväl herr **Andersson** i Löbbo erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Med anledning av herr Larssons i Karlstad replik ber jag att få framhålla att om det förhåller sig så — vilket jag tror att det gör — att lantbruksdirektörernas uppgifter äro svårare och besvärligare och mera krävande än de uppgifter, som i allmänhet åligga hushållningssällskapens sekreterare, kan det inte hjälpas annat än att vi måste anstränga oss att till lantbruksdirektörer få de bästa krafter som stå till förfogande. Och skola vi fullfölja den tankegången, förefaller det mig synnerligen logiskt att man bifaller utskottets förslag, som innebär en liten löneskillnad mellan de båda kategorierna befattningshavare.

Vidare yttrade:

Herr **Gustafson** i Vimmerby: Herr talman! Jag skall bemöda mig att följa det exempel som utskottets ärade ordförande givit och inte hålla något längre

Omorganisation av hushållningssällskapen m. m. (Forts.)
anförande. Det är så mycket mindre anledning att göra det, som det ju förhåller sig så, att omfattningen av hushållningssällskapens framtida verksamhet i betydande delar redan blivit bestämd genom det beslut, som riksdagen tidigare fattat i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande den framtida jordbrukspolitiken.

Jag vill börja med att uttrycka min tillfredsställelse över att man sent om-sider fått ett förslag till omorganisation av hushållningssällskapen, som åtminstone på det sättet är ägnat att inge belåtenhet, att man får litet bättre ekonomiska resurser för våra hushållningssällskap. Det har under många år varit så, att hushållningssällskapen på grund av bristande medelsresurser inte kunnat fullfölja sin verksamhet i hela den omfattning, som i och för sig varit påkallad och som hushållningssällskapen naturligen själva helst skulle ha önskat.

Om jag sålunda uttrycker min tillfredsställelse i det nu berörda hänseendet, måste jag å andra sidan ge uttryck åt att tillfredsställelsen från min sida inte kan vara lika stor när det gäller de arbetsuppgifter, som enligt det föreliggande utskottsutlåtandet i framtiden skola ombesörjas av hushållningssällskapen. Jag har tidigare i samband med behandlingen av den framtida jordbrukspolitiken uttalat mina betänkligheter över att man på sätt som nu föreslås alltför starkt begränsar hushållningssällskapens arbetsuppgifter. Med hänsyn till riksdagens tidigare beslut är det ju emellertid intet att göra åt den saken, och jag skall därför heller inte nu gå in på densamma.

Beträffande övriga avsnitt av utskottets utlåtande skall jag dock tillåta mig att göra några randanmärkningar. Det har såväl i propositionen som i utskottets utlåtande sagts, att man bör eftersträva att hushållningssällskapen även i framtiden bibehålla sin karaktär av fria och lokala sammanslutningar. Önskvärdheten av att så blir fallet kan inte nog understrykas. Men jag frågar mig om man har grundad anledning räkna med att hushållningssällskapen med de beslut, som måhända komma att fattas i dag, verkligen i framtiden komma att för jordbruksbefolkningen framstå såsom sådana fria sammanslutningar. Jag är för min del mycket tveksam på den punkten.

Vad är det egentligen, som i så hög grad bidragit till att fånga jordbruksbefolkningens intresse för hushållningssällskapen och deras verksamhet? Det är naturligtvis i första hand det biträde i olika hänseenden, som hushållningssällskapen kunnat lämna jordbruket och dess utövare vid lösningen av jordbrukets många problem. Men jag tror inte att det är enbart detta, som gjort att hushållningssällskapen legat så synnerligen väl till hos jordbruksbefolkningen. En starkt bidragande orsak har säkerligen varit, att jordbrukarna genom sitt medlemskap i hushållningssällskapen och genom sina möjligheter att kunna påverka hushållningssällskapens verksamhet kunnat säga sig, att de utövat ett avgörande inflytande på densamma. Jag tror att det av mig nu sist anförda i hög grad bidragit till att jordbrukarna omfattat hushållningssällskapen och deras verksamhet med så stort och odelat förtroende som hittills faktiskt varit fallet.

Jag är för min del ganska tveksam huruvida det skall bli möjligt att med den nya ordningen exempelvis i fråga om utseende av hushållningssällskapens förvaltningsutskott i framtiden fullt ut kunna bibehålla detta förtroende och detta intresse från jordbruksbefolkningens sida. Jag skulle för min del beklaga, om det skulle bli så, att man från denna befolknings sida inte skulle omfatta hushållningssällskapens verksamhet med samma känslor som hittills.

Med den syn jag alltså har på denna fråga måste jag säga mig — såsom också framhållits i motioner framförda från vårt håll — att det torde ha varit riktigast att man för framtiden liksom hittills hade överlämnat åt hus-

Omorganisation av hushållningssällskapen m. m. (Forts.)

hållningssällskapen själva att utse samtliga ledamöter i sina förvaltningsutskott. Jag bortser därvid inte från att vi ansluta oss till tanken på att Kungl. Maj:t, såsom föreslagits i propositionen, bör få utse ordförande liksom också att sällskapens sekreterare och lantbruksdirektörerna böra vara självskrivna ledamöter. Jag har intet att erinra mot detta senare. Men beträffande de övriga ledamöterna i förvaltningsutskotten tror jag, att det med hänsyn till hushållningssällskapens ställning varit mest att rekommendera, att hushållningssällskapen själva hade fått utse samtliga.

Skulle emellertid — såsom är anledning att förutse — propositionen bli bifallen på denna punkt, tror jag ändå att det finns skäl, som tala för att de ledamöter i förvaltningsutskotten, som skola utses av landstingen, utses enligt proportionell valmetod. När jag säger detta förbiser jag ingalunda att det naturligtvis i och för sig kan framstå såsom önskvärt och måhända mest önskvärt, att man även inom landstingen kan utse ledamöter utan att behöva tillgripa den proportionella valmetoden, med andra ord att man, såsom uttalas i utskottets utlåtande, söker att vid förrättande av dessa val inom landstingen gå fram på sådant sätt, att olika intressen och meningsriktningar kunna bli företrädda i förvaltningsutskotten. I den mån det visar sig — vilket också kan tänkas — att valet inte överallt kommer att förrättas på det sättet och under dessa hänsynstaganden, är det enligt min mening nödvändigt att man har möjligheter att kunna anlita en proportionell valmetod.

Jag skall tillåta mig att även säga några ord om de olika befattningshavernas ställning. I den reservation, som beträffande detta avsnitt avgivits av herr Tjällgren och några andra utskottsledamöter, bland vilka även under-teknad befinner sig, ha reservanterna givit uttryck åt den meningen, att det är synnerligen angeläget, att hushållningssällskapens och lantbruksnämndernas befattningshavare i lönehänseende intaga en likartad ställning. Jag behöver inte här rada upp och utförligare behandla alla de skäl, som kunna anföras för ett sådant ståndpunktstagande. Det må vara tillräckligt att säga, att skola vi på allvar kunna hoppas att åstadkomma ett gott och fruktbarande samarbete mellan hushållningssällskapen och lantbruksnämnderna och mellan de olika befattningshavarna hos dessa båda organ, är det angeläget att man undanröjer allt, som skulle kunna medföra att den ena parten tycker sig ha anledning att, som man säger, se snett på den andra. Jag befarar verkligen att om exempelvis hushållningssällskapens befattningshavare i lönehänseende skulle bli sämre ställda än motsvarande befattningshavare i lantbruksnämnderna, så skulle detta komma att väcka mycken irritation och kanske rentav medföra att de tjänstemän, som till äventyrs stå lägre i lönegradshänseende skulle på något sätt känna sig åsatta en mindervärdesstämpel, något som inte ur några synpunkter kan anses befogat. Jag vill därför mycket starkt stryka under önskvärdheten av att man, när man nästkommande år går att fixera löneställningen för befattningshavare hos lantbruksnämnderna, mycket noga iakttar den regeln, att lantbruksnämndernas tjänstemän i lönegradshänseende inte placeras högre än motsvarande tjänstemän i hushållningssällskapen.

Om jag fattade utskottets ärade ordförande rätt, ansåg han att det i och för sig inte skadade om någon befattningshavare i lantbruksnämnderna placerades i en högre löneställning än motsvarande tjänsteman hos hushållningssällskapen. Jag förstår att utskottets ordförande med detta uttalande väl närmast syftade på lantbruksdirektörerna. Jag vill därtill endast säga, att jag tror att ingenting skulle vara olyckligare än om man placerade hushållningssällskapets sekreterare i en lägre lönegrad än lantbruksdirektören. Dessa båda herrar skola ju om några samarbeta med varandra i framtiden.

Omorganisation av hushållningssällskapen m. m. (Forts.)

Lantbruksdirektören skall ju sitta som ledamot i hushållningssällskapets förvaltningsutskott och hushållningssällskapets sekreterare skall ju sitta som ledamot i lantbruksnämnden. Om hushållningssällskapets sekreterare skulle inneha en lägre löneställning, är det oundvikligt att det skulle komma att framstå såsom synnerligen besvärande för denne befattningshavare. Härtill kommer en annan omständighet, som måste tillmätas stor betydelse. Skall man gå ut ifrån att exempelvis lantbruksdirektören skall placeras i högre lönegrad än hushållningssällskapets sekreterare, så komma måhända många av hushållningssällskapets sekreterare att lockas över ifrån hushållningssällskapen till lantbruksnämnderna, vilket inte kan få annat än menliga följder för hushållningssällskapets verksamhet. Såsom herr Larsson i Karlstad tidigare gav uttryck åt kommer det även från allmänhetens sida att i det fallet göras den reflexionen: är måhända hushållningssällskapets verksamhet mindre värd än vad lantbruksnämndernas är?

Jag vet inte vad utskottets värderade ordförande syftade på med sitt uttalande, att han inte trodde att det var skadligt att någon befattningshavare i lantbruksnämnderna intog en högre löneställning. Herr ordföranden angav i detta sammanhang, att lantbruksnämnderna komma att få många betydande arbetsuppgifter av delvis mycket ömtålig karaktär, vilka, om jag förstod herr ordföranden rätt, inte hade någon motsvarighet inom hushållningssällskapets verksamhet. Ja, jag vet inte om jag utan vidare vill anse något sådant. Men om en högre löneställning skulle föranleda lantbruksdirektören att känna något slags överhöghet i förhållande till inte bara hushållningssällskapets sekreterare utan också själva hushållningssällskapen, skulle jag inte finna detta lämpligt. Såsom jag tidigare antytt tror jag sålunda, att starka skäl tala för att man går in för en likartad lönegradsplacing för hushållningssällskapets befattningshavare och motsvarande befattningshavare hos lantbruksnämnderna.

Herr talman! Innan jag slutar, skall jag också tillåta mig att uttala min tillfredsställelse över att utskottet med bifall bl. a. till motioner från vårt håll placerat jordbruksinstruktörerna i 12 lönegraden. Jag har vid det här laget en 30-årig verksamhet bakom mig som ledamot av ett hushållningssällskaps förvaltningsutskott. Jag har med glädje följt befattningshavarnas verksamhet under alla de gångna åren, och jag har varit angelägen om att taga reda på hur dessa befattningshavares verksamhet uppfattas av jordbrukarna. Samstämmigt har man från jordbrukarnas sida givit uttryck för sin uppskattning av det arbete, som sällskapets befattningshavare i olika ställningar utföra. Detta har inte minst gällt de tidigare vandringstätarna, som nu skola benämnas jordbruksinstruktörer. Denna grupp av tjänstemän ha en fast förankring i jordbrukarnas medvetande. Dessa befattningshavare ha ofta haft en mycket blygsam start i livet men ha genom ett gott och praktiskt handlag kunnat vinna ett mycket stort förtroende både för sig själva som personer och för det arbete de utföra till jordbrukets och jordbrukarnas tjänst.

Slutligen ett ord rörande placeringen i lönegradshänseende av kamrerarna hos hushållningssällskapen. I fråga om dessa har från vårt håll gjorts gällande, att tillräckliga skäl inte föreligga för att, såsom skett i propositionen, dela upp dessa kamrerare på två olika lönegrader. Jag medger att det kan föreligga någon skillnad i den arbetsvolym, som de olika kamrerarna ha att handlägga. Men jag kan inte finna att denna skillnad är av sådan storleksordning, att den i och för sig borde betinga, att man gör skillnad i fråga om lönesättningen. Jag vågar påstå att de kvalifikationer, man måste fordra av en kamrerare i ett något mindre hushållningssällskap, inte böra på något

Omorganisation av hushållningssällskapen m. m. (Forts.)

sätt vara mindre än de kompetenskrav, som man bör ställa på en kamrerare i ett något större hushållningssällskap. Och vad själva arbetsvolymen beträffar kunna vi väl utan vidare gå ut ifrån att kamrerarna i de allra största hushållningssällskapen, vilka enligt propositionen skulle placeras i 20 lönegraden, dock kunna räkna med att erhålla det biträde i sitt arbete, som är erforderligt på grund av själva arbetets omfattning, under det att kamrerarna i de något mindre hushållningssällskapen ha att utföra alla med kamrerargöromålen sammanhängande arbetsuppgifter ensamma. Vi ha i vår reservation givit uttryck för vår uppfattning, att det finns all anledning att placera samtliga kamrerare i 20 lönegraden.

Herr talman! Med anförande av detta tillåter jag mig att yrka bifall till den nu föredragna punkten av utskottets utlåtande.

Herr **Karlsson** i Stuvsta: Herr talman! Trots att jag och några liktänkande ha väckt en motion, som rör rätt väsentliga avsnitt av föreliggande fråga, hade jag ursprungligen inte tänkt att yttra mig i saken, ty själva huvudfrågan är ju avgjord i och med riksdagens ståndpunktstagande till riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken. Då jag likväl begär ordet är det närmast för att till protokollet uttala en allmän olustkänsla över den lösning, som den nu föreliggande frågan fått.

Huvudfrågan är nämligen fördelningen av arbetsuppgifterna mellan lantbruksnämnderna och hushållningssällskapen. Man har ju, med undantag av högern, varit överens om att upprätta ett särskilt rationaliseringsorgan, som skall handha ledningen av rationaliseringsverksamheten inom jordbruket. Sedan man å ena sidan blivit ense om detta i 27-mannakommittén, har man å andra sidan kommit fram till att den viktigaste delen av rationaliseringsverksamheten, nämligen rationaliseringen av själva driftsförhållandena inom jordbruket, inte skall ligga under detta rationaliseringsorgan utan skall skötas av hushållningssällskapen. Det är detta vi framhålla i vår motion, i vilken vi yrka, att om man nu skall ha ett rationaliseringsorgan på jordbrukets område, så borde rationaliseringsverksamheten åtminstone i stort sett handhas av detta organ.

Häremot riktas ju den invändningen, att då skulle hushållningssällskapen inte få någonting att göra. Detta kan inte vara någon bärande invändning, ty hushållningssällskapen ha ju i så fall ändå kvar upplysnings- och propagandaverksamheten. En mycket viktig uppgift, som de alltjämt skulle handha, är ju den lägre jordbruksförsöksverksamheten. Dessa uppgifter äro fullt tillräckliga för hushållningssällskapen, allra helst som jag förutsätter att den verksamhet, som dessa rationaliseringsorgan, d. v. s. jordbruksnämnderna, komma att bedriva, kommer att erfordra mycken upplysnings- och propagandaverksamhet. Hushållningssällskapen kunde ha fyllt denna mycket väsentliga uppgift, som givetvis kommer att bli mycket mera maktpåliggande med hänsyn till det rationaliseringsprogram, som nu till dels är upplagt och som naturligtvis kommer att kompletteras i mycket väsentliga stycken, då vi nästa år skola diskutera rationaliseringen av jordbrukets driftsförhållanden.

Nu har man här gjort en fullständigt mekanisk uppdelning av uppgifterna mellan de organ det här är fråga om, en uppdelning, som det måste vara oerhört svårt att sakligt försvara men som ändå på något sätt blivit till ett axiom för anhängarna av denna uppdelning. Den yttre rationaliseringen, såsom köp och sammanslagning av gårdar, skall alltså skötas av lantbruksnämnderna. Sedan skola dessa från hushållningssällskapen övertaga den s. k. inre rationaliseringen, alltså täckdikning, torrläggning och annat. Detta fin-

Omorganisation av hushållningssällskapen m. m. (Forts.)

ner man vara en lämplig avvägning. Resten av rationaliseringen lägga vi på hushållningssällskapen, säger man, så få dessa en tämligen likvärdig arbetsbörda. Någon annan uppläggning av det hela har man väl egentligen inte tänkt sig. Det är klart att denna mycket mekaniska uppdelning av rationaliseringsverksamheten har givit upphov till de detaljproblem, som vi diskutera i dag. Den har ju också utlöst ganska stor otillfredsställelse på många håll och kommer naturligtvis att nära en sådan under mycket lång tid framåt.

Jag kan naturligtvis förstå, att herr Gustafson i Vimmerby inte känner sig särskilt tilltalad av att hushållningssällskapens förvaltningsutskott hädanefter skola sammansättas på det sätt som här föreslås, vilket innebär att hushållningssällskapen själva inte skola få det avgörande ordet härvidlag utan att detta skall ligga hos landstingen och Kungl. Maj:t. Det är en mycket begriplig synpunkt från herr Gustafsons sida. Men om man nu å ena sidan på sätt som skett varit med om att inrätta ett rationaliseringsorgan med mycket starkt dominerande statligt inslag — ty det är ju i alla fall klart att lantbruksnämnderna komma att dirigeras av de statliga organen — och om man å andra sidan hos hushållningssällskapen har kvar den enligt min mening viktigaste delen av rationaliseringsverksamheten, nämligen driftrationaliseringen, måste väl konsekvensen nästan bjuda, att de statliga myndigheterna skola ha ett rätt stort inflytande över tillsättandet av jämväl detta rationaliseringsorgan. Om man hade gått på den andra linjen och inrättat ett statligt rationaliseringsorgan för hela rationaliseringen, d. v. s. för alla de statliga åtgärderna på rationaliseringens område, och haft hushållningssällskapen som en upplysnings- och propagandaorganisation, så hade ju det nu föreliggande förslaget överhuvud taget inte behövt framläggas.

Men sedan är det väl inom parentes sagt även så, att hushållningssällskapen inte kunna betraktas som en vanlig jordbrukarorganisation. Jag har ofta undrat hur det i verkligheten förhåller sig och hur en jordbrukare betraktar hushållningssällskapet i förhållande till låt oss säga RLF. RLF betraktar han väl som sin egen organisation, där han själv har bestämmanderätt. Men är det inte så, att han betraktar hushållningssällskapet mera som en institution? Hushållningssällskapen äro nämligen inga massorganisationer och de äro öppna även för andra än jordbrukare.

Jag vill med detta inte alls ha anfört någon kritik mot hushållningssällskapen. De ha naturligtvis utträttat en kolossal nytta och komma självfallet att göra detta även i fortsättningen. Men att utan vidare jämställa hushållningssällskapen med vanliga jordbruksorganisationer tror jag inte är alldeles riktigt.

Ja, jag tycker inte att det kan bli annat än slitningar på detta område beträffande frågan om vem som skall ha hand om rationaliseringsverksamheten, detta även om man löser dessa lönefrågor aldrig så tillfredsställande. Man vet visserligen, att hushållningssällskapen inte skola köpa och samman slå gårdar. Men vem skall göra vad, när det gäller den verkliga rationaliseringen i praktiken? Är man riktigt säker på att man löser denna fråga genom den nu föreslagna uppläggningsen? Jag tror att det praktiska livet kommer att uppvisa så många fall och så många konflikter och så många svårigheter av olika slag, att det inte är uteslutet att man kanske inom en rätt snar framtid får begrunda denna fråga en gång till.

Beträffande sedan lönesättningen för hushållningssällskapens sekreterare i jämförelse med lantbruksdirektörerna är detta ju en mycket svår sak att ta ställning till. Om man, som vi mena, måste anse driftrationaliseringen som det viktigaste, måste man följaktligen också anse att hushållningssällskapen

Omorganisation av hushållningssällskapen m. m. (Forts.)

egentligen ha det största ansvaret för rationaliseringen. Då borde faktiskt hushållningssällskapens sekreterare vara placerade i en lönegrad högre än lantbruksdirektörerna. Men nu har man ordnat det tvärtom så, att lantbruksdirektörerna skola vara ett pinnhål högre.

Ja, detta är verkligen ett dilemma, som man naturligtvis måste komma ur på något sätt. Jag har för min del inte någon särskild anledning att bry min hjärna hur detta skall lösas, ty jag har inte varit med om att ställa till detta dilemma. Därför få väl herrarna försöka lösa detta själva.

Jag vill emellertid framhålla, att med hänsyn till de kvalifikationer, som krävas av hushållningssällskapens sekreterare, vilket väl är den enda utgångspunkt, som man i föreliggande sammanhang kan ha, så är det litet svårt att förorda att deras löner skola höjas till A 29. Jag har i en utredning, som nu är färdig, vilket gör att jag har rätt att yttra mig offentligt därom, varit med om att föreslå, att statsagronomerna flyttas upp till A 28. Då skulle det emellertid samtidigt krävas docentkompetens av dem. Under sådana förhållanden är det svårt att föreslå A 29 för hushållningssällskapens sekreterare, beträffande vilka man inte ens oundgängligen kräver att de skola ha avlagt agronomexamen. Däremot tycker jag nog att konsulenterna borde flyttas upp till A 24, men det tycks inte vara möjligt att föreslå detta nu av tekniska skäl, utan att man samtidigt föreslår en höjning av sekreterarna till 29 lönegraden.

Herrar Staxäng och Larsson i Karlstad ha gjort ett par yrkanden om att man skulle försöka åvägabringa provisoriska löneförbättringar även för hemkonsulenter och fiskerikonsulenter, trots att dessa icke slutgiltigt inplaceras i detta system. Dessa reservanter vilja ha ett uttalande i frågan, och jag tycker för min del att detta krav är mycket rimligt.

Likaså vilja herrar Staxäng och Larsson i Karlstad föreslå, att man nu vid inplaceringen i löneplanen skulle försöka åstadkomma en större rättvisa mellan befattningshavarna inom olika hushållningssällskap, vilket förordats i reservation 4) under punkten C. Jag anser för min del att detta rättvisekrav är starkt motiverat.

Ja, herr talman, detta var några reflexioner i förevarande fråga, som jag ville framföra. Jag tycker för min del att även med det beslut, som här troligen kommer att fattas, har man på det hela taget löst dessa frågor ganska otillfredsställande. Det torde därför vara nödvändigt att man rätt snart återkommer till denna fråga i större eller mindre sammanhang för att försöka jämka och lappa ihop, så att det hela kan komma att fungera. Det borde enligt min mening ha funnits förutsättningar för att man redan nu skulle ha kunnat lösa denna fråga på ett mer tillfredsställande sätt än som skett.

Herr Andersson i Dunker: Herr talman! Omorganisationen av våra hushållningssällskap är ju en fråga, som varit aktuell i många år och varit föremål för utredning och mycken diskussion. Vi stå emellertid nu inför en lösning av denna fråga. Jag måste dock i likhet med föregående talare säga, att jag inte känner mig särskilt tillfredsställd med den lösning, som frågan här uppenbarligen kommer att få. Det har ju till att börja med visat sig vara förenat med mycket stora svårigheter att i teorien skapa en lämplig gränsdragning mellan vad hushållningssällskapen i fortsättningen skola göra och vad de nya lantbruksnämnderna skola göra. Jag är alldeles övertygad om att det kommer att visa sig, att det i praktiken blir ännu mycket svårare att avgöra, var gränsen skall gå mellan hushållningssällskapens och lantbruksnämndernas arbetsområden. Jag fruktar att det kommer att bli

Omorganisation av hushållningssällskapen m. m. (Forts.)

anledning till många konflikter och många stridigheter, vilka kanske komma att medföra att angelägna uppgifter bli skjutna åt sidan eller ställda på framtiden, därför att ingen riktigt kan klara ut, om det är hushållningssällskapens eller lantbruksnämndernas uppgifter.

Jag tyckte att den föregående talaren var inne på den tanken, att lantbruksnämnderna borde ha fått en mycket större del av verksamheten, så att hushållningssällskapen egentligen bara skulle bli en propagandaorganisation. Detta tror jag för min del hade varit alldeles fel. Det hade naturligtvis varit ett sätt att lösa och kanske förhindra konflikter och stridigheter, som komma att uppstå mellan de båda organisationerna. Jag skulle dock ha känt mig mycket mer tillfredsställd om lösningen blivit den, att hushållningssällskapen fått behålla allt det väsentliga av de arbetsuppgifter, som de hittills haft. Jag tror att detta varit en bättre lösning än vad den nu föreslagna kommer att bli. Om egnahemsnämnderna blivit förstärkta med arbetskraft och tillgång till penningmedel, så tror jag att de skulle ha kunnat sköta den återstående uppgiften på ett sätt, som kanske varit lika bra, för att inte säga bättre än det sätt, på vilket de nya lantbruksnämnderna komma att sköta den. Nu är det emellertid inte mycket att göra åt detta. Vi hörde hur utskottets ordförande här ansåg, att det inte fanns någon anledning att rubba på det principbeslut riksdagen fattade 1944. Jag skulle vilja säga, att om man är klar på att man 1944 fattade ett beslut, som inte i allo var det lämpligaste, så skulle det ha hedrat riksdagen, om vi 1947 hade kunnat rätta till det misstag, som jag menar att man begick 1944. Jag föreställer mig dock att det föreligger mycket små möjligheter till något sådant.

Vad jag emellertid närmast skulle vilja säga ett par ord om är det föreslagna sättet för val av hushållningssällskapens förvaltningsutskott. Alla som läst propositionen och utskottsutlåtandet veta, hur man tänkt sig detta. Det skall bli ett utskott på elva ledamöter, varav Kongl. Maj:t tillsätter ordföranden. Två ledamöter skola vara självskrivna. Landstingen skola tillsätta fyra och lantbruksombuden fyra ledamöter. Hittills ha ju lantbruksombuden ensamma valt hela förvaltningsutskottet, även ordförande och vice ordförande. Man tycker ju att det borde vara rätt naturligt att jordbrukarna, som fått utse ombuden och vilka här kallas lantbruksombud, i allt väsentligt skulle kunna få förrätta valen av vad jag skulle vilja kalla deras egen styrelse. Detta har ju också hittills, såvitt jag förstår, fungerat alldeles utmärkt. Man klandrar varken hushållningssällskapen eller förvaltningsutskottet, utan alla erkänna att de gjort och göra ett mycket gott arbete. Det kunde dock inte få fortsätta med att ombuden själva valde sin styrelse. Nu knuffas lantbruksombuden undan, och en verklig deklassering sker av deras tidigare ställning. De få äran att välja fyra ledamöter av de elva, som förvaltningsutskottet skola bestå av. Sedan ger man landstingen i uppdrag att också välja fyra ledamöter. Jag måste säga att jag inte förstår vad landstingen skola ha för intresse av att förrätta detta val.

Jag har i ganska många år haft förtroendet att i mitt hemlän vara ledamot och vice ordförande såväl i landstinget som i hushållningssällskapets förvaltningsutskott. Jag har alltså mina intressen lika mycket förankrade i båda dessa länsorganisationer. Jag kan dock omöjligen förstå, vad landstingen skulle ha för verkliga intressen att bevaka genom att välja ledamöter i hushållningssällskapets förvaltningsutskott. Landstingen ha ju sin ojämförligt största uppgift i sjukvården och allt vad därmed sammanhänger, skolfrågor och dylikt. Att det skulle vara ett intresse för landstingen att välja fyra ledamöter i hushållningssällskapets förvaltningsutskott, det har jag aldrig kunnat förstå. Jag kan inte heller förstå att det skall vara någon förmån för

Omorganisation av hushållningssällskapen m. m. (Forts.)

hushållningssällskapen att landstingen välja dessa fyra ledamöter i förvaltningsutskottet. Slutligen kan jag inte heller på något sätt fatta, att det skall vara till gagn för jordbrukarna, att landstingen och inte som förut lantbruksombuden välja de fyra ledamöterna. Jag kan inte karakterisera detta som annat än ett klämfingrigt tummande på en organisation, som hittills visat sig fungera utomordentligt bra, och detta endast för att åstadkomma en ändring. Jag kan inte förstå, att det kan finnas något annat skäl.

Det är säkert så, som herr Gustafson i Vimmerby antydde, att med denna anordning har man anledning frukta att jordbrukarna komma att förlora förtroendet och intresset för hushållningssällskapen och deras verksamhet. När nu ledningen för hushållningssällskapen väsentligen kommer att tillsättas av utomstående, fruktar jag storligen att intresset kommer att sjunka högst avsevärt. Detta tror jag vore mycket beklagligt för sällskapens möjligheter att utöva sin verksamhet och beklagligt för jordbruksnäringen överhuvud taget.

Sedan vill jag bara säga några ord om lantbruksdirektörens och sekreterarens för hushållningssällskapen lönegradsplacering. För det första måste jag fråga, om inte titeln lantbruksdirektör är väl pretentiös. Innehavaren av denna titel kan komma att känna sig som en sorts direktör för hela jordbruket i ett län. Jag tror att vi jordbrukare komma att betacka oss för något sådant. Titeln är i mycket hög grad olämplig, ty den kommer att medföra, att hushållningssällskapens sekreterare i det allmänna medvetandet kommer att bli deklarerad till någon underordnad tjänsteman under lantbruksdirektören. När man talar om direktörer, tänker man på bolagsdirektörer och liknande. Jag tror, att denna titel kommer att stöta ganska mycket i jordbrukarnas öron.

På tal om lönegradsplaceringen tror jag liksom herr Gustafson i Vimmerby, att det vore mycket olämpligt att sätta sällskapens sekreterare i en lägre lönegrad än lantbruksdirektörerna. Om vi i hushållningssällskapen överhuvud taget skola kunna upprätthålla en verksamhet och fylla de uppgifter vi alltjämt ha kvar, behöva vi ha verkligt kunniga och duktiga karlar, som handhåva ledningen för denna verksamhet. Det är hushållningssällskapens sekreterare, som skola sköta detta arbete. Jag tror att det vore ett verkligt misstag av riksdagen att här gå in för att sätta dem i en lägre lönegrad än man tänkt sig för lantbruksdirektörerna. Jag tror att man för sakens skull handlade klokt, om man placerade dem i samma lönegrad.

Jag skulle också, herr talman, vilja säga några ord om hemkonsulenterna. Det kommer visserligen inte nu att bestämmas, huruvida de i fortsättningen skola stå under hushållningssällskapen eller landstingen. Min alldeles bestämda uppfattning och erfarenhet från min verksamhet både inom hushållningssällskapen och landstingen pekar dock på, att det är inom hushållningssällskapen, som hemkonsulenterna ha sin rätta plats. Deras främsta uppgift är väl ändå att bedriva sin verksamhet bland landsbygdens husmödrar. De ha den ojämförligt största möjligheten att komma i kontakt med dessa husmödrar om de förbliva hushållningssällskapens tjänstemän. Jag tror att det vore alldeles felaktigt att föra över dem till landstingen, och detta mitt påstående stöder jag på — jag säger det än en gång — min ganska fullständiga känedom om både landstingens och hushållningssällskapens verksamhetsfält. Jag vill alltså uttala den förhoppningen, att när myndigheterna skola bestämma var hemkonsulenterna skola placeras, resultatet måtte bliva att dessa alltjämt få verka där de nu befinna sig eller hos hushållningssällskapen.

Ja, herr talman, med dessa ord ber jag få instämma i det yrkande, som tidigare ställts av herr Gustafson i Vimmerby.

Omorganisation av hushållningssällskapen m. m. (Forts.)

Herr Larsson i Karlstad: Herr talman! Herr Karlsson i Stuvsta var bl. a. inne på frågan om förhållandet mellan sekreterarnas i hushållningssällskapen och lantbruksdirektörernas lönegradsplacering. Herr Karlsson nämnde därvid, om jag fattade honom rätt, att han inte var säker på vilka av dessa befattningshavare som borde vara i den högre lönegraden, alltså om lantbruksdirektörerna eller sekreterarna borde tillhöra A 28 eller A 29. Herr Karlsson i Stuvsta var emellertid ändå betänksam mot att placera sekreterarna i A 29, bl. a. därför att det inte förelåg något absolut krav på att dessa skulle vara agronomer. Då vill jag i anslutning till detta peka på att för lantbruksdirektörerna finnas ännu mindre kompetenskrav. Detta skulle således icke i och för sig behöva medföra att man gör en skillnad i lönegradsplacering mellan lantbruksdirektörerna och sekreterarna.

Vad som närmast föranledde mig att nu begära ordet var det uttalande, som gjordes av särskilda utskottets ärade ordförande, när han på min förfrågan angav, att orsaken till att lantbruksdirektörerna skulle placeras i en lönegrad högre än hushållningssällskapens sekreterare var, att lantbruksnämndernas uppgifter äro svårare och att de därför böra beredas den fördelen att kunna från hushållningssällskapen dra till sig de bästa tjänstemännen.

Det är just mot denna principståndpunkt, som jag och många med mig velat bestämt protestera. En sådan fördel bör icke lantbruksnämnderna ha. Denna fråga var före under ärendets behandling i utskottet och det höjdes då en röst just för denna motivering för att skilja på lönegradsplaceringen för dessa tjänstemän. Jag trodde inte då att den meningen biträdades av utskottets ordförande. Sedan detta emellertid nu visat sig vara fallet och man kanske kan anta att utskottets ordförande därvid har sitt mäktiga parti bakom sig, då återstår endast att konstatera att dagens beslut, trots den deklarerade välviljan gentemot hushållningssällskapen, likväl kommer att bli för sällskapen synnerligen vanskligt. Frågan är om icke dagens beslut rent av blir en spik i den kista, som kanske inom kort blir hushållningssällskapens sista vilorum.

Herr Rubbestad: Herr talman! Jag skall inte mycket förlänga denna debatt, därför att jag kan i stort sett instämma i vad som anförts av herrar Gustafson i Vimmerby och Andersson i Dunker, när det gäller de synpunkter de anført beträffande valet av hushållningssällskapens förvaltningsutskott. Jag begärde ordet närmast för att säga något med anledning av löneställningen för hushållningssällskapens sekreterare och kamrerare. Jag brukar aldrig tillhöra dem, som förorda en högre löneställning än den Kungl. Maj:t föreslagit. Men i detta fall måste jag göra ett undantag. Jag kan inte komma ifrån att det måste bli en oerhörd orättvisa, om man nu fastställer lantbruksdirektörernas lönegrad till A 29 och sekreterarnas till A 28.

Den som haft tillfälle att under många år ta del av och se vilket arbete, som sekreterarna i hushållningssällskapen i verkligheten utföra, har lärt sig att förstå att det är ett arbete, som bör värdesättas minst lika högt som det arbete som lantbruksdirektörerna kunna komma att utföra. Jag kan därför inte förstå, att man här inte biträder den reservation, som avgivits av herr Tjällgren m. fl.

Samma synpunkter vill jag även anlägga på kamrerarbefattningarna. Som herr Gustafson i Vimmerby nyss anförde gäller här samma utbildning, samma ansvar och samma tjänsteåligganden i de mindre hushållningssällskapen som i de större. Kamrerarna inom vilket hushållningssällskap de än tjänstgöra måste sätta sig in i alla de författningar som gälla och de ha

Omorganisation av hushållningssällskapen m. m. (Forts.)

samma ansvar. Det kan under sådana förhållanden inte vara rimligt, att kamrerarna i de mindre hushållningssällskapen skola erhålla en lägre löneställning än den som gäller för kamrerarna i de större hushållningssällskapen. Enligt min uppfattning kan man inte åberopa som skäl, att man inom ett hushållningssällskap eventuellt utbetalar ett eller annat tusental kronor mera än i ett annat. Vi ha haft det systemet tidigare här i landet, att man satt befattningshavare i exempelvis länsstyrelsen på Gotland i en lägre löneställning än den som gällt för motsvarande befattningshavare inom andra länsstyrelser. Man har då motiverat detta med att det är så jämförelsevis få arbetsuppgifter inom länsstyrelsen på Gotland. Jag har flera gånger reagerat mot detta system och man har nu lyckats få bort det. Till och med Kungl. Maj:t och riksdagen ha således kommit till den uppfattningen, att samma arbetsuppgifter böra medföra samma lönegradsplacering. Under sådana förhållanden tycker jag, att riksdagen även i denna fråga bör ansluta sig till den principen, d. v. s. sätta alla dessa kamrerare i samma lönegrad, alltså A 20.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få hemställa om bifall till den reservation i detta hänseende, som avgivits av herr Tjällgren m. fl.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag tänker inte för min del här i dag delta i diskussionen om de olika beslut som tidigare fattats. Vi måste nämligen komma ihåg att riksdagen fattat sitt principbeslut om hushållningssällskapens organisation 1944, och i fredags för åtta dagar sedan beslöt riksdagen vidare riktlinjer för den framtida jordbrukspolitiken. De uttalanden här i dag, som berört dessa frågor, ämnar jag således inte bemöta.

Jag vill i stället bara göra vissa randanmärkningar till vad som har yttrats i övrigt under denna debatt. Jag vill då först och främst säga, att det väl inte är mer än rimligt att man tills vidare ställer den frågan öppen, vem som i fortsättningen skall vara målsman för hemkonsulentverksamheten. Det är ju dock i alla fall på det sättet, att denna verksamhet är till för alla hem på landsbygden, och det är visst inte överallt som majoriteten av dessa hem äro jordbrukarhem, utan det finns också många andra människor, som kunna komma att dra nytta av denna verksamhet. Därför tycker jag att det finns god anledning till att man uraktlåter att ta ståndpunkt till frågan, till dess att den blir så utredd att det går att ta ståndpunkt i ärendet.

Jag vill även yttra något om lönegradsplaceringarna. Jag skall dock inte yttra mig om vandringsrättarna, beträffande vilka utskottet enhälligt föreslagit en högre lönegradsplacering än den Kungl. Maj:t förordad. Det är väl ingenting att göra åt den saken. Jag vill i stället säga ett par ord om kamrerarna hos hushållningssällskapen. Herr Rubbestad sade nyss, att alla dessa kamrerare borde ha samma lönegradsplacering, ty de ha samma ansvar och samma arbetsuppgifter. Men herr Rubbestad känner ju väl till kamrerarnas ställning inom den statliga verksamheten överhuvud, och han vet att vi ha kamrerare i många olika lönegrader inte bara beroende på ansvar och arbetsuppgifter utan också på omfattningen av arbetet. Jag tror att vi utan vidare kunna slå fast att det förslag, som här föreligger från utskottets sida till en placering av kamrerarna i resp. 20:e och 18:e lönegraderna, är i full överensstämmelse med de grunder för lönegradsplaceringar för kamrerare, som man från statens sida bestämt sig för.

Man har vidare här i dag talat om att man borde jämföra konsulenterna med jägmästare, lantmätare och många andra liknande befattningshavare. Från den jämförelsegrunden anser man att konsulenterna erhållit en för låg

Omorganisation av hushållningssällskapen m. m. (Forts.)
lönegradsplacering. Enligt min mening verkställer man emellertid dessa jämförelser från alldeles felaktiga utgångspunkter. Man jämför konsulenterna med befattningshavare, som ha helt andra arbetsuppgifter. Det är ju dock så, att hela agronomutbildningen går ut på en utbildning till lärarverksamhet. De allra flesta agronomer tillbringa sitt liv med att vara lärare på olika skolor, lärare vid lantmanna- och lantbruksskolor o. s. v. Även befattningen som konsulent hos hushållningssällskapen innefattar en lärargärning, även om undervisningen där är individuell så att säga. Vidare bli agronomerna föreståndare för lantmannaskolor. Skall man således göra en jämförelse, skall man jämföra konsulenter med högskoleutbildade lärare i övrigt. Nu veta väl alla, att lärarna vid lantmannaskolorna äro placerade i samma löneställning som lärarna vid folkhögskolorna. Föreståndarna för lantmannaskolorna äro vidare i jämnhöjd med föreståndarna för folkhögskolorna. Konsulenterna ha samma löneställning som läroverksadjunkter. Jag måste för min del säga, att såvida man nu inte här vill inta den ståndpunkten, att alla högskoleutbildade lärare i statens tjänst äro felplacerade i lönehänseende, får man nog slå fast, att den placering av konsulenterna, som här föreslagits, står i överensstämmelse med den inställning, som staten tagit till frågan om avlöning åt de högskoleutbildade lärarna i gemen. Detta skall man således ta hänsyn till och icke till frågan i vilken lönegrad vissa tekniska statstjänstemän äro placerade.

Till sist vill jag även något beröra hushållningssällskapens sekreterare. Jag vill gärna medge, att från den utgångspunkt, som reservanterna hade från början, nämligen att den inre rationaliseringen skulle hänföras till hushållningssällskapen, fanns det anledning att säga, att lantbruksdirektörerna och sekreterarna borde vara jämbördiga. Men när nu riksdagen har fattat det beslutet, att den inre rationaliseringen skall tillhöra lantbruksnämnderna, när det alltså är ett faktum att lantbruksnämndernas verksamhet blir betydligt mer omfattande än hushållningssällskapens, finns det inte längre någon logisk grund för den ställning, som reservanterna här intagit. Det är nämligen med utgångspunkt härifrån skäligt, att lantbruksdirektörerna i lönehänseende placeras högre än sekreterarna. Detta kan man inte komma ifrån. Under sådana omständigheter böra lantbruksdirektörerna placeras i lönegrad A 29.

Ja, herr talman, detta är vad jag velat säga här i dag. Jag har icke ansett att det, när frågan egentligen bara gäller vissa inre organisationsförhållanden inom hushållningssällskapen, där principerna redan tidigare äro av riksdagen fastslagna, finns någon anledning att gå in på frågan, huruvida hushållningssällskapen äro tillräckligt uppskattade eller ej. Bara den omständigheten att staten bestämmer sig för att använda så mycket pengar genom hushållningssällskapen som hittills skett och även i fortsättningen kommer att ske är väl tillräckligt bevis för att fastslå, att man från statens sida tillmäter dem stor betydelse.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av utskottets yttrande under denna avdelning dels ock på godkännande av nämnda yttrande med den ändring som föreslagits i den av herr Tjällgren m. fl. under avdelningen avgivna reservationen; och blev utskottets ifrågavarande yttrande av kammaren godkänt.

Avdelningen med rubriken *Allmänna grunder för hushållningssällskapens organisation* föredrogs härefter; och lämnades därvid på begäran ordet till

Herr **Gustafson** i Vimmerby, som anförde: Herr talman! I anslutning till vad jag tidigare anfört under överläggningen hemställer jag i fråga om det

Omorganisation av hushållningssällskapen m. m. (Forts.)
nu föredragna avsnittet att få yrka bifall till den av herr Tjällgren m. fl. avlämnade och med 1) betecknade reservationen.

Vidare yttrade:

Herr **Andersson** i Löbbo: Herr talman! Jag ber att med hänvisning till vad som anförts av talesmännen för utskottets ståndpunkt beträffande den nu föredragna huvudavdelningen i utlåtandet få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr **Larsson** i Karlstad: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 2) under avdelning B.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) godkännande av utskottets yttrande under denna avdelning; 2:o) godkännande av utskottets yttrande i berörda del med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Tjällgren m. fl. under avdelningen avgivna reservationen; samt 3:o) godkännande av den under ifrågavarande avsnitt av herr Mannerskantz m. fl. avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafson i Vimmerby begärde emellertid votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) angivna propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner särskilda utskottets yttrande i utskottets förevarande utlåtande nr 6 under avdelningen »Allmänna grunder för hushållningssällskapens organisation», röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt utskottets yttrande i berörda del med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Tjällgren m. fl. i fråga om denna avdelning avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Herr Gustafson i Vimmerby begärde likväl röst-räkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 127 ja och 64 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets yttrande under denna avdelning.

Härpå föredrogs utskottets yttrande under avdelningen med rubriken *Befattningar hos hushållningssällskapen* med undantag av fjärde stycket å s. 38 i utskottets tryckta utlåtande; och anförde därvid:

Herr **Andersson** i Löbbo: Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets utlåtande.

Herr **Gustafson** i Vimmerby: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Tjällgren m. fl. med 1) betecknade reservationen.

Herr **Svensson** i Ljungskile: Herr talman! Jag hemställer om bifall till reservation nr 3), som är avgiven av herr Sundelin och undertecknad.

Omorganisation av hushållningssällskapen m. m. (Forts.)

Herr Larsson i Karlstad: Herr talman! Jag hemställer om bifall till reservationen nr 2) av herr Mannerskantz m. fl.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o) godkännande av utskottets yttrande i nu föredragna delar; 2:o) godkännande av berörda yttrande med de ändringar, som föreslagits i den av herr Tjällgren m. fl. under denna avdelning avgivna reservationen; 3:o) godkännande av den avfattning av yttrandet, som föreslagits i den av herr Mannerskantz m. fl. avgivna reservationen; samt 4:o) godkännande av yttrandet sådant det föreslagits skola lyda enligt den av herrar Sundelin och Svensson i Ljungskile avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Larsson i Karlstad begärde emellertid votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen i huvudvoteringen ånyo upptog de tre återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapositionen begärde herr Larsson i Karlstad votering, i anledning varav och sedan till kontraposition i denna votering antagits den under 3:o) angivna propositionen efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående särskilda utskottets yttrande i dess förevarande utlåtande nr 6 under rubriken Befattningar hos hushållningssällskapen med undantag av fjärde stycket å s. 38 antager den av herr Tjällgren m. fl. i fråga om denna avdelning avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit den reservation, som i fråga om denna avdelning avgivits av herr Mannerskantz m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 108 ja och 72 nej, varjämte 22 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den med 2:o) betecknade propositionen. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren godkänner särskilda utskottets yttrande i förevarande utlåtande nr 6 under rubriken Befattningar hos hushållningssällskapen med undantag av fjärde stycket å s. 38, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt utskottets yttrande i angivna delar med de ändringar däri, som föreslagits i den av herr Tjällgren m. fl. i fråga om denna avdelning avgivna reservationen.

Omorganisation av hushållningssällskapen m. m. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt utskottets yttrande i nu föredragna delar.

Återstående del av utskottets yttrande under avdelningen *Befattningar hos hushållningssällskapen*, fjärde stycket å s. 38, föredrogs nu; och anförde därvid:

Herr Larsson i Karlstad: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen nr 4 på sidan 51 i utskottets utlåtande.

Herr Andersson i Löbbo: Herr talman! När jag nu yrkar bifall till utskottets utlåtande i förevarande del av den nu föredragna avdelningen, ber jag samtidigt få påpeka att det gäller övergångsbestämmelserna. 1946 års riksdag fattade beslut angående övergångsbestämmelser vid överförande av skogsvårdsstyrelsernas personal till statlig tjänst. Det skulle enligt min mening vara högst olämpligt om riksdagen nu beträffande överförande av andra befattningshavare till statlig tjänst fattade ett annat beslut än det som 1946 godkändes.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på godkännande av utskottets yttrande i förevarande del dels ock på godkännande av yttrandet i den avfattning, som föreslagits i den av herrar Staxäng och Larsson i Karlstad vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Karlstad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner den del av särskilda utskottets yttrande i förevarande utlåtande nr 6, som å sid. 38 börjar med orden »Vad i» och slutar med orden »skogsvårdsstyrelsernas personal», röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt denna del av utskottets yttrande i den lydelse, som föreslagits i den av herrar Staxäng och Larsson i Karlstad avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt utskottets yttrande i nu förevarande del.

Utskottets yttrande under rubriken *Statsanslag till hushållningssällskapen*.
Godkändes.

Utskottets hemställan.

Bifölls, i vad den ej kunde anses besvarad genom kammarens föregående beslut.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 5.

*Motioner om
inrättande av
beställningar
för viss tek-
nisk personal
vid arméns
tygverkstäder.*

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 192, i anledning av väckta motioner om inrättande av vissa beställningar på reservstat och i reserven för viss teknisk personal vid arméns tygverkstäder.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid

Herr **Gustafsson** i Bogla: Herr talman! När det mäktiga statsutskottet har framställt yrkande om att de motioner, som redovisas i föreliggande utlåtande, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda, föreställer jag mig att det är ganska lönlöst att yrka bifall till dem. Men då statsutskottet i sitt utlåtande säger, att motionernas yrkande står i överensstämmelse med innehållet i en skrivelse, som civilmilitära tjänstemannaförbundet inlämnat till regeringen i berörda fråga, vill jag i korthet framhålla, att om jag kan läsa rätt innantill så är innehållet i denna skrivelse sakligt sett inte riktigt detsamma som i motionerna. Skrivelsen från civilmilitära tjänstemannaförbundet angående inrättande av en reservstat för viss tygpersonal avser nämligen tygverkmästare och befordrad personal, under det att vi i motionen ha yrkat, att även yrkesskickliga tygarbetare skulle kunna placeras på reservstat. Det förefaller mig vara i varje fall ett icke oväsentligt komplement till den skrivelse som civilmilitära tjänstemannaförbundet inlämnat.

Jag skall inte trötta med att här referera motionernas innehåll i annan mån än att jag vill framhålla, att jag från sakkunnigt håll inom tygverkstäderna erhållit upplysningar om att de yrkesskickliga arbetarna vid dessa verkstäder ofta försvinna efter kort tid. De övergå till enskild företagsamhet, därför att de i den fria marknaden få bättre betalt och ha större möjligheter att bli befordrade till förmän och verkmästare. Vi motionärer anse att det vore av värde, om de yrkesskickliga arbetarna vid tygverkstäderna kunde uppmuntras genom att få en chans att bli placerade på reservstat, så att deras yrkesskicklighet på detta viktiga område kunde bevaras.

Jag vill också påpeka, att det under mobilisering, fälttjänstgöring och beredskapstid händer att befälet för reparationsavdelningarna endast har militär utbildning och saknar yrkesutbildning. Jag kan inte anse att det är en fullt tillfredsställande ordning, ty den som skall ha befälet över en grupp arbetare bör ju själv kunna utföra det arbete som han skall leda. Vi hade då tänkt oss, att yrkesskickliga tygarbetare förutom att de skulle kunna bli placerade på reservstat också skulle kunna bli befordrade till befäl för reparationsavdelningar.

Det kanske inte tjänar någonting till att framställa ett yrkande, men jag vill, även om försvarsministern inte är närvarande, rikta en vädjan till honom att med uppmärksamhet följa denna fråga. Jag tror nämligen att det vore ekonomiskt klokt att slå in på den väg, som vi ha anvisat. Jag tror också att det är av värde att reparationerna av de många gånger både dyrbara och livsfarliga vapen, som det här är fråga om, utföras av yrkesskickliga arbetare. I annat fall kunna olyckor inträffa och människoliv spillas i onödan. Saken har alltså också en humanitär sida. Jag föreställer mig att det borde vara ett socialdemokratiskt intresse att söka tillförsäkra tygarbetarna en förbättrad ställning.

Jag har som sagt inget yrkade, men jag vill uttrycka en förhoppning om att försvarsutredningen, trots att statsutskottet sett på motionen med en viss förströddhet och köld, kommer att beakta de av mig framförda synpunkterna.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta arbeten för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret 1946/47, m. m.; och

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående förvärv av viss del av tomten nr 2 i kvarteret Lejonet i Stockholm.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7.

Föredrogs och lades till handlingarna statsutskottets memorial, nr 208, i anledning av riksdagens år 1946 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden den 1 juli 1945—den 30 juni 1946, i vad avser den under § 45 behandlade frågan om vissa kraftstationsbyggen och sjöregleringar i Ångermanälvens flodområde.

§ 8.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 19 § 1 mom. förordningen den 11 juli 1919 (nr 406) angående försäljning av pilsnerdricka, m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 58, i anledning av väckta motioner om åtgärder för förvärv för kronans räkning av nu återstående bruksåbohemman.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Vid behandlingen av detta utskottsutlåtande vill jag först rikta ett tack till jordbruksutskottet för dess anslutning i princip till de synpunkter, som motionärerna ha framhållit. Det är ju också tacknämligt, att utskottet ansett sig böra bringa denna sin mening till Kungl. Maj:ts kännedom.

På en punkt anser jag mig emellertid böra göra några erinringar, kanske inte så mycket mot utskottet som mot den tro, som i utlåtandet framkommer, att det skulle vara möjligt att nå fram till en överenskommelse på de villkor som Strömbacka bruk framlagt för bönderna. Dessa villkor ha prövats av bruksåborna men avvisats, då åborna icke ansett sig kunna godtaga dem. Om bolaget alltjämt har den uppfattningen, att det med exempelvis länsstyrelsen såsom förhandlare skulle kunna nå ett resultat, så må det ju stå för bolagets räkning, men jag anser mig på motionärernas vägnar böra säga, att bolagets uppfattning inte delas av åborna. Åborna ha nämligen den meningen, att bruksdriften är nedlagd — det är särskilt detta jag skulle vilja understryka, herr talman, så att man även i finansdepartementet får sin uppmärksamhet fäst på saken. Den gången Lindmansbolagen uppsögos av den stora Tryggerkoncernen upphörde verksamheten vid Strömbacka bruk. Och om det förhåller sig så, kan det knappast bli tal om att man skulle förmå bönderna att betala ersättning till bolaget vid den uppgörelse, som

Motioner om åtgärder för förvärv för kronans räkning av nu återstående bruksåbohemman.

Motioner om åtgärder för förvärv för kronans räkning av nu återstående bruksåbohemman. (Forts.)

skall träffas. Detta är således den springande punkten, och vi motionärer ha den uppfattningen att det vore skäl att Kungl. Maj:t toge upp den till prövning såsom ett första led i detta ärendes fortsatta behandling.

Jag framhåller den synpunkten så mycket mera, herr talman, som jag här i min hand har en avskrift av det yttrande, som länsstyrelsen nyss har ingivit till kammarkollegium angående kommunsammanslagningen i länet. Länsstyrelsens utredningsman har undersökt de båda kommuner som det här gäller, således Bjuråker och Norrbo, på samma sätt som alla andra kommuner, som skola omfattas av sammanslagningen. I utredningsmannens yttrande förekommer vad gäller Bjuråkers socken följande: »Huvudnäringarna inom kommunen äro jordbruk och skogsbruk. Någon nämnvärd industri finns numera icke med undantag för ett par mindre sågverk och snickerifabriker.» Beträffande Norrbo socken såges det: »Huvudnäringar inom kommunen äro jord- och skogsbruk. Frånsett någon mindre cirkelsåg och snickerifabrik saknas industri inom kommunen.» Jag kan inte tänka mig att det skulle ha varit möjligt, att länsstyrelsens utredningsman, om ett järnbruk hade varit i drift i Bjuråkers socken, inte hade upptäckt det. Jag tycker således att denna utredning, som länsstyrelsen har företagit i samband med kommunsammanslagningen, styrker böndernas sak. Jag vill särskilt framhålla att det vore önskligt om finansdepartementet, när man tar upp frågan om vad som skall ske i anledning av den riksdagens skrivelse som kommer att avsändas på basis av jordbruksutskottets utlåtande, som ett första led prövar frågan huruvida Strömbacka bruk är nedlagt eller icke. Det måste vara utgångspunkten, om rättvisa skall skipas åt dessa åbor.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Häruti instämde herrar *Fröderberg, Severin* i Gävle, *Lindholm, Persson* i Norrby och *Orgård*.

Herr **Andersson** i Löbbo: Herr talman! Jag har ingenting emot att herr Olsson i Gävle och de som instämma med honom beledsaga utskottets skrivelse till Kungl. Maj:t med vad herr Olsson i Gävle anført. Det är ju åtskilliga synpunkter, som inte ha varit tillgängliga för utskottet, och om det ligger fakta bakom dessa uppgifter, vilket jag inte har någon anledning att betvivla, så är det ju bara önskvärt att jämväl dessa synpunkter bringas till Kungl. Maj:ts kännedom.

Jag hemställer med detta, herr talman, om bifall till utskottets utlåtande.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10.

Föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 59, i anledning av väckt motion om utredning och förslag rörande erforderliga åtgärder på den skogliga statistikens område;

nr 60, i anledning av väckt motion om översyn av gällande bestämmelser angående högre skoglig utbildning som kompetensvillkor för förvaltning av skogar i allmän ågo;

nr 61, i anledning av väckt motion angående ändrade bestämmelser rörande lån och bidrag till arbetarsmåbruk; och

nr 62, i anledning av väckt motion om viss ändring av bestämmelserna rörande kolonisationen på kronomark, m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 31, i anledning av väckta motioner om rätt för av kommun valt ombud för de skattskyldiga att deltaga i förhandsgranskning av deklARATIONER.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 142 av herrar *Petersson* och *Annér* och II: 230 av herr *Svensson* i Ljungskile m. fl. hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär utredning och förslag om sådan ändring av taxeringsförelagningen, att ett av respektive kommun valt ombud för de skattskyldiga får deltaga i förhandsgranskningen av deklARATIONER».

Motioner om rätt för av kommun valt ombud för de skattskyldiga att deltaga i förhandsgranskning av deklARATIONER.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 142 av herrar *Petersson* och *Annér* samt II: 230 av herr *Svensson* i Ljungskile m. fl. om rätt för av kommun valt ombud för de skattskyldiga att deltaga i förhandsgranskning av deklARATIONER icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Svensson* i Ljungskile: Herr talman! Jag skall be att få säga ett par ord i anslutning till vår motion och utskottsutlåtandet i anledning av detsamma.

Vi motionärer ha hållit före att det i vissa fall, när en taxeringsnämnd gagnar deklARATIONERNA, inträffar att man har sin uppmärksamhet starkare riktad på de fel som den skattskyldige har begått till nackdel för det fiskaliska intresset än på de fel som den skattskyldige eventuellt har begått emot sitt eget intresse. Våra skatteförfattningar bli ju varje år allt mera invecklade, och det är inte så lätt för en vanlig människa att fullständigt hålla reda på vare sig sina skyldigheter eller sina rättigheter. Nu är det naturligtvis ett samhällsintresse att inga inkomster bli obeskattade, som rätteligen skola beskattas, men det är ur andra synpunkter också ett samhällsintresse att fel inte begås i den andra riktningen.

Jag tror inte att vad utskottet här skrivit innebär att man kan förneka existensen av själva det missförhållande, som motionen har tagit sikte på. Utskottet har under hand förfrågat sig hos taxeringsnämndsordförandenas riksförbund och fått till svar, att det inte är riktigt, att nämnderna i avgivna deklARATIONER inte skulle vidtaga sådana rättelser, vilka kunde vara till den skattskyldiges förmån. Ja, det är ett bestridande av ett påstående som inte finns i motionen. Vi ha naturligtvis inte kategoriskt påstått, att taxeringsnämnderna principellt skulle uraklåta att vidtaga sådana rättelser. Vad vi ha sagt — och vad jag tror är riktigt — är att det förekommit en hel del fall, då sådana rättelser inte vidtagits. Det ha taxeringsnämndsordförandena icke bestritt. Riksförbundet säger, att det är vanligt att rättelse sker. Ja, gärna det, men det hindrar inte att det förekommer fall då rättelse icke sker.

Jag kan för min personliga del nämna, att en gång för snart 20 år sedan min deklARATION felbehandlades tre år i rad. Visserligen fick jag två gånger gå till prövningsnämnden, men det behövdes dock alla gångerna endast ett påpekande för att få rättelse. Det hade alltså varit bristande uppmärksamhet, som föranlett felaktigheterna.

Jag har varit med i ett par taxeringsnämnder. Jag har talat med många, som ha erfarenhet på detta område, och det bestämda intryck jag fått är att de faktiska förhållandena på detta område skifta rätt mycket. Det finns säkerligen taxeringsnämnder, som gå ganska noggrant fram och bevaka även den skattskyldiges intresse, men jag tror också att det i viss utsträckning förekommer att man företrädesvis bevakar det fiskaliska intresset. Nu fram-

Motioner om rätt för av kommun valt ombud för de skattskyldiga att delta i förhandsgranskning av deklARATIONER. (Forts.)

håller man att det redan finns rätt för en ledamot av taxeringsnämnden att jämte ordföranden och kronoombudet delta i granskningen av deklARATIONERNA. Det är riktigt, men i många fall går det till så att den person, som utses, under själva taxeringsarbetet sitter vid sidan av ordföranden och tittar litet i deklARATIONERNA — någon granskning i egentlig mening från denna ledamots sida blir det inte.

Man skulle ju kunna fråga, varför man har ett särskilt kronoombud. Man kan säga att det är hela taxeringsnämndens uppgift att åstadkomma en rättvis taxering av den skattskyldige. Varför skall man då ha ett särskilt kronoombud, som granskar deklARATIONEN just ifrån statens synpunkt? Jag tycker att ungefär samma principiella motivering, som man har för att det finns en person som granskar deklARATIONERNA från den synpunkten, skulle kunna åberopas för att en person vid granskningen skulle ha sin uppmärksamhet särskilt inriktad på fel som vederbörande deklARANT kan ha begått till sin egen nackdel.

Riksförbundet avstyrker motionen därför att den inte är ägnad att medföra åsyftad verkan. Förbundet förnekar således inte att det kan finnas behov av en ändring. Vidare framhålles att man inte bör utöka taxeringsnämnderna, vilket väl inte heller vore nödvändigt i det här fallet. Taxeringsnämnd skall ju bestå av minst tre och högst åtta ledamöter och det behövs alltså inte någon generell utökning av nämnderna. I något fall kanske det blir det, men det är inte genomgående nödvändigt. För övrigt har förbundet ett önskemål av annan art, nämligen att samtliga ledamöter skola ha rätt att granska deklARATIONERNA för att kunna fördela arbetet på ett annat sätt, ett förslag som utskottet har avvisat.

Jag skulle därför vilja påstå, att vad utskottet här anfört — själva utlåtandet är ju i väsentlig grad byggt på de yttranden som jag nämnt — inte innebär någon motbevisning beträffande behovet, utan här står uppfattning emot uppfattning. Man kan naturligtvis ha olika meningar om graden av de missförhållanden som här föreligga, men det kan knappast råda någon meningsskiljaktighet om önskvärheten av att rättelser vidtas icke blott till den skattskyldiges nackdel utan även till hans fördel. Det lär inte heller kunna förnekas att i den mån som skattelagarna bli alltmera krångliga detta behov växer och det är alldeles uppenbart att de företag eller de enskilda personer med mera omfattande affärer, som vid upprättandet av sina deklARATIONER anlita verkligt sakkunniga experter, kunna utnyttja de fördelar, som skattelagarna ge, på ett helt annat sätt än vad en på området mindre förfaren person kan göra.

Jag tror därför att den tanke som ligger bakom motionen är riktig. Jag tror det hade varit värt att studera denna fråga litet närmare. Möjligen är detta en tanke som kommer igen i en eller annan form. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Det är klart att i en fråga sådan som den som herr Svensson i Ljungskile här fört fram kan man naturligtvis fråga gång på gång: varför skall man ha det och det och varför skall man ordna så? Man kan sätta många, många frågetecken för det hela. Jag skulle vilja säga att det är mycket möjligt, för att inte säga troligt, att vi förr eller senare måste göra någon justering härvidlag, kanske inte bara av den lilla detalj som herr Svensson i Ljungskile fäst uppmärksamheten på. I nästa vecka kommer en motion på kammarens bord, som behandlats av utskottet och vari förelås att man skall i viss mån söka förstärka taxeringsnämndernas möjligheter

Motioner om rätt för av kommun valt ombud för de skattskyldiga att deltaga i förhandsgranskning av deklARATIONER. (Forts.)

att få ytterligare överblick över materialet. I det fallet kommer utskottet att begära, att en omprövning av detta ärende skall göras. Det är möjligt att den vägen kan visa sig framkomlig. Visar den sig inte framkomlig måste vi kanske som herr Svensson i Ljungskile sade, återkomma till denna fråga, inte bara ur den skattskyldiges synpunkt utan även ur det allmännas.

Vi veta ju att vad som vållat begränsningen för taxeringsledamöterna att ta del av hela deklarationsmaterialet är hänsyn till deklarationshemligheten, och så länge vi måste hålla hårt på denna är det givet att man måste vara försiktig, när det gäller en utökning av denna karaktär. Det är möjligt att man inte kan hålla på detta till det yttersta i fortsättningen, och i så fall delar jag herr Svenssons uppfattning, att vi få ta upp hela detta problem till förnyad omprövning.

I det nuvarande läget, herr talman, finns det enligt bevillningsutskottets uppfattning ingenting annat att göra än att följa vad utskottet här hemställt om.

Herr **Thorell**: Herr talman! Jag delar motionärens uppfattning på en punkt, nämligen då han sade att taxeringsförfattningarna blivit allt mer och mer krångliga. Emellertid tror jag inte att den väg han anvisat skulle kunna bli till större nytta för deklارانterna. Jag stöder mig därvid på en erfarenhet av omkring tjugofem års deltagande i taxeringsarbete. Jag har varit kronoombud i flera distrikt och har följaktligen sysslat mycket med frågan.

Den tanke som herr Svensson i Ljungskile här framför är ju redan, såsom också framskyttat både i hans anförande och i det senaste anförandet, i viss mån genomförd. Den man som utses av taxeringsnämnderna att jämte ordföranden och kronoombudet granska deklARATIONERNA blir alltid — åtminstone har det varit så i de fall som jag känner till — den person som dels har störst erfarenheten av taxeringsarbetet och dels bäst känner förhållandena inom kommunen. Beträffande påståendet, att det vid arbetet med själva taxeringen skulle vara risker för att det släpptes fram fel som vore till nackdel för deklARANTEN, så är det ju möjligt att det för 20 år sedan, då herr Svensson i Ljungskile gjorde sina dåliga erfarenheter, var på det sättet. Då för tiden voro ju deklARATIONERNA i tekniskt avseende mycket bristfälliga, och vi hade många gånger ett mycket stort besvär för att överhuvud taget få någon rätsida på dem, därför att de voro så illa uppsatta. Kunskaperna om deklARATIONSFÖRFARANDET voro då mycket mindre än nu, men sedan det nu särskilt på landsbygden anordnats deklARATIONSKURSER och sedan olika föreningar upptagit sådana kurser på sina program, börjar konsten att deklARERA bli menige mans egendom. Man börjar litet var kunna sätta upp en deklARATION ordentligt och riktigt. Följaktligen kommer det inte in så många deklARATIONER som äro felaktiga, åtminstone inte till deklARANTENS NACKDEL.

Själva taxeringsarbetet går ju sedan, åtminstone i de trakter som finns runt omkring i detta län, i allmänhet till på samma sätt. Ordföranden samlar ihop deklARATIONERNA, ordnar upp dem och går igenom dem och ser vad han kan komma på. Sedan lämnas de till kronoombudet, som vanligen är en på orten bosatt person som känner förhållandena mycket väl. På landsbygden söker man ju helst få en person, som känner väl till bygdens näringsliv, främst jordbruket. Kronoombudet går igenom deklARATIONERNA och försöker — åtminstone har jag försökt och jag är säker på att andra i min ställning ha gjort detsamma — att inte bara granska deklARATIONERNA ur fiskalisk synpunkt utan även rätta till dem i de numera få fall, då de äro till deklARANTENS NACKDEL.

Motioner om rätt för av kommun valt ombud för de skattskyldiga att deltaga i förhandsgranskning av deklARATIONER. (Forts.)

Herr Svensson i Ljungskile frågade vad det skulle tjäna till att ha ett kronoombud. Jag kan inte riktigt förstå honom. Genom att ta bort en person, som jag vågar påstå i allmänhet gör ett mycket gott arbete, skulle han ju försvaga granskningen och motverka sitt eget förslag. Dessutom är det väl knappast underligt att svenska staten vill i varje taxeringsnämnd ha en man som speciellt är statens ombud. Det är ju dock till staten som den största delen av våra skatter går.

En annan sak. Om vi nu finge en ny kommunvald ledamot av taxeringsnämnden, vad skulle han kunna göra som inte redan göres av dem vi ha. Jag tror att det skulle vålla mest trassel.

Beträffande deklARATIONERNAS innehåll har naturligtvis vilken taxeringsnämndsledamot som helst rätt att förfråga sig om det är något han funderar på. Det blir rätt många diskussioner om deklARATIONERNA, så det kommer ganska klart fram vad de innehålla.

Jag kan således inte, herr talman, mot bakgrunden av mina praktiska erfarenheter från detta område se, att ett ändrat förfarande skulle vara till någon nytta. Det skulle trassla till taxeringsförfarandet ytterligare, och därför ber jag få instämma i det yrkande om bifall till utskottets hemställan, som redan har framställts.

Herr **Svensson** i Ljungskile: Herr talman! Jag ber att få tacka herr Thorell för kursen i medborgarkunskap, ehuru den inte innehöll så särskilt mycket nytt. Det var emellertid en sak som jag vill rätta till. Herr Thorell sade, att jag satt i fråga vad kronoombuden skulle tjäna till. Det har jag inte gjort. Jag sade: varför har man ett särskilt kronoombud? Naturligtvis för att bevaka kronans rätt. Jag har inte satt i fråga vad kronoombuden tjäna till, men jag har sagt att man skulle kunna anlägga precis samma syn på en annan person som granskade deklARATIONERNA speciellt från de skattskyldigas synpunkt. Det är väl en känd sak, att om flera personer granska en och samma sak med uppgift att ha sin uppmärksamhet på olika sidor av saken blir granskningen allsidigare. Vad jag nämnde om kronoombudet var alltså inte något förslag att avskaffa det, utan närmast ett analogibevis för att det kunde vara motiverat att även ha ett ombud för de skattskyldiga.

Jag ber att få tacka herr Olsson i Gävle för hans kommentarer till utskottsutlåtandet och motionen, som ju i rätt väsentlig grad gingo i positiv riktning. Jag hoppas att denna tanke i ett eller annat sammanhang kommer tillbaka. Jag skall inte begära votering, ty jag förstår ju att det inte tjänar någonting till, men jag har i alla fall velat yrka bifall till motionen och säga några ord om den.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr andre vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets förevarande hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 12.

Föredrogos vart efter annat:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 41, i anledning av väckt motion om utredning rörande sjöfolkets beskattning och utskyldsbetalning; och

nr 42, i anledning av väckta motioner om viss ändring i gällande skattebestämmelser beträffande livränta från ränte- och kapitalförsäkringsanstalt; samt

jordbruksutskottets utlåtande, nr 65, i anledning av väckta motioner om utredning angående avskaffande av den fortlöpande kontrollen över städernas donationsjord.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkanden och utlåtande hemställt.

§ 13.

Herr **andre vice talmannen** yttrade: Efter samråd med första kammarens talman och i enlighet med den mening, som gjort sig gällande i talmanskonferensen, får jag tillkännagiva, att kamrarnas nästa arbetsplena komma att hållas om måndag, den 7 juli, då jordbruksutskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område väntas föreligga till behandling. Bordläggningssplena hållas om lördag kl. 2 em., och om så erfordras tisdagen den 8 juli. Onsdagen den 9 juli hållas arbetsplena i vanlig ordning.

Härpå anförde:

Herr **Lindqvist**: Herr talman! Det har ju tidigare sagts, att jordbruksutskottets utlåtande skulle behandlas på lördag, och många som hade behövt resa hem ha blivit förhindrade att göra det. Är det möjligt att få besked om orsaken till att ärendet har blivit uppskjutet från lördag till måndag?

Herr **andre vice talmannen**: Tyvärr kan jag inte redogöra för orsaken, då jag var förhindrad att delta i talmanskonferensen, men från jordbruksutskottet lär ha framförts vissa tvivel om möjligheterna att få utlåtandet tryckt i rätt tid före lördagen. Det är vad jag kan meddela.

§ 14.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtande och memorial:

nr 241, i anledning av väckta motioner om dels utökning av antalet järnvägsfullmäktige, dels utredning rörande en kollegial styrelseorganisation vid statsbanorna; och

nr 242, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om antalet hemvärnsofficers- och hemvärnsunderofficersbefattningar;

bankoutskottets memorial nr 51, angående avskrivning av osäkra fordringar vid riksbankens huvudkontor;

jordbruksutskottets utlåtande nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område jämte i ämnet väckta motioner;

särskilda utskottets memorial nr 7, angående ersättning till kanslipersonalen hos särskilda utskottet; samt

budgetdeputerades memorial angående arvode åt deputerades sekreterare.

§ 15.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 460, i anledning av väckt motion om intensifiering av utrikesnämndens verksamhet;

från statsutskottet:

nr 389, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta arbeten för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret 1946/47, m. m.; och

nr 392, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående förvärv av viss del av tomten nr 2 i kvarteret Lejonet i Stockholm;

från bevillningsutskottet:

nr 428, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 19 § 1 mom. förordningen den 11 juli 1919 (nr 406) angående försäljning av pilsnerdricka, m. m.; samt

från första lagutskottet:

nr 452, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 8 juli 1904 (nr 26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap;

nr 453, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken den 18 juli 1942 (nr 740), m. m.; och

nr 454, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om dödande av vissa utanför Sverige befintliga handlingar, m. m., utom såvitt avser förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 29 juni 1945 (nr 520) om återställande av viss från ockuperat land härrörande egendom.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.08 em.

In rüdem
Gunnar Britth.

Lördagen den 5 juli.

Kl. 2 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 27, den 28, den 29 och den 30 nästlidna juni.

§ 2.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

*Svar på
interpellation.*

Herr statsrådet **Sträng**, som anförde: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Karlsson i Stuvsta till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet riktat följande frågor, som jag med hans medgivande härmed skall besvara.

1. Är statsrådet i tillfälle meddela kammaren om åtgärder övervägts och planerats i anledning av kammarkollegiets utredning angående förefintligheten av holmar, klippor och skär av krononatur, vilka icke höra till något visst hemman, inom Sotholms härad, Stockholms län?

2. Har statsrådet för avsikt att i samband härmed pröva frågan om en utvidgning av gällande expropriation av markområden och fiskevatten av ägare, som uppenbarligen besitter sådan egendom av annan anledning än att därav bereda sig sin huvudsakliga utkomst, för att därigenom möjliggöra en förstärkning av fiskarbefolkningens utkomstmöjligheter?

Jag vill till en början framhålla att dessa spörsmål icke längre äro av den räckvidd interpellanten synes vilja tillmäta dem. Med motoriseringen av fiskebåtarna har nämligen yrkesfisket i saltsjön alltmere kommit att förläggas till öppna havet, där fisket bedrivs oberoende av strandägarrätt. Härmed har jag naturligtvis icke velat förneka, att yrkesfiske alltjämt försiggår också på enskilt vatten. Jag är tvärtom medveten om att detta fortfarande är förhållandet i viss utsträckning. Detta fiske liksom strandfisket är därför alltjämt av viss ekonomisk betydelse för skärgårdens fiskarbefolkning. Det är bland annat av denna anledning som frågan om fiskerätten och behovet av lagstiftning på detta område ansetts böra bliva föremål för en allmän översyn av en särskild kommitté, som chefen för jordbruksdepartementet tillsatt med Kungl. Maj:ts bemyndigande den 8 oktober 1943. I huvudsak äro de spörsmål, som interpellanten närmast med utgångspunkt från förhållandena i Stockholms skärgård velat fästa uppmärksamheten på, under utredning inom nämnda fiskerättskommitté, som väntas komma att avgiva betänkande inom loppet av innevarande sommar. I avvaktan på behandlingen av de förslag som därvid kunna komma att framläggas vill jag, med stöd av vad jag under hand inhämtat, lämna följande upplysningar.

Enligt vad som uppgivits överväger sagda kommitté en klarare gränsdragning mellan det fria och det enskilda vattnet. I detta sammanhang har kommittén jämväl att taga ställning till den i interpellationen åberopade utredningen av kammarkollegium. Det förefaller emellertid som om interpellanten i någon mån överskattat hindren för yrkesfiskets rörelsefrihet. Redan enligt

Svar på interpellation. (Forts.)

gällande lag föreligga viktiga inskränkningar i den enskilda fiskerätten till förmån för varje svensk medborgare. Sålunda är utefter hela ostkusten ned till Skåne det för yrkesfiskarna ojämförligt viktigaste fisket, nämligen skötfisket efter strömming, i stor utsträckning fritt för envar även på enskilt vatten. En framställning av fiskarna i Stockholms län om viss utvidgning av denna fria fiskerätt är såvitt jag är rätt underrättad föremål för behandling inom kommittén. Det kan tilläggas att även krokfisket i enskilt fiskevatten är fritt för envar »å djup i yttre skärgården och i havsbandet». Jämväl frågan om förtydligande och eventuell utvidgning av denna särbestämmelse, som väsentligen har betydelse för torskfisket, utredes av fiskerättskommittén.

Längs stora delar av kusten äro yrkesfiskarna tillika strandägare. Där så ej är fallet, ha de i regel möjlighet att av strandägarna arrendera fiskerätt. Ett förstärkande av fiskearrenderatorernas ställning kan dock mången gång vara behöfligt. Frågan om införande av bestämmelser i detta syfte ingår i fiskerättskommitténs uppdrag. Till kommittén har även för bearbetning överlämnats ett tidigare avgivet sakkunnigförslag, som avser att bereda ökade möjligheter att i enkla och smidiga former sammanföra olika delägare i ett fiskevatten till en enhetlig organisation, ett s. k. fiskevårdsområde, något som kan underlätta för yrkesfiskare att få arrendera fiskerätt.

Yrkesfiskares rätt till mark för bostäder och sjöbodar m. m. är i viss mån tryggad redan genom lösningsrätt enligt ensittarlagen och genom rätt att på kronomark uppföra bodar m. m. I kammarkollegiets tidigare nämnda utredning har ifrågasatts, om icke i samband med den blivande fiskerilagstiftningen borde skapas möjlighet — eventuellt i form av ett expropriationsliknande förfarande — för fiskarbefolkningen att jämväl mot markägarens bestridande få uppsätta mindre fiskebodar å enskild person tillhöriga holmar eller skår i havsbandet, under förutsättning att nyttan härav väsentligt överstiger den skada eller olägenhet, som markägaren därav kan tillfogas. Även denna fråga prövas sålunda av fiskerättskommittén.

Härpå yttrade

Herr **Karlsson** i Stuvsta: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet få framföra ett tack för det svar jag erhållit på den framställda interpellationen. I svaret lämnas ju flera intressanta upplysningar beträffande de frågor som beröras i interpellationen. Sålunda meddelas, att den 1943 tillsatta fiskerättskommittén snart är färdig med sitt arbete och att denna kommitté överväger frågan om en klarare gränsdragning i fiskerättslagstiftningen mellan fritt och enskilt vatten. Även frågan om en utvidgning av den fria fiskerätten, som väckts av Stockholms läns fiskare, prövas nu av kommittén.

Allt detta kunde jag till dels ana, då jag framställde interpellationen. Där emot är det en nyhet, att fiskerättskommittén också fått att taga ställning till kammarkollegiets promemoria av i fjol, som mera direkt sammanhänger med den väsentliga frågan i min interpellation.

Med hänsyn till de av statsrådet här lämnade upplysningarna förefaller det vara lämpligast att uppskjuta diskussionen om hithörande frågor till dess fiskerättskommitténs betänkande föreligger i tryck, vilket ju snart kan förväntas inträffa, efter vad som meddelades här.

Huvudfrågan i min interpellation avser ju det förhållandet, att mark- och strandrätten samt den därmed förbundna fiskerätten alltmera övergå i andra personers händer än fiskarens, varigenom de senare trängas ut. Statsrådet förmenade, att detta spörsmål icke längre är av den räckvidd jag velat till-

Svar på interpellation. (Forts.)

mäta detsamma, när yrkesfisket genom motoriseringen flyttat ut till havs. Detta är givetvis till dels riktigt. Men inomskärsfisket är ändock av väsentlig betydelse i de trakter det här rör sig om — kanske till skillnad från Väst-kusten.

Den fria rätten att fiska strömming på enskilt vatten begränsas av att detta fiske endast får ske på visst avstånd från land räknat, nämligen där det är ett minsta djup av två meter. I praktiken kan detta betyda, att hela skärgårdskomplex avstängas. Även förekomma i praktiken rätt ofta intermezzon mellan fiskare och s. k. grosshandlare angående rätten att fiska i skärgården. Jag talade i morse med en fiskare från Dalarö, som berättade, att en direktör och chef för ett stort sågverk i Småland, som äger Edesö holme utanför Dalarö, i går kväll kom med sin racerbåt rätt emot strömmingsfiskarna och körde över skötarna, dock — tursamt nog — utan att skada dem, när de lågo för djupt. Han utför i vredesmod och begärde namn och adress på vederbörande fiskare. Hur detta kan avlöpa är icke bekant. Men dylika intermezzon äro rätt allmänna, och man är tveksam om hur sådana fall ur gällande lagstiftning skola bedömas.

Nu tror jag, att denna fråga om den fria fiskerätten till dels åtminstone kan lösas genom ändring i fiskelagstiftningen.

Beträffande fiskearrendena ligger nog saken litet grand annorlunda till. Det är klart, att det står envar fritt att arrendera. Men två väsentliga frågor anmäla sig ju här. Vilja rikemän, som köpa holmar och vatten för sommar-nöje, arrendera ut fisket? Och kunna de fiskare, som skola leva på fisket, betala de arrendesummor som begäras? Saken är ju den, att skärgårdsområdena övergått från fiskarbefolkningen till rika stockholmare och andra på grund av att ingen fiskare kan konkurrera om priset. Detsamma gäller i ännu högre grad arrendena.

Emellertid synas av interpellationssvaret att döma alla dessa spörsmål ha prövats av fiskerättskommittén, sålunda även frågan om expropriation av mark i anslutning till kammarkollegiets promemoria. Med hänsyn till detta är det naturligtvis bäst att vänta och se, vad kommittén i detta fall kommer till.

Jag ber ännu en gång, herr talman, att få tacka för det svar jag fått på min interpellation.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet **Sträng** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Ståhl till chefen för folkhushållningsdepartementet framställt följande frågor: *Svar på interpellation.*

1) Vilka principer komma att tillämpas vid utfärdande av importlicenser inom bilhandeln?

2) I vilken utsträckning kommer import av nya vagnar och reservdelar att medges för underhåll och förnyelse av vår i trafik varande motorfordonspark?

Med anledning härav får jag anföra följande.

Handeln med bilar inom landet är icke föremål för reglering, och köp av bilringar, som vid försäljning av bil medfölja denna, får äga rum utan licens. För rätt att begagna bil erfordras däremot, jämlikt 8 § kungörelsen den 15 november 1945 (nr 706) angående regleringen av handeln med och användningen av bilgummi i dess lydelse enligt kungörelsen den 19 mars

Svar på interpellation. (Forts.)

1947 (nr 87), särskilt körtillstånd. Kravet på körtillstånd gällde tidigare endast lastbilar och omnibussar men utsträcktes från och med den 20 mars 1947 — i samband med det allmänna importförbudets införande — till att gälla jämväl personbilar. Körtillstånd meddelas av vederbörande länsstyrelse, i regel efter det medgivande av statens trafikkommission inhämtats. Interpellantens första fråga torde avse, vilka principer som tillämpas vid meddelande av körtillstånd. Trafikkommissionen har härom utfärdat särskilda bestämmelser, enligt vilka olika regler gälla för å ena sidan personbilar — med vilka likställas lastbilar å lastbilsdäck i 16-tumsdimension eller på personbilsdäck — samt å andra sidan för andra lastbilar än nyss sagts även om omnibussar. För sistnämnda lastbilar och omnibussar utfärdas körtillstånd utan behovsprövning. Körtillståndstvånget upprätthålles beträffande dessa fordon för närvarande endast för att säkerställa viss kontroll över vedtransporterna, utlandstrafiken samt omnibussarnas drivmedelsförbrukning. Beträffande personbilar och med dem jämställda lastbilar gäller, att bil, som den 19 mars 1947 var registrerad i bilregister och alltjämt innehas av den i bilregistret antecknade fordonsägaren, får utan vidare användas. I övrigt är huvudregeln beträffande dessa bilar, att länsstyrelsen får meddela körtillstånd endast sedan trafikkommissionen givit sitt medgivande därtill. Länsstyrelsen äger dock enligt trafikkommissionens föreskrifter i vissa övergångsfall meddela körtillstånd utan trafikkommissionens hörande, exempelvis då sökanden förut, dock senast den 1 september 1946, innehaft bil, vilken sedermera utbyttis mot en ny. I detta fall fordras emellertid ytterligare, antingen att sökanden redan före det allmänna importförbudets införande träffat avtal om förvärv av den nya bilen eller ock att sökanden för utövande av tjänst, yrke eller näringsfång har oundgängligt behov av bil.

Ansökningar om körtillstånd för personbil i sådana fall, då trafikkommissionens medgivande måste inhämtas, behandlas mycket restriktivt. Trafikkommissionen har indelat personbilsbehoven efter deras angelägenhetsgrad i följande fyra grupper, nämligen

1) fall, där sökanden har ett ur samhällssynpunkt angeläget behov av egen personbil, d. v. s. där en angelägen samhällsfunktion skulle påverkas menligt, om sökanden icke finge disponera egen bil, t. ex. läkare, veterinärer, distriktssköterskor m. fl.

2) fall, där sökandens behov av egen personbil är angeläget endast ur hans egen synpunkt men där bilen är oundgängligen nödvändig för att han skall kunna utöva sin tjänst, sitt yrke eller sitt näringsfång, exempelvis vissa handelsresande, vissa invalider m. fl.

3) fall, där sökanden utan att hava oundgängligt behov av egen bil likväl har väsentlig fördel av att för utövande av tjänst, yrke eller näringsfång disponera egen bil, samt

4) fall, där sökanden har behov av egen bil endast för egen bekvämlighet och trevnad.

Till en början medgav trafikkommissionen körtillstånd endast i de till grupp 1) hörande behovsfallen samt undantagsvis för vissa till grupp 2) hörande fall. Numera har dock kommissionen övergått till att medgiva körtillstånd för nyinsättning i alla till grupperna 1) och 2) klart hänförliga behovsfall. Övergångsvis har kommissionen utan behovsprövning medgivit körtillstånd för nyinsättning av personbil, då sökanden före den 20 mars 1947 vidtagit särskilda i beaktansvärd utsträckning framskridna förberedelser för att insätta bilen i drift.

Beträffande importen av nya bilar och motorcyklar samt sammansättningsdelar till bilar och motorcyklar må följande framhållas. Importen av

Svar på interpellation. (Forts.)

dessa varuslag var före införandet av det allmänna importstoppet fri men är efter den 15 mars 1947 reglerad. Enligt kungörelsen om allmänt importförbud erfordras beträffande sådana varuslag icke importlicens för det fall, att varan före de 20 mars 1947 med bestämmelse till Sverige å utrikes ort inlastats i fartyg eller annat transportmedel, ej heller i det fall att full betalning för varan erlagts senast den 15 mars 1947.

Handelskommissionen har vidare den 3 maj 1947 utfärdat vissa övergångsbestämmelser rörande importlicensgivningen beträffande varor, som före den 15 mars 1947 voro fria men från och med sistnämnda dag blevo föremål för importreglering. Enligt dessa bestämmelser utställas licenser för import under förutsättning att den svenska importören vid ansökan om importlicens vederbörligen styrker att ett bona fide kontrakt, avseende leverans före den 1 oktober 1947, avslutats senast den 15 mars 1947. Ansökan, som grundar sig på dylikt kontrakt och som avser periodiska leveranser såväl före som efter den 1 oktober 1947, kommer enligt bestämmelserna att prövas välvilligt i vad gäller den del, som avsetts skola levereras före den 1 oktober 1947. Dylik välvillig behandling utlovas även beträffande ansökningar om importlicenser för varor, beställda före den 15 mars 1947 för leverans efter den 30 september 1947, om det visas att exportören den 15 mars 1947 hade påbörjat tillverkningen i enlighet med den svenska beställarens specifikation. I alla dessa fall skola dock licensansökningarna ha inkommit före den 1 juni 1947.

Ytterligare har handelskommissionen i ett den 19 april 1947 dagtecknat meddelande beträffande reservdelar för motorcyklar och bilar förklarar, att importlicens tills vidare kommer att lämnas oberoende av tiden för affärens avslutande under förutsättning, att sökanden i förbindelse enligt särskilt formulär på tro och heder försäkrar, att licensen endast omfattar reservdelar — således icke tillbehör eller sammansättningsdelar — samt att delarna icke komma att användas för tillverkning.

I allt väsentligt blir bilimporten beroende av de förpliktelser vårt land fått ikläda sig vid de nyligen avslutade förhandlingarna om varuutbytet med Amerikas förenta stater och konsekvenserna därav för importen från andra länder. Som bekant ha vi i förhållande till amerikanarna åtagit oss att under en adertonmånadersperiod, räknat från den 1 januari 1947, bevilja importlicenser för vissa å särskild förteckning upptagna varor, däribland bilar, till belopp, motsvarande 150 procent av 1946 års import av vederbörande varuslag. Bilimporten under 1947 torde dock komma att överstiga vad vi under nämnda förutsättningar proportionellt sett skulle importlicensiera för innevarande år, vilket i sin tur bör leda till en minskning av importen under första halvåret 1948, så att det för hela adertonmånadersperioden avsedda värdet icke överskrides. En preliminär uppskattning av det antal personbilar, som kunna väntas bli importerade under nämnda adertonmånadersperiod, ger till resultat omkring 23 000 stycken. Denna myckenhet jämte den inhemska produktionen motsvarar i stort sett de beräkningar om behovet av bilar under samma tid för förnyelse av den befintliga personbilsparken, som man inom automobilhandlarkretsar och hos de av saken närmast berörda myndigheterna verkställt. Någon större del av bilimporten torde därför icke kunna användas för nyinsättning och ökning av bilparken. Härav följer också, att gällande körtillståndssystem icke för närvarande synes kunna slopas eller nämnvärt uppmjukas. I den mån de nya bilarna bli insatta i trafik och ersättningsbehovet i motsvarande mån minskas, böra emellertid — under förutsättning att bilimporten hålles å ungefär oförändrad nivå — lättnader så småningom kunna genomföras i körtillståndssystemet. Vissa

Svar på interpellation. (Forts.)

förenklingar i själva det administrativa tillvägagångssättet vid meddelande av körtillstånd äro redan nu under övervägande.

Av vad jag nu anfört framgår, att den import av bilar, som äger rum, i första hand avser att ersätta förslitna personbilar i nyttotrafik. De av interpellanten påtalade riskerna ur trafiksäkerhetssynpunkt synas bliva i möjligaste mån undanröjda genom den dirigering av de nya bilarna, som äger rum genom körtillståndssystemet.

Vidare yttrade:

Herr Ståhl: Herr talman! Samtidigt som jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet för svaret på dessa frågor vill jag gärna konstatera, att flera av de upplysningar, som gavs i statsrådets uttalande, äro av mycket stort intresse både för bilhanterings utövare och för den stora allmänheten. Detta gäller bland annat den totalsiffra, som här för första gången givits på den beräknade bilimporten under adertonmånadersperioden. Det gäller också de grunder för körtillståndsgivningen, som myndigheterna ha att tillämpa och som nu — jag höll på att säga äntligen — efter tre och en halv månaders licensförfarande delgivits allmänheten.

Härmed har jag redan antytt den punkt, som jag främst anser vara värd en viss kritik, nämligen bristen på information till allmänheten, när ransoneringen infördes. Min interpellation framfördes redan den 21 mars, d. v. s. två dagar efter det de nya restriktionerna kungjorts. Avsikten med interpellationen var, såsom också framgår av frågornas formulering, att få ett snabbt besked om de principer, som skulle tillämpas sedan bilhandeln helt och hållet lagts under ransonerung. Det måste beklagas, att ett sådant besked icke givits under denna tid. Det är ju allmänheten som i första hand beröres av restriktionerna. Därför borde allmänheten också ha hållits à jour med regeringens överväganden. Om t. ex. bilhandlarna fått besked tidigare, skulle de säkerligen ha besparats många bekymmer med personal och försäljning, som de nu haft alldeles i onödan. De ha fått kalkylera i det ovissa, därför att de vetat så litet. Men även den allmänhet, som beröres av bilransonerungen, skulle ha sluppit många besvär, om den från början haft klart för sig, efter vilka ungefärliga normer myndigheterna gingo. Både allmänheten, bilhandlarna och myndigheterna skulle ha besparats tid, papper och en hel del förgelse, om direktiven för tillståndsgivningen kunnat offentliggöras redan från början.

Nu kanske statsrådet invänder, att han för ett par veckor sedan erbjöd sig att svara på interpellationen utan att han ägde kännedom om uppgörelsen med Amerika. Att jag då föreslog, att vi skulle vänta, berodde på att så lång tid förgått, att det föreföll mig vara ett större intresse att här på en gång få ett uttömmande och klargörande besked.

Jag vill som sagt gärna medge, att de upplysningar som lämnats speciellt i fråga om nytillskottet bilar fram till den 30 juni 1948 äro av stort intresse. Det är säkert många som varit mycket nyfikna på dessa uppgifter. Siffran 23 000 visar, att vi ej stå inför någon katastrof; den är betydligt större än man på de flesta håll i pressen kalkylerat med. Men å andra sidan är den icke heller särskilt hög. Vill man infoga den i ett riktigt perspektiv, bör man påminna om att importen av personbilar 1938 var uppe i 32 000 och 1939 i 36 000, vartill kom den svenska produktionen, som då rörde sig om något över 2 000 vagnar. Även om den svenska produktionen nu är åtskilligt större — jag har därvidlag inga siffror — kommer nytillskottet av bilar,

Svar på interpellation. (Forts.)

23 000 under en adertonmånadersperiod, vilket gör i genomsnitt ungefär 15 000 bilar per år, att uppgå till icke hälften av antalet 1938 och 1939.

Därtill kommer, att behovet av personbilar givetvis är mycket större nu än då. Vi ha en siffra på beståndet av bilar, som det kanske är synd att kalla officiell, men den har dock lämnats från departementet till en tidning. Enligt denna uppgår antalet till något över 140 000 bilar, medan vi 1939 voro uppe i en bra mycket högre siffra eller över 180 000. Det är därför klart, att knappheten, såsom statsrådet säger, fortfarande kommer att bli ganska kännbar.

I detta läge måste man ställa frågan, hur vår ganska ansenliga park av begagnade vagnar kommer att utnyttjas. Statsrådet har icke tangerat denna fråga. Det är givet, att man litet var är intresserad av den. Det förefaller som om efter importspärrens genomförande körtillståndstilldelningen varit en smula schematisk. Jag skall ej rikta någon kritik mot att alla, som då hade sina bilar i gång, automatiskt erhöilo körtillstånd. Men man kan icke komma ifrån en viss undran över den anordningen, att en person, som haft sin bil uppallad under kriget och ej tagit ut den före den 19 mars i år, fortfarande icke har någon möjlighet att få sätta den i gång. Det förefaller som om detta skulle vara litet för schematiskt, även om jag är den förste att medgiva, att det är svårt att här komma fram till en riktig prövning.

Jag vill emellertid påminna om att här i landet är folkbilen den begagnade bilen i hyggligt skick. Det är den som vanliga enkla människor ha möjlighet och råd att hålla sig med. Därför måste man ägna just denna typ av vagnar en betydande uppmärksamhet. Det skulle naturligtvis vara ytterst önskvärt att kunna släppa något på restriktionerna därvidlag, i synnerhet som statsrådet här i svaret meddelade, att de nya vagnarna komma att åtgå för att ersätta dem som skrotats ut. Detta är också en sak, som i allra högsta grad intresserar allmänheten. Jag är säker på att herr statsrådet liksom jag observerat, att tidningarnas insändaravdelningar översvämmas av frågor i ämnet. Om därför herr statsrådet vore i tillfälle att ge ett besked rörande dessa vagnar, vore det naturligtvis av mycket stort intresse.

Det förefaller av svaret som om speciellt drivmedelsåtgången skulle spela viss roll. Herr statsrådet antyder, att den gör det beträffande viss del av busstrafiken. Jag tycker, att eftersom detta är en fråga, som det också ofta spekuleras i, kan det vara av intresse att höra, om även detta är en omständighet, som man tar hänsyn till vid körtillståndstilldelningen.

Vad så beträffar de av herr statsrådet relaterade grunderna för tilldelningen av körtillstånd måste det nog sägas, att eftersom vi råkat in i den situation, där vi nu befinna oss och som jag naturligtvis icke nu skall diskutera, förefalla de vara i stort sett rimliga. Men det är som bekant lätt att sätta principerna på papperet, betydligt värre att i praktiken tillämpa dem. Jag läste, herr talman, alldeles nyligen i en socialdemokratisk tidning, som står herr statsrådet så pass nära, att man har anledning sätta tilltro till den, en liten solskenshistoria på ledande plats. Den kan vara värd att relatera här: tidningen berättade följande: »Nyligen inträffade att två innehavare av bilar och körtillstånd — vi kan kalla dem A och B — ansåg sig med fördel kunna byta fordon. A ansåg sig ha en för stor vagn för sitt behov och B en för liten. Genom bytet skulle båda bli tillfredsställda. Ur samhälllets synpunkt var affären uppenbarligen likgiltig. Bilparken varken ökades eller minskades genom transaktionen. Resultatet blev emellertid förbluffande. Båda förlorade nämligen sina körtillstånd. Ty A hade visserligen körtillstånd för sin stora bil men kunde icke få något för en liten och tvärtom eftersom nya tillstånd inte gives. Däremot förlorade A sitt körtillstånd genom

Svar på interpellation. (Forts.)

att han sålde bilen till B och B sitt genom att han sålde sin bil till A. Det visade sig också omöjligt att låta affären gå tillbaka. Ett återbyte kunde visserligen ske, men körtillstånden var förlorade.» Detta är en illustration till det förhållandet, att när man kommer in på detta område vill det gärna bli stelbenthet i regleringen, något som man självfallet måste försöka komma ifrån, eftersom denna reglering tyvärr tycks bli permanent.

Även en annan sak är svår att i detta sammanhang komma till rätta med, nämligen avgörandet, vilka bilar som höra till den ena eller den andra av de fyra kategorier, som herr statsrådet angav. Jag skulle kunna nämna rätt många exempel från de fyra sista månaderna på hur underlig tillämpningen är. Brandchefen i en stor kommun med väldiga skogsarealer och betydande tätbebyggelse blev nekad bil. Detsamma hände en industrichef i ett företag, som har stora anläggningar på olika håll i ett större län, ävensom en firma, som före kriget hade fem bilar för två resemonter; den fick nu icke en enda. I en socialdemokratisk tidning har jag läst — det var för resten i söndags — om en känd tävlingsbilist, som arbetar åt marinen på en avlägsen plats i skärgården, som ligger 48 kilometer från hans bostad och 8 kilometer från närmaste busshållplats, allt enligt tidningen. Han måste vidare vara beredd att rycka in i arbetet alla tider på dygnet, men icke heller han fick körtillstånd. Tidningen kallar avslaget justitiemord. Jag vill icke instämma i denna beteckning, men det hela visar väl hur pass allvarligt och hårt man reagerar i sådana här fall. Jag tror att man måste ha klart för sig, att dessa fyra kategorier, huru väl än distinktionerna äro gjorda på papperet, dock flyta in i varandra. Jag måste verkligen ifrågasätta, om det till exempel för en lantbrukare i en avlägsen socken i min hemprovins kan sägas vara lyx att ha bil, även om jag måste utgå från att han hänförs till grupp 4, bekvämlighet och trevnad. Detsamma gäller en byggnadsarbetare, en parketläggare eller vilken annan arbetare som helst i Stockholm, som har arbete på olika håll. Jag tycker icke, att man kan beteckna hans bil som bekvämlighet och trevnad.

Jag har velat stryka under detta, icke för att anmärka mot grunderna sådana de äro uppgjorda utan för att betona — jag tror att det måste betonas så ofta som möjligt — att bilismen faktiskt icke är till för bekvämlighet och trevnad utan är en nyttohantering i paritet med vilken annan nyttohantering som helst. Därvidlag vill jag uttala en svag men dock förhoppning, som jag också tycker mig märka i slutet på interpellationssvaret, där den uttrycks med orden, att om bilimporten hålles på ungefär oförändrad nivå lättnader skola kunna genomföras i fråga om körtillstånden. Man vill i detta sammanhang hoppas, att eftersom man kan utgå från att importen kommer att förskjutas till början av perioden det skall bli ekonomiskt möjligt för oss att späda ut i slutet av perioden, så att siffran på 23 000 bilar kan ökas. Det ligger ju ändå i öppen dag, att så stor rörelsefrihet som möjlig är av intresse för alla och att en mer eller mindre snäv ransonering av bilismen i längden är ägnad att skada hela samhället.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet **Sträng**: Herr talman! Jag behöver kanske icke ytterligare framhålla vad som är bakgrunden till denna i många avseenden så utomordentligt irritabla ransonering av körtillstånden. Men när läget för närvarande är sådant, att vi äro skyldiga att göra en valutabesparing, om vi överhuvud taget skola kunna få detta lands debet och kredit att gå ihop — det rör sig om en summa snarare över miljarden än under den — för den tid, som vår planerade importreglering kommer att gälla — så är det alldeles självfallet, att bilarna stå i cen-

Svar på interpellation. (Forts.)

trum för intresset. Man kan mycket väl, som redaktör Ståhl sade, göra gällande, att bilarna i dag icke äro någon nöjes- eller lyxvara utan en nyttighetsvara. Men jämför jag bilarna med kol och koks, med brödspannmål och råvaror för vår matfettförsörjning måste jag konstatera, att det ges en viss gradering även för nyttighets- och nödvändighetsvaror. Från dessa utgångspunkter och från utgångspunkten av vad vi ha råd med har man följaktligen tvingats in på denna ransonering. Behovet av ransoneringen i och för sig har väl icke heller på något håll bestritts.

Jag är den förste att erkänna, att när man talar om körtillståndsgivning i dag kan man självfallet endast tala om en gradering av relativ rättvisa. Det är naturligtvis ingen absolut rättvisa, när alla människor, som av en händelse åkte bil före den 15 mars, få fortsätta att i dag åka bil utan restriktioner, samtidigt som trafikkommissionen och myndigheterna äro skyldiga att vägra en hel del körtillstånd, där behovet har en ganska klar och utpräglad nyttokaraktär. Men förklaringen härtill är ju kort och gott den, att skall man gå den fullständiga och absoluta rättvisans väg, betyder det att i dagens läge skola 150 000 personbilar läggas under myndigheternas förstoringsglas för att man skall kunna konstatera, om legitima skall tala för att Andersson får köra bil men Pettersson förvägras samma rätt. Nu i sommar med de begränsade personella resurser, som stå till buds för en sådan omprövning, och med hänsyn till den väldiga administrativa apparat, som detta skulle föra med sig, ha vi icke velat ge oss in på ett sådant arbete. Man har därför försökt sig fram på den andra vägen, som ju skall leda till samma mål, låt vara att den tar litet längre tid, nämligen att man lägger alla nya ansökningar efter den 15 mars under behovsprövning. Man har då räknat med, att dessa bilar, som gå in i nöjestrifiken — ja, det är måhända ett oegentligt uttryck, så låt mig i stället säga de bilar, som vederbörande mest ha för sitt höga nöjes skull — måste förr eller senare bli gamla, eller i vart fall måste de förr eller senare få så dåligt gummi, att man måste byta slangar och däck. Vill man byta en gammal bil mot en ny, eller behöver man en ny uppsättning av slangar och däck, komma även dessa bilar under myndigheternas behovsprövning och slås följaktligen ut i det långa loppet. Men det tar självfallet litet längre tid. Det hela fordrar emellertid icke någon större administrativ apparat än som vi i dagens läge orka med. Det är den motiveringen, som ligger bakom den förtjusande solskenshistoria, som herr Ståhl refererade, när A och B åkte omkring i sina bilar före den 15 mars. De fingo körtillstånd bara därför att de råkade köra bil före detta historiska datum. Sedan behagade det dem att byta bilar med varandra, ja, då lades deras körtillstånd under behovsprövning, och då konstaterades det, att ingen av dem var i det läget att man kunde förebära de skäl, som myndigheterna ställa för att körtillstånd skall beviljas. A och B få nu hålla sig hemma på söndagarna i fortsättningen, och det är naturligtvis väldigt tröst för dem, eftersom de tidigare åkt omkring med sina bilar. Det är klart att man kan säga, att det är en hård och stel byråkrati, att de icke få byta sina bilar och fortsätta att köra dem. Men det hela får placeras in i det stora sammanhang, som det här gäller, nämligen att man måste hålla sig med en begränsad bilpark och jämväl ta hänsyn till våra resurser i fråga om gummi, bensin och olja.

Det anfördes även några andra stickprov, exempelvis en brandchef, en industrichef och en tävlingsbilist. Att just den omständigheten att vederbörande åkt i kapp med andra bilister på tävling skulle vara ett särskilt argument för att han skulle få körtillstånd är jag icke övertygad om då det ju finns möjlighet för vederbörande att åka trampeykel, ja till och med mo-

Svar på interpellation. (Forts.)

torcykel. Är han tävlingsbilist är han väl i den fysiska kondition att han icke far illa av att åka vare sig trampcykel eller motorcykel. Den omständigheten att vederbörande har litet långt till sin arbetsplats har icke fått vara ett skäl för att han skulle få körtillstånd, då det ju finns andra möjligheter för honom att ta sig till arbetsplatsen.

Det har hos trafikkommissionen anmälts önskemål i fråga om nyinsättning av bilar, som rör sig om bortåt 30 000 stycken. Det är ett uttryck för det väldiga ackumulerade behov, som finns, och därför måste principerna för denna körtillståndsgivning vara relativt konsekventa och stränga. Säger man till den ene, att han har långt till arbetsplatsen och att det vore önskligt att han därför finge en bil, skulle man nödgas säga även till alla de andra, som ha långt till arbetsplatserna, att det är rättvist att de också få sina bilar, och så skulle myndigheterna en vacker dag stå i den situationen att man icke kunde tillgodose grupperna 1 och 2, d. v. s. det oundgängliga behovet, med bilar.

Det har av interpellanten framförts, jag vill icke säga kritik, eftersom anmärkningen gjordes i så utomordentligt hovsamma ordalag, men väl en undran över att man icke från myndigheternas sida tidigare för allmänheten kunnat klara ut det allmänna läget och de linjer efter vilka trafikkommissionen går, när man ger sina körtillstånd. Ja, men länsstyrelserna fingo ju omedelbart besked av trafikkommissionen om vilka grunder, som skulle gälla vid prövningen. För bilisterna och hugade spekulanter har detta icke varit någon hemlighet. Bilhandlarna fingo omedelbart reda på detta, och de människor, som hade för avsikt att skaffa sig en bil, hade i regel ingen svårighet att ta reda på om det fanns någon möjlighet för dem att få körtillstånd.

Det finns emellertid rutiga skäl och randiga orsaker till att man inte kunnat lägga papperen på bordet förrän nu, och det är också med rätt starka reservationer man i dagens läge lägger papperen på bordet. Vår bilimport har ju väsentligen kommit från Amerika, och våra handelsdiskussioner med Nordamerika klarerades ju så sent som för 10 à 12 dagar sedan. Det var först sedan våra förhandlare kommit hem och då man kunde diskutera igenom handelsavtalets verkningar på bilimporten som det blev möjligt att räkna ut, hur många bilar vi av handelspolitiska skäl ha skyldighet att importera. Vidare stå bilar upptagna på lista I i 1935 års svensk-amerikanska avtal, vilket förbjuder Sverige att diskriminera Förenta staterna i det allmänna handelsutbytet i fråga om bilar. Vi ha därför i och med det amerikanska avtalets slutande klart för oss, hur mycket vi kunna importera från andra länder och hur stor importen kan vara utan att få icke önskade valutamässiga verkningar. Sedan vi fått papperen på bordet, ha kommissionerna fått göra beräkningar och inventeringar. Interpellanten är väl underrättad härom, eftersom han fick sitt svar någon gång under gårdagen efter kommunikation med folkhushållningsdepartementet, som just då sammanställde kommissionernas senaste sifferuppgifter.

Jag kan således inte vara med om att det varit någon fördröjning. Jag vågar tvärtom säga, att det så fort som de faktiska data blevo tillgängliga gjordes allt som står i mänsklig makt att göra för att forcera detta ärende och ge allmänheten besked.

Det är riktigt att detta inte är någon särdeles ljus bild av utvecklingen under det kommande året. För alla dessa 30 000 som i dag gå och önska få köpa bilar måste detta vara ett mycket nedslående besked. Vi skola i första hand ersätta den nyttobetonade vagnparken allt eftersom den förslites. Vi få därför möjlighet att nyinsätta endast ett begränsat antal bilar. Det är självfallet ur flera synpunkter en nedslående rapport, eftersom mången gjort sig

Svar på interpellation. (Forts.)

föreställningen, att man kunde räkna med avsevärda lättnader. Det finns emellertid en liten aspekt i problemet som är av positiv värde. Från den 15 mars och till dags dato har endast oundgängligt behov accepterats som skäl för tilldelning av körtillstånd. De ansökningar, som nu komma in till trafikkommissionen, ha inte samma karaktär som de ansökningar, som komma in under de första månaderna. Under den första tiden kommo ansökningarna till stor del från läkare, sjuksköterskor, distriktssköterskor, veterinärer och handelsresande, alltså människor som måste ha bil för att kunna utöva sin borgerliga näring. Detta behov synes nu börja bli mättat, och de ansökningar som nu strömma in tillhöra den tredje kategorien, d. v. s. de komma från sådana, som inte oundgängligen behöva bil, men för vilka det skulle medföra en vinst att få en bil.

Detta innebär sålunda, att prövningen i någon mån kan uppmjukas. Man kan ge körtillstånd åt en klass, som man tidigare måst avvisa, men själva prövningen måste finnas kvar inom överskådlig framtid.

Bland de argument som anförts mot körtillståndsprövningen och som varit värda att beakta är att det tar så lång tid för myndigheterna att behandla en ansökan. Det är emellertid klart att när en sådan här arbetsbelastning med en gång ramlar över en kriskommission, vars personella resurser inte äro avvägda för att kunna möta något sådant, blir det en eftersläpning på åtskilliga veckor. Denna eftersläpning är emellertid nu i allt väsentligt borta, och tiden för behandling av en ansökan är väsentligt förkortad. Dessutom har man för avsikt, som det också annonserades i interpellationssvaret, att företa en omorganisation och decentralisering av körtillståndsprövningen, som skulle medföra snabbare handläggning. Jag tror inte det är för mycket sagt, att vi skola genomföra den decentraliseringen inom de allra närmaste dagarna.

Jag tror inte att jag har så mycket att säga utöver detta. Jag har kanske talat för länge, men det har närmast föranletts av de synpunkter interpellanten här anförde.

Herr Ståhl: Herr talman! Jag tror att statsrådets farhåga att han talat för länge är obefogad, eftersom denna fråga är av stor betydelse och allmänt intresse och eftersom allmänheten, såsom jag förut sade, är den part, som i första rummet bör ha de upplysningar som finnas att ge. Jag har ingen anledning att polemisera mot statsrådet, men för att det inte skall stå kvar något missförstånd och för att få klarlagt vad som ännu kan vara dunkelt vill jag ta upp den förklaring, som statsrådet lämnade till att han inte besvarat interpellationen tidigare. Det gick naturligtvis inte att lämna besked om den import som nu ordnats en enda dag eller till och med timme tidigare, men det borde däremot ha varit möjligt att tala om, inte nödvändigtvis i ett interpellationssvar utan gärna i en kommuniké till allmänheten, redan när spärren kom till, efter vilka grunder bilgallringen skulle komma att ske. Den anmärkningen, i den mån det är någon anmärkning, står kvar, och jag tror det har begåtts en försummelse, som länt alla parter till skada. Men detta är ju som sagt ingenting att träta om nu, så långt efteråt.

Jag ville också ta upp den där »solskenshistorien», som både statsrådet och jag råkat kalla den, därför att den är rätt typisk för vad saken gäller. Statsrådet söker ställa in den i dess stora sammanhang, och han säger, att det är nödvändigt att gå till väga på det sättet, när man nu skall gallra bland bilbeståndet. I interpellationssvaret sade faktiskt statsrådet, att de 23 000 bilarna skola ersätta dem som mönstras ut, men om denna premis är riktig — och det har jag utgått ifrån — måste följden bli, att det övriga

Svar på interpellation. (Forts.)

beståndet av bilar, alltså de begagnade vagnarna i gott skick, skall få fortsätta, för den händelse det inte finns ett annat önskemål, nämligen om begränsning av förbrukningen av bensen, gummi och reservdelar. Något sådant har det emellertid inte varit fråga om. Om avsikten endast är att begränsa bilimporten, så bör det vara möjligt att de människor, som ha fullgoda vagnar i gång, få behålla dem. I så fall måste väl ändå den socialdemokratiska tidningen ha rätt när den säger, att det för myndigheterna inte spelar någon roll om A och B byta vagnar, därför att tillgången på bilar därigenom varken ökas eller minskas.

Är emellertid avsikten — men i så fall är det en fullständig nyhet — att skära ned bilbeståndet här i landet, då är statsrådets resonemang riktigt. Om regeringen har sådana planer, inträder ett mycket allvarligare läge. Jag hoppas, liksom jag tror hela svenska folket och även statsrådet själv, att det inte finns några sådana planer. Jag kan därför inte gå med på att relation av denna historia skulle gå ihop. Därtill kommer det psykologiska momentet, att man bör låta människorna leva i fred så mycket som möjligt och att man inte bör reglera sådana detaljer, beträffande vilka det inte finns någon spontan insikt om att det behövs någon inblandning från myndigheternas sida. Trots statsrådets förklaring står jag följaktligen fortfarande på den socialdemokratiska tidningens sida gentemot herr statsrådet, för den händelse man inte har andra syften än dem som här deklarerats. Jag frågade för övrigt i mitt första anförande, om man har för avsikt att söka begränsa förbrukningen av drivmedel, men jag fick intet svar.

Sedan tycker jag nog att statsrådet är litet för rigorös i fråga om tävlingsbilisten. Jag vet inte, om det var en slump att han var tävlingsbilist, men jag har bara velat exakt återge vad som stod i tidningen. Vi kunna lämna den saken helt och hållet därhän. Det bör i varje fall inte vara någon belastning för karlen om han kan köra bil. Även om han har lika goda kroppskrafter som statsrådet och jag, tycker jag det är litet för mycket begärt att han skall cykla 48 kilometer morgon och kväll. Det är till och med litet för mycket begärt att han skall cykla de 8 kilometerna till busshållplatsen. Jag tror det är lyckligt om det visas en större mjukhet i sådana fall än som nu sker.

Jag är tacksam för de upplysningar som givits, men jag vore ännu mera tacksam, om statsrådet ville använda sista ordet i denna debatt till att tala om för oss, huruvida det finns några avsikter beträffande drivmedel, och om man skulle kunna tänka sig litet större generositet beträffande begagnade vagnar. Någon avsikt att skära ned det totala beståndet ha väl ändå inte myndigheterna?

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet **Sträng**: Herr talman! Jag är naturligtvis oerhört smickrad över att herr Ståhl så energiskt hävdar en socialdemokratisk tidningsartikel. Det hade naturligtvis varit ännu mera angenämt, om det hade varit en artikel som inte precis stått på insändaravdelningen. Men man får ju inte begära för mycket i detta sammanhang.

Om jag skulle fortsätta med solskenshistorien så är det väl inte obekant för interpellanten, att de som fingo köra bil utan behovsprövning den 15 mars på grund av den omständigheten, att de då händelsevis hade bil, naturligtvis måste räkna med att detta prerogativ inte skulle bestå för all evärdlig framtid. Nu är det ju så som jag sade i mitt förra anförande, att när vederbörande byter gummi eller byter bil, lägges han under behovsprövning. Då är det slut med orättvisan på en liten punkt i den här stora orättvisa bedömning, som vi ju av andra skäl tvingats att acceptera.

Svar på interpellation. (Forts.)

Här frågar nu interpellanten: kan man räkna med att regeringen avser att beskära den i gång varande bilparken? Jag skulle på det vilja svara, att den prövning, som vederbörande läggs under men tidigare gått fri ifrån, därför att han hade bil före den 15 mars, behöver inte innebära någon reduktion av bilparken, men den kan mycket väl — och det är också avsikten — innebära en viss omfördelning av den i gång varande bilparken. Den nöjesbilist, som åkte omkring före den 15 mars men sedan bytte bil, som han gjorde enligt denna historia, och därför blev av med sitt körtillstånd, kan ju antingen ställa in sin bil i garage eller också sälja bilen till någon som får körtillstånd efter nu tillämpade regler. I det långa loppet hoppas vi kunna tillgodose alla skäligena och erforderliga nyttobehov. Man kan tillgodose det genom den import och den produktion av vagnar, som vi ha för närvarande, men man bör väl också rimligtvis kunna säga, att i den mån som den typiska lyx- och nöjesbetonade trafiken ställs undan genom att man vägrar att prolongera körtillstånden, böra även dessa vagnar bli gångbart mynt, om jag så får uttrycka mig, i den allmänna handeln och följaktligen ge försörjningsmyndigheterna ett erforderligt tillskott för att på det sättet kunna lätta på de nu ganska rigorösa bestämmelserna.

Ungefär i enlighet härmed ha vi resonerat. Det kanske innebär någon reduktion av den samlade bilparken. Jag håller det inte för otroligt, eftersom jag har en uppgift från vederbörande kommission att vi i dag skulle ha ibland våra 150 000 personbilar i runt tal 40 000 à 50 000 som kommissionen rubricerar såsom nöjesbilar. Det är kanske litet i överkant, men att det är några tiotusental bilar som man säkerligen kan rubricera in i denna kategori är alldeles ovedersägligt. Det kan hända att när man tilfredsställt hela nyttoparken även med en generös bedömning av vad som är nyttigt, det ändå kan bli något tusental bilar över. Jag vill inte uttala mig om detta — det är ren spekulatation — men jag menar att det är ingenting som det svenska folket behöver ta sig i hjärterötterna över, eftersom det är fråga om en kvantitet bilar, som inte på något sätt i världen kan sägas göra en verkligt samhällsnyttig insats.

Herr Ståhl: Herr talman! Jag är ledsen att jag inte kan låta statsrådet få sista ordet, i varje fall denna gång, som jag hade tänkt mig.

Jag skulle först vilja säga honom, att när jag återfaller på den socialdemokratiska tidningen är det faktiskt inte på någon till äventyrs borgerlig insändare, utan det förhåller sig så att artikeln stod att läsa på den ledande spalten i Aftontidningen den 27 juni 1947. Det finns en opinion även på socialdemokratiskt håll mot alltför rigorösa regleringar. Det finns ingen anledning att i och för sig tala om det, men jag har anfört det, därför att det visar, att detta är en så allmän inställning hos det svenska folket att man här inte alls behöver återfalla på någon politisk inställning.

Men så fanns i det sista anförandet, tycker jag, en mentalitet som gör en litet grand beklämd. Jag får det intrycket att herr statsrådet i någon mån hänger sig åt att acceptera den här regleringsmentaliteten, i motsats mot interpellationssvaret och det första och andra anförandet, som voro klara beklaganden av att detta hade behövt göras. Här talar herr statsrådet om ett prerogativ för dem som hade bilar i gång den 15 mars, och att de inte kunna räkna med att behålla detta. I det långa loppet, säger herr statsrådet, hoppas vi kunna tillgodose skäligena nyttobehov, och detta kanske kommer att medföra en omfördelning av bilparken. Jag måste här, utan att fördjupa mig i några detaljer, säga, att det som väl ändå måste vara ett självklart mål även

Svar på interpellation. (Forts.)

för myndigheterna är att få bort hela ransoneringen. På den punkten borde det inte finnas någon tvekan. Man har det intrycket att det är väsentligt att ofta påminna om detta, ty hur skickliga myndigheterna än äro, komma de i varje fall aldrig att kunna konstatera vad som är nyttobehov och vad som är icke nyttobehov. Jag tror, att de 10 000-tal lyxbilar, som herr statsrådet talade om, när det kommer till kritan inte äro lyxbilar. Därför måste vi ha den inställningen till bilhanteringen, att den så fort som det finns möjlighet skall bli helt fri.

Jag vill alltså, herr talman, understryka den förhoppning, som finns i herr statsrådets skrivna interpellationssvar, att det bör finnas en chans till en viss lättnad i slutet av 18-månadersperioden.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet **Sträng**: Herr talman! Jag hoppas att herr Ståhl är den ende bland de närvarande här i församlingen som fått den uppfattningen, att jag skulle ha visat någon faiblesse för att reglera bara för regleringens egen skull. Det är inget nöje att sitta som klagomur och 3 à 4 dagar i veckan ta emot folk, som äro utomordentligt upprörda över att de inte få körtillstånd. Många gånger äro bevekelsegrunderna sådana, att man måste säga, att här är det verkligen befogat att lämna körtillstånd, men ändå ha vi inte råd att göra det, därför att man vet att antalet bilar inte räcker till. Då är det klart att man drar den slutsatsen, att det är ett samhällsintresse att tillmötesgå dessa väl motiverade önskemål genom att använda en del av de vagnar, som gå i typisk lyx- och nöjstrafik, och få en omfördelning, som jag sade förut, så att de sättas in i nyttotrafik. Det är nämligen inte på det sättet att man kan säga — jag fick det intrycket av herr Ståhls sista anförande — att vi inte ha någon nöjstrafik här i landet. Visst ha vi det. Bilarna äro i långa stycken penningprerogativ. Jag hade ett besök häromdagen, då en sökande från södra Sverige kom och bad mig hjälpa honom med ett körtillstånd. Han hade vissa starka skäl för det, men han hade inte så starka skäl att man i dagens läge kunde ge honom det begärda körtillståndet. Vad som var ett argument för hans del var att en bit ifrån honom bodde en människa med utomordentligt goda ekonomiska resurser, som själv hade en bil och dottern hade en bil och sonen hade fått en bil. Det fanns följaktligen tre bilar i samma familj. Ingen människa kan väl göra gällande, att detta hade någon som helst karaktär av nyttotrafik. En fluga gör visserligen ingen sommar, och jag tror inte att det i vårt land är någon allmän regel att man har råd att sköta sig på det sättet i fråga om bilåkning, men med de begränsade resurser vi ha och med det valutapolitiska läget i bakgrunden gäller det att hushålla med det tillgängliga bilantalet på det ur samhällets synpunkt riktigaste, bästa och nyttigaste sättet, och då tvingas man till att reglera. Det skulle även herr Ståhl komma underfund med, om han handlade dessa ärenden.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtande och memorial nr 241 och 242, bankoutskottets memorial nr 51 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 67.

§ 5.

Föredrogos vart efter annat:

särskilda utskottets memorial, nr 7, angående ersättning till kanslipersonalen hos utskottet; och
budgetdeputerades memorial angående arvode åt deputerades sekreterare.

Kammaren, som beslöt att redan vid detta sammanträde till avgörande företaga dessa endast en gång bordlagda ärenden, biföll vad särskilda utskottet och budgetdeputerade i memorialen hemställt.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i stadgan den 21 februari 1941 (nr 98) om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande, även som i ämnet väckta motioner;

sammansatta konstitutions- och första lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 28 maj 1937 om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar m. m. även som en i ämnet väckt motion;

statsutskottets utlåtanden:

nr 243, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löneklassplacering av viss personal, som övergått i statens järnvägars tjänst vid statsförvärv av enskild järnväg, m. m.;

nr 245, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsverkets övertagande av vissa städers förpliktelser beträffande innehavare av befattningar, vilka vid upphörande av rådhusrätterna i samma städer komma att indragas m. m.; och

nr 246, i anledning av väckta motioner angående ersättning för skada, åstadkommen av person, som avvikit från anstalt m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 46, i anledning av väckta motioner angående vissa skattemässiga åtgärder till uppmuntrande av de breda folklagens sparande;

nr 47, i anledning av väckta motioner angående beräkning av kommande års statsskatter efter dåvarande inkomsters realvärden i förhållande till visst basår;

nr 48, i anledning av väckt motion om rätt för kommun att anvisa medel för förstärkning av taxeringsnämndsordförandes arvode; och

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379), m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsförhållandena för vissa befattningshavare vid universiteten;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- och pensionsförbättringar för präster m. m., såvitt angår under punkterna 3 och 4 gjorda framställningar;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsreglering för vissa befattningshavare vid hushållningssällskapen jämte i ämnet väckta motioner;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av den Internationella arbetsorganisationens sjätte sjöfartskonferens år 1946 fattade beslut, såvitt propositionen hänvisats till bankoutskottet; och

nr 56, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning i fråga om engångsunderstöd åt städerskan vid riksdagshuset Augusta Maria Andersson, född Nyman; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 47, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av den Internationella arbetsorganisationens sjätte sjöfartskonferens år 1946 fattade beslut, såvitt propositionen hänvisats till lagutskott;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 13 § lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete, m. m.;

nr 51, i anledning av en i första kammaren väckt motion, nr 325, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i stadgan den 21 februari 1941 (nr 98) om ersättning för riksdagsmannaupdragets fullgörande, såvitt motionen hänvisats till lagutskott; och

nr 52, i anledning av väckt motion angående viss ändring av bestämmelserna om änkepension i lagen om folkpensionering.

§ 7.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 329, i anledning av riksdagens år 1946 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden den 1 juli 1945—den 30 juni 1946;

från jordbruksutskottet:

nr 374, i anledning av väckta motioner om åtgärder för förvärv för kronans räkning av nu återstående bruksåbohemman;

nr 375, i anledning av väckt motion om utredning och förslag rörande erforderliga åtgärder på den skogliga statistikens område;

nr 376, i anledning av väckt motion om översyn av gällande bestämmelser angående högre skoglig utbildning som kompetensvillkor för förvaltning av skogar i allmän ågo;

nr 377, i anledning av väckt motion om viss ändring av bestämmelserna rörande kolonisationen på kronomark, m. m.; och

nr 461, i anledning av väckta motioner om utredning angående avskaffande av den fortlöpande kontrollen över städernas donationsjord; samt

från särskilda utskottet:

nr 463, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av hushållningssällskapen m. m. jämte i ärendet väckta motioner.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.12 em.

In fidem
Gunnar Britth.